

**TALLINNA ÜLIKOOL
RAHVUSVAHELISTE JA SOTSIAALUURINGUTE INSTITUUT
TERVISE ARENGU INSTITUUT**

**Uimastite tarvitamine koolinoorte seas:
15–16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse
narkootikumide kasutamine Eestis**

Uuringu raport

Tallinn 2012

Toimetanud Maarja Kobin, Sigrid Vorobjov, Katri Abel-Ollo, Kaire Vals

Autorid

Maarja Kobin (1. ja 2. osa)

Airi-Alina Allaste (1. osa)

Tuule Sooniste (1. osa)

Niina Derman (3. osa)

Vaike Vainu (4. osa)

Epp Reiska (5. ja 6. osa)

Kaisa Kaha (7. osa)

Lii Araste (8. osa)

Helve Saat (9. osa)

Sigrid Vorobjov (9. osa)

Uno Saar (lisatabelid)

Retseptent Leeni Hansson

Tervise Arengu Instituut

Hiiu 42, Tallinn 11619, Eesti

Telefon +372 659 3998

Faks +372 659 3998

Kujundanud ja trükkinud AS ATLEX

Trükis on valminud Tervise Arengu Instituudi tellimusel 2012. a.

Materjali mis tahes viisil reprodutseerimine ja levitamine ilma Tervise Arengu Instituudi nõusolekuta on keelatud.

Raporti koostamist finantseeriti Tervise Arengu Instituudi projekti

„Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012“ vahenditest.

ISBN 978-9949-461-21-9

Tasuta kasutamiseks.

SISUKORD

Sisukord	3
Sissejuhatus	4
1. UURIMISE EESMÄRK, LÄBIVIIMINE JA TÄHTSUS	5
2. EESTI VÕRRELDES TEISTE EUROOPA MAADEGA	7
3. LEGAALSED UIMASTID	10
3.1. Tubakatoodete tarvitamine	10
3.2. Alkoholi ja tubakatoodete esmatarvitamise vanus	11
3.3. Alkoholi tarvitamise sagedused ja liigid	12
3.4. Noorukite purjus olemise sagedused ja hinnangud enda purjus olemise astmele	14
3.5. Legaalsete uimastite kättesaadavus	14
3.6. Alkoholi tarvitamisega seotud probleemid	15
3.7. Hinnangud alkoholi kasutamise mõjule	16
3.8. Mõju tervisele	16
4. ILLEGAALSED UIMASTID	18
4.1. Illegaalsete uimastite tarvitamine	18
4.2. Esmaproovijate vanus ja eri uimastite proovimine	20
4.3. Narkootikumide kättesaadavus	20
4.4. Sõprade ja vanemate õdede/vendade tarvitamisharjumused	21
4.5. Mõju tervisele	22
5. KOOL JA VABA AEG	24
5.1. Vaba aja veetmise viisid	24
5.2. Koolist puudumine ja õppeedukus	26
6. PIIRKONDLIKUD JA RAHVUSLIKUD ERISUSED UIMASTITE TARVITAMISEL	28
6.1. Piirkondlikud erisused	28
6.1.1. Legaalsed uimastid	28
6.1.2. Illegaalsed uimastid	29
6.2. Erinevused eesti ja vene õppekeeleaga koolide õpilaste vahel	30
7. KODU JA PEREKOND	32
7.1. Peretüübid	32
7.2. Suhted vanematega	32
7.3. Vanemlik kontroll	33
7.4. Kodu majanduslik olukord ja vanemate haridustase	34
8. TEABEALLIKAD UIMASTITE KOHTA	35
9. SOTSIAALSED OSKUSED JA NENDE SEOS UIMASTITE TARVITAMISEGA	39
9.1. Sotsiaalsete oskuste skoor ja soolised erinevused	39
9.2. Sotsiaalsed oskused ja vaba aja kasutamine	40
9.2.1. Arvutiga mängimine ja mängimine mänguautomaatidel	40
9.3. Sotsiaalsed oskused ja antisotsiaalne käitumine	41
9.3.1. Sattumine kaklustesse ja löömingutesse ning sekeldused politseiga	41
9.3.2. Tõsised lahkkelid ja riid vanemate ning sõpradega	42
9.4. Sotsiaalsed oskused ja uimastite tarvitamine	43
9.4.1. Legaalsete uimastite tarvitamine	43
9.4.2. Illegaalsete uimastite tarvitamine	43
9.5. Sotsiaalsed oskused ja rahulolu suhetega	45
9.5.1. Rahulolu suhetes vanematega	45
9.5.2. Rahulolu suhetes sõpradega	45
KOKKUVÕTE	46
Kasutatud kirjandus	49
Lisatabelid	50

Sissejuhatus

Raamat annab ülevaate 15–16-aastaste kooliõpilaste hoiakutest legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamise suhtes ning uimastitarvitamise levikust. Raamat põhineb rahvusvahelise küsitluse ESPAD tulemustel. ESPAD on Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise võrdlusuuring (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*). Uuringut viiakse läbi iga nelja aasta tagant ja seda koordineerib Euroopa Nõukogu Pompidou Grupp ning Rootsi Alkoholi ja Narkootikumide Kasutamise Keskus (CAN). Eesti küsitlust viivad Tervise Arengu Instituudi tellimusel läbi Tallinna Ülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudi (RASI) sotsioloogid. Eesti on ESPADi uuringus osalenud aastatel 1995, 1999, 2003, 2007 ja 2011.

Raamat keskendub peamiselt 2011. aasta ESPADi küsitluse Eesti tulemustele, andes meile põhjaliku ülevaate kohalikust uimastitarvitamise olukorrast. Selline värske olukorra ülevaade on esmajärgus mõeldud ennetustegevuse planeerijatele ja otsusetegijatele. Esimeses peatükis antakse ülevaade uurimise meetodikast, korraldamisest ja ankeedist. Teises peatükis võrreldakse Eesti noorte uimastitarvitamist teiste Euroopa riikide noortega, vastavalt 2007. ja 2003. aasta lõikes. Kolmas peatükk räägib legaalsete ning neljas peatükk illegaalsete uimastite tarvitamisest ning nendega seotud hoiakutest. Viendas peatükis tuuakse välja kooli ja vaba aja veetmise mõju uimastite tarvitamisele ja kuues peatükk analüüsib erinevusi Eesti eri piirkondade ning eesti ja vene õppekeelega koolide õpilaste seas. Seitsmendas osas tuuakse välja õpilaste kodu, perekonna ning lähedaste mõju uimastitarvitamisele, kaheksas peatükk tutvustab infokanalite mõju uimastitega seotud teabe hankimisel. Eelviimane peatükk annab ülevaate seostest sotsiaalsete oskuste ja uimastitarvitamise vahel ning viimane peatükk võtab kokku valitsevad trendid uimastitarvitamises koolinoorte seas.

ESPADi küsitluse tulemused võimaldavad teha võrdlevaid analüüse ka teiste uuringus osalenud riikidega, kuid 2011. aasta andmed ei ole kõikide riikide kohta veel kättesaadavad. Seega, nagu eespool mainitud, on käesolevas raamatus esitatud Eesti kooliõpilaste uimastiolukorra võrdlus teiste Euroopa riikide omaga tehtud varasemate aastate tulemustele tuginedes. Eelmiste aastate uuringute ingliskeelsed kokkuvõtted ja mitmesuguseid riikidevahelisi võrdlusi leiate ESPADi uuringu ametlikult koduleheküljelt <http://www.espad.org/>. ESPADi eestikeelse uuringu lühikokkuvõtte võite leida Euroopa Narkomaania ja Narkootikumide Seirekeskuse (EMCDDA) kodulehelt <http://www.emcdda.europa.eu/>.

1. UURIMISE EESMÄRK, LÄBIVIIMINE JA TÄHTSUS

2011. aastal korraldati Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja uimastite kasutamise küsitlusuuring (ESPAD) viiendat korda. Küsitlus toimub iga nelja aasta tagant, neist kõige esimene leidis aset 1995. aastal, seejärel 1999., 2003. ja 2007. aastal (täpsemalt varasematest uurimustest vt Narusk 1996; Allaste 2000, 2004, 2008).

Rahvusvahelise uurimise eesmärk on välja selgitada: 1) koolinoorte kogemused ja hoiakud legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamist puudutavates küsimustes, 2) tegurid, mis mõjutavad narkootiliste ainete kasutamist, 3) kogused ja kasutamissagedus eri ainete lõikes. Küsitluse läbiviimise reeglid on kõikides osalevates riikides samad, andmete võrreldavuse tagamiseks kasutatakse ühesugust metoodikat ja küsimustikku. Sellest tulenevalt võimaldab uurimus võrrelda uimastitarvitamist eri riikide koolinoorte seas ning jälgida muutusi läbi aja. Uurimus viiakse läbi kõikjal üheaegselt ja sama vanusgrupiga noorte seas, kelleks on 15–16-aastased kooliõpilased. 1995. aasta uurimuse sihtgrupiks olid 1979. aastal, 1999. aastal 1983. aastal, 2003. aastal 1987. aastal ja 2007. aastal 1991. aastal sündinud õpilased (Allaste 2004). 2011. aasta uurimuse sihtgrupi moodustasid 1995. aastal sündinud õpilased.

Aastate jooksul on illegaalsete uimastite tarvitamine Eesti noorte seas hakanud üha enam levima ja turule on tulnud uued ained. Sellest lähtudes on iga järgneva uuringuga täiendatud ankeedi illegaalsete uimastite küsimuste osa eesmärgiga saada võimalikult ülevaatlikku ja põhjalikku teavet noorte uimastitarvitamise kohta. Nii lisati 2003. aastal küsimused GHB ja „maagiliste seente“ ning 2007. aastal popperi ja ketamiini kohta. 2011. aasta küsimustikus selles osas muudatusi ei tehtud. 2011. aastal lisati küsimuste blokk, mis uurib sotsiaalsete oskuste seoseid uimastitarvitamisega. Selleks et ankeet ei oleks liiga pikk, jäeti sel korral välja mõned küsimused, mis ei olnud rahvusvahelise uurimuse võrreldavuse mõttes olulised – näiteks, kus tarvitati viimane kord alkoholi ja mitmel päeval on tööpäevadel viimase 30 päeva jooksul joodud alkohoolseid jooke; kust saaks soovi korral osta kergesti kanepit ja milline on kanepi tajutav mõju; kuidas on saadud mingi uimasti, mida on proovitud, ja millistel põhjustel on uimastiga katsetatud.

2011. aasta küsitlus viidi rahvusvaheliste standardite alusel läbi üldhariduskoolide 1995. aastal sündinud õpilaste hulgas. Küsitluse sihtrühmast jäid välja eri- ja õhtukoolide õpilased. Alates 2003. aastast pole Eestis valimisse liidetud kutsekoolide õpilasi. Enamik uurimuse sihtrühmast õpib 8. või 9. klassis. Esinduslik valim koostati Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumist tellitud 8. ja 9. klasside nimekirjade alusel. Valimi moodustasid 108 eesti õppekeelega kooli ja 33 vene õppekeelega kooli. Valimi moodustamiseks jagati eesti ja vene õppekeelega koolid eraldi nimekirjadesse maakondade alusel nii, et igast maakonnast satuks valimisse koole proportsionaalselt maakonna suuruse ja peamise õppekeelega. Koolid võeti nimekirjadest valimisse meetodil, kus 8. ja 9. klasside õpilaste koguarv jagati planeeritava koolide arvuga valimis. Igast koolist jäi valimisse üks 8. ja üks 9. klass. Valim oli esinduslik nii õppekeele, territoriaalse asukoha kui ka klasside alusel.

Varasemate küsitluste puhul (1995, 1999) saadeti ankeedid valimisse sattunud koolidele postiga. Alates 2003. aastast on küsitlajad läinud koolidesse kohale. Küsitlaja kohaleminek tagab suurema osaluse ja annab võimaluse paremini võita õpilaste usaldust. Õpilastele rõhutatakse, et uuringus osalemine on anonüümne ja küsimustikuga puutub kokku ainult uuringu personal. Selline lähenemine peaks andma õpilasele rohkem julgust vastata küsimustele ausalt.

Küsitlus korraldati veebruari keskpaigast kuni märtsi keskpaigani 135 koolis üle Eesti. Kuus kooli keeldus küsitlusest: peamiselt toodi põhjuseks teised testid, mida koolis samal ajal tehti, või üldine ajapuudus. Küsitlajateks olid valdavalt Tallinna Ülikooli sotsioloogia osakonna üliõpilased. Kõiki küsitlajaid instrueeriti küsitluse läbiviimiseks ning varustati ankeetide ja klassiaruannete blankettidega. Klassiraportite alusel võib väita, et valdav osa õpilastest täitis ankeedi üsna kiiresti ning huviga, suhtudes sellesse tõsiselt, ning märkimisväärseid probleeme või arusaamatusi ei tekkinud.

Küsitlajad tagastasid täidetud ankeedid uurimisrühmale märtsi keskpaigaks. Kokku oli tagastatud ankeete 4736 (vt Tabel 1 lisas). Esialgse kontrollimise käigus ei jäetud välja ühtegi ankeeti, isegi siis, kui ankeedi vaatlusel tundus, et õpilane on sihilikult nalja teinud või valetanud, kuivõrd selline oli rahvusvaheliselt kokkulepitud nõue. Tsentraalse puhastamise käigus eemaldati lõplikult andmebaasist 7 ankeeti. Eraldi kontrolliti esialgse kontrollimise käigus õpilaste sünniaastat. Tagastatud ankeetidest ei vastanud 2269 ankeedi puhul vanus valimi printsiipidele (sünniaastaks ei olnud märgitud 1995). Viimaseid ei sisestatud andmebaasi; lõplikuks ankeetide arvuks jäi 2460. Kõik valimisse jäänud ankeedid kodeeriti Eesti koodi, maakonna-, kooli- ja klassikoodi ning ankeedi järjekorranumbri järgi. Kõik kontrollitud ja kodeeritud andmed sisestati SPSSi ning sisestamist kontrolliti sagedustabelite alusel.

ESPADi küsitlusuuringu eesmärgiks ei ole välja selgitada alkoholi- ja uimastisõltuvusega koolinoorte arvu, vaid kirjeldada Eesti 15–16-aastaste koolinoorte kogemusi ja hoiakuid alkoholi, tubaka ja illegaalsete uimastite tarvitamise suhtes. Samuti on eesmärk välja selgitada, kas ja kuidas on uimastite levik muutunud ajas ning millised majanduslikud ja sotsiaalseid tegureid seda mõjutavad (Allaste 2004, 2008).

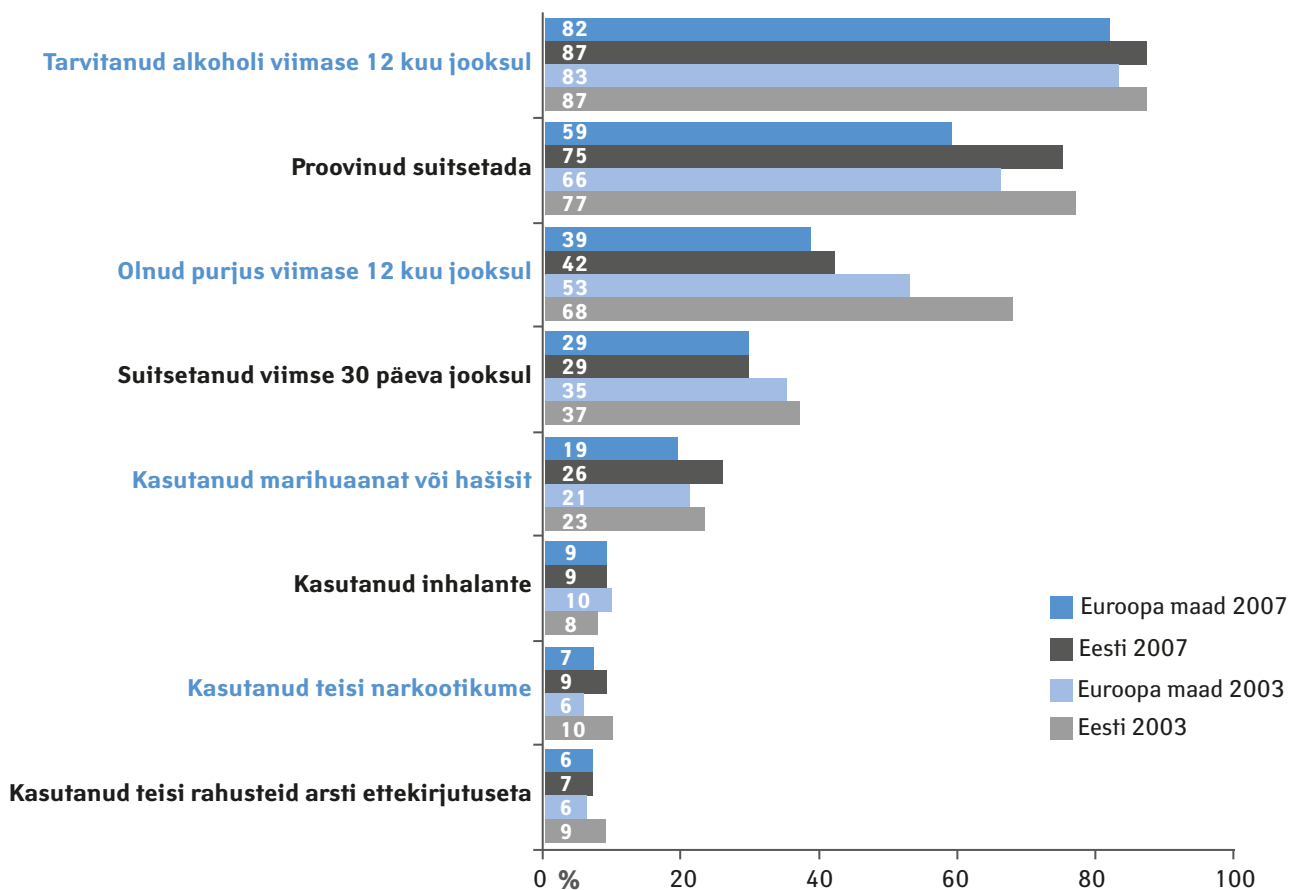
Uuringu andmeid saab kasutada uimastipoliitika ja ennetusstrateegiate väljatöötamisel. Andmed on kasulikud koolitusprogrammide ja üldise tervisekasvatuse töö materjalide koostamisel.

2. EESTI VÕRRELDDES TEISTE EUROOPA MAADEGA

Eesti koolinoorte sõltuvusainete tarvitamise trende teiste Euroopa riikidega võrreldakse 2003. ja 2007. aastal tehtud uuringute tulemuste põhjal (Euroopa 2011. aasta ESPAD-uurimuse tulemused ei ole veel kättesaadavad). Legaalsete uimastite – alkoholi ja tubaka – tarvitamine on nii Euroopas keskmiselt kui ka Eestis mõnevõrra vähenenud. Illegaalsete uimastite kasutamise näitajad on Euroopas jäänud suhteliselt samaks. Tervikuna on võrdluses Euroopa maadega mitmed Eesti uimastitarvitamise näitajad keskmisest suuremad, seda nii 2003. kui ka 2007. aastal (Joonis 1).

Purjutajate osakaal on nii Euroopas tervikuna kui ka Eestis vähenenud, samas viimase aasta jooksul purjus olnuid on Eestis rohkem, 2007. aastal Euroopas keskmiselt 39% ja Eestis 42%. Mõlemal aastal on Eesti kooliõpilaste seas suitsetada proovinud rohkem kui Euroopas keskmiselt: 2003. aastal vastavalt 77% ja 66% ning 2007. aastal vastavalt 75% ning 59%. Kuigi kahe uuringu võrdluses on langenud Eestis nende noorte osakaal, kes on hakanud suitsetama igapäevaselt nooremalt kui 13 eluaastat (2003 – 17%, 2007 – 12%), on Eesti noorte seas alla 13-aastaseid suitsetajaid rohkem kui Euroopas keskmiselt (2003 – 11%, 2007 – 8%) (ESPAD 2007: 361).

Nii 1995. kui ka 1999. aasta uurimuses oli marihuaanat või hašišit proovinud Eesti õpilaste osakaal väiksem kui Euroopa keskmine osakaal (Allaste 2004). Nüüdseks on Eesti koolinoorte seas kanepitoodete proovijate osakaal kasvanud, 2003. aastal oli neid 23% (Euroopas keskmiselt 21%) ja 2007. aastal 26% (Euroopas keskmiselt 19%). Võrreldes 2007. aasta uurimuse tulemusi naaberriikidega, oli nii Soome, Rootsi kui ka Läti ja Leedu õpilastega võrreldes Eesti koolinoorte seas tunduvalt rohkem neid, kes on proovinud kanepitooted – Soomes 8%, Rootsis 7%, Lätis ja Leedus 18% õpilastest. Seega võib kanepi tarvitamise puhul Eestis rääkida normaliseerumisest (Parker jt 1998) ehk hälbelise käitumise omaksvõtust suuremates gruppides (vt ka Allaste 2004, Kobin 2008).

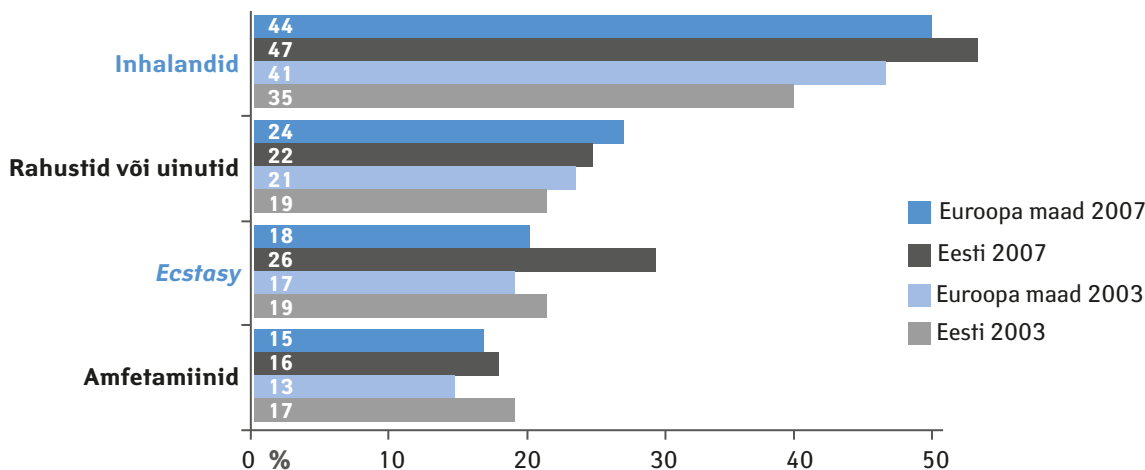

Joonis 1. Euroopa ja Eesti 15–16-aastaste koolinoorte uimastitarvitamine (%) (ESPAD 2003: 205, ESPAD 2007: 104, 358).

Teiste illegaalsete narkootikumide (v.a kanepiõodete) tarvitamise keskmine osakaal ei ole aastatel 2003–2007 ei Euroopas ega ka Eestis oluliselt muutunud. Illegaalsetest narkootikumidest oli *ecstasy* tarvitajate osakaal Eesti koolinoorte seas 2007. aastal 6%, Euroopas keskmiselt 3% (ESPAD 2007: 340). Sama palju *ecstasy* tarvitajaid kui Eestis oli 2007. aastal veel Bulgaarias, Slovakkias ja Mani saarel; Lätis pisut rohkem – 7%. Kui 2003. aastal oli amfetamiini tarvitajaid Eesti noorte seas 7% (Euroopas 2%), siis 2007. aastaks oli see näitaja langenud (4%) ega erinenud Euroopa keskmisest (3%) enam nii oluliselt. Stimulantide, nagu *ecstasy* ja amfetamiini tarvitamine on nii Eestis kui mujal seotud klubikultuuriga (Allaste 2004).

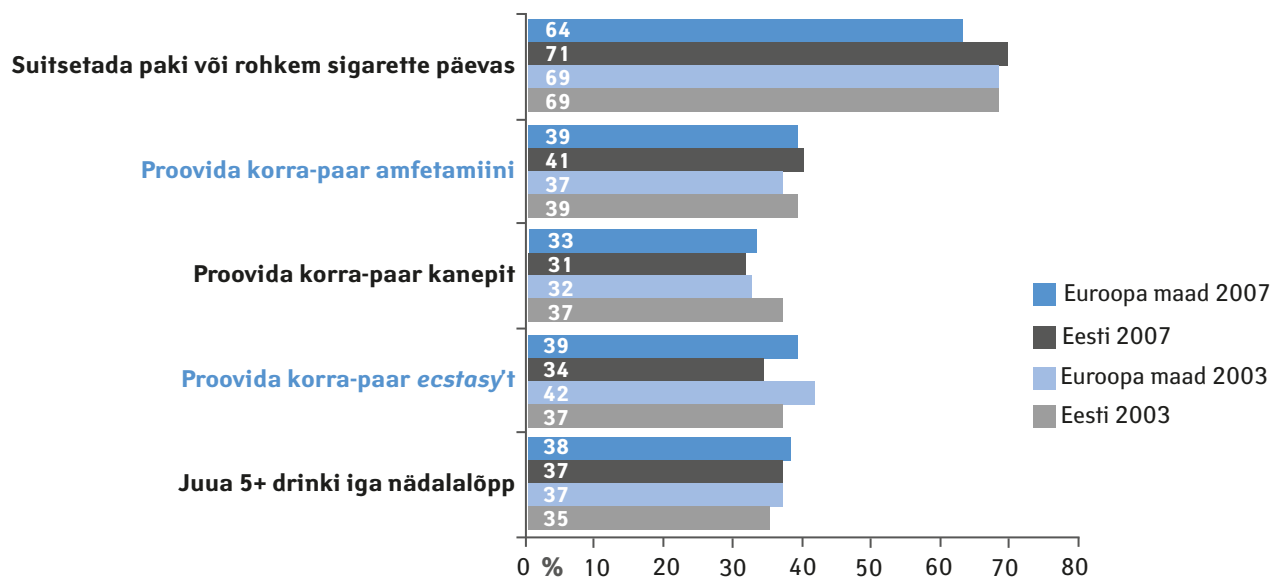
Kahe uurimuse lõikes ei ole aastatel 2003–2007 Euroopas oluliselt tõusnud amfetamiinide ega *ecstasy* kättesaadavus. Sarnaselt ülejäänud Euroopaga ei ole Eestis samal perioodil amfetamiinide kättesaadavus oluliselt muutunud, kuid on tõusnud *ecstasy* kättesaadavus (Joonis 2). Kui 2003. aastal vastas 19% Eesti koolinoortest (Euroopas 17%), et saaks „väga kergelt“ või „küllalt kergelt“ *ecstasy* kätte, siis 2007. aastal vastas sarnaselt 26% Eesti õpilastest võrreldes Euroopa 18%-ga. *Ecstasy* ning amfetamiini tarvitamist soodustab nende kättesaadavus ja suhteliselt odav hind; kokaiin, samamoodi stimulant nagu *ecstasy* ja amfetamiin, on märksa kallim. Kergelt kättesaadavust ja võrdlemisi madalat hinda tarvitajale-soovijale kujundab asjaolu, et Eesti on amfetamiini ja *ecstasy* transiidi- ning tootjamaa (Salasuo, Allaste 2003).

Uimastite kättesaadavusest rääkides tuleb eraldi mainida inhalante: kui 2003. aastal andis 35% Eesti kooliõpilastest hinnangu, et inhalante on kerge kätte saada (Euroopas 41%), siis 2007. aastal oli selliselt vastanute osakaal kasvanud 47%-ni. Euroopas vastas uuringus osalenud õpilastest 44%, et saaks soovi korral inhalante „küllalt kergelt“ või „väga kergelt“.

Joonis 2. Uimastite kättesaadavus 15–16-aastaste õpilaste hinnangul („väga kerge“ või „küllalt kerge“ vastanute osakaal) (%) (ESPAD 2003: 417, ESPAD 2007: 326).

Kontekstis, kus *ecstasy* kättesaadavus on Eestis võrreldes teiste Euroopa maadega kahe uurimuse lõikes tõusnud, on huvitav vaadata, kuidas hindasid Eesti koolinoored uimastite kasutamise terviseriski (Joonis 3). Nii Euroopas tervikuna kui ka Eestis on aastatel 2003–2007 langenud nende õpilaste osakaal, kes on hinnanud *ecstasy* korra-paar proovimist „suureks riskiks“. Eesti 2007. aasta uurimistulemusi Euroopa maade keskmisega võrreldes selgub, et Eesti noored hindavad korra-paar *ecstasy* proovimist väiksemaks terviseriskiks – Euroopas keskmiselt 39% ja Eestis 34% vastanutest. Amfetamiini korra-paar proovimist on Eesti koolinoored mõlema uurimuse puhul pidanud mõnevõrra suuremaks riskiks kui Euroopa noored keskmiselt. Stimulantidega seotud riskikäitumist analüüsivast uurimusest (Vihma jt 2010) on selgunud, et noored on stimulantide lühi- (halb enesetunne, üleannus) ja pikaajalistest (püsivad tervisekahjustused, sõltuvus) tervisemõjudest enamasti teadlikud, kuid loodetud mõnu kaalub ohu üles. Peale terviseriskide, mis on stimulantide tarvitajate puhul märkimisväärsed, arvatakse interpersonaalsed riskid üsna madalaks (uimastitarvitajad käsivad stimulantide mõju pigem vägivaldsust pärssivana).

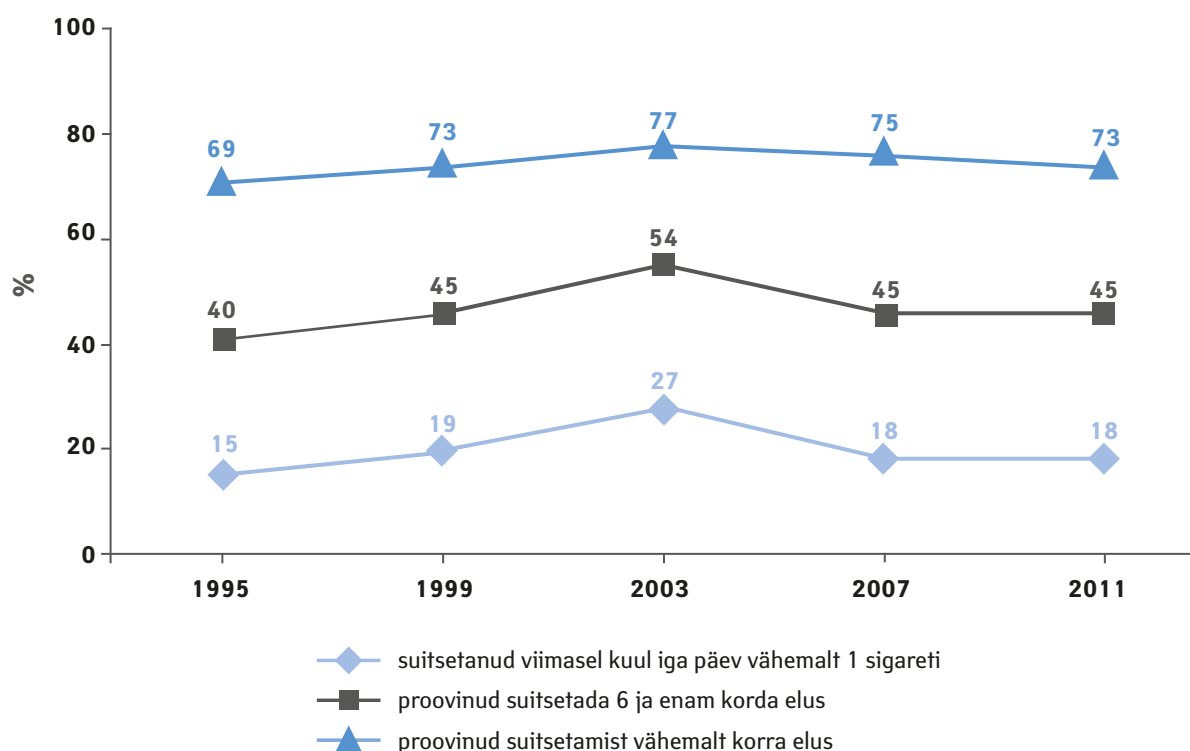
Joonis 3. Hinnang uimastite kasutamise terviseriskile (hinnangu „suur risk“ osakaal) (%)
(ESPAD 2007: 353, ESPAD 2003: 420).

Sarnaselt *ecstasy*ga on terviseriskide hindamisel toimunud langus kanepi puhul: kui 2003. aastal hindas 37% Eesti õpilastest kanepi korra-paar proovimist suureks riskiks, siis 2007. aastal 31% õpilastest (Euroopa keskmine vastavalt 32% ja 33%).

3. LEGAALSED UIMASTID

3.1 Tubakatoodete tarvitamine

2011. aasta tulemustele tuginedes võib väita, et 73% kooliõpilastest on vähemalt korra elus proovinud suitsetamist, 45% on suitsetanud kuus ja enam korda elu jooksul ning 18% on regulaarsemaid suitsetajaid, kes suitsetasid viimasel kuul vähemalt ühe sigareti päevas. Võrreldes 2007. aasta uuringuga on suitsetamishäitajad 15–16-aastaste kooliõpilaste seas püsinud stabiilsed (Joonis 4). Samuti võime jooniselt 4 näha, et kui 2003. aastani võis 15–16-aastaste kooliõpilaste suitsetamises märgata kasvutendentsi, siis alates 2007. aastast on suitsetamine vähenenud ja saavutanud stabiilsuse.

Joonis 4. Suitsetadaproovimine ja regulaarne suitsetamine viimasel 30 päeval (%).

Andmete võrdlus soo lõikes näitab, et poiste seas on aastatega vähenenud suitsetamisega katsetamine ja regulaarne suitsetamine viimasel kuul. Tüdrukute hulgas aga vastupidi: suitsetamine on hakanud üha enam levima (vt Tabel 1). Näiteks on üle kuue korra elus suitsu proovinute osakaal poiste seas aastatega vähenenud 11% võrra, tüdrukute seas aga 10% võrra kasvanud. Kui 1995. aastal oli poiste hulgas viimasel kuul iga päev vähemalt ühe sigareti suitsetanuid kaks korda enam kui tüdrukute seas, siis 2011. aastal oli see vahe vaid kolm protsenti ning regulaarselt suitsetas 19% poistest ja 16% tüdrukutest.

Tabel 1. Muutused suitsetamise sageduses (%)

	1995	1999	2003	2007	2011
Proovinud suitsetada 6 ja enam korda elus					
poisid	59	60	59	51	48
tüdrukud	32	37	49	41	42
Proovinud suitsetada 40 ja enam korda elus					
poisid	36	38	41	32	32
tüdrukud	17	18	29	22	25
Suitsetanud vähemalt 1 sigareti päevas viimase 30 päeva jooksul					
poisid	27	30	31	22	19
tüdrukud	13	14	22	14	16

Kokkuvõtvalt võib öelda, et viimase nelja aasta jooksul ei ole Eesti koolide õpilaste hulgas toimunud suuri muutusi suitsetamisega katsetajate ega ka regulaarselt suitsetanute osakaaludes.

3.2. Alkoholi ja tubakatoodete esmatarvitamise vanus

Tabelis 2 toodud andmed näitavad õpilaste vanust ja seda, millal nad on tarvitanud mitmesuguseid legaalseid, kuid noortele keelatud uimasteid. Üldine pilt on murettekitav, kuna nii suitsetamise kui ka alkoholi proovimisega on kolmandik Eesti õpilastest alustanud varases eas, enne 12. eluaastat. Õlut on selles eas proovinud 39% poistest ja 30% tüdrukutest. Siidrit on poiste hulgas samas eas joonud 33%, segujuooke 20% ja veini 29%. Tüdrukute seas olid vastavad näitajad küll madalamad, kuid siiski alaealiste kohta üsna suured: siidrit oli alla 12-aastaselt proovinud 24%, veini samuti 24% tüdrukutest.

Kange alkoholiga katsetamisega on ligi kolmandik vastanutest alustanud enne 14. eluaastat, 22% poistest ja 25% tüdrukutest alustasid 14-aastaselt. Tabelist on näha, et kange alkoholi esmase joomise ja esimest korda purju jäämise vanused on sarnased. 14-aastaselt ja nooremalt oli üle poole poistest ja tüdrukutest proovinud kange alkoholi ning olnud esimest korda purjus. Kange alkoholi proovimine võib olla seotud esmase purju jäämisega (vt ka Tabelid 19, 20 ja 21 lisas).

Suitsetamisega proovimisel on sooline erinevus suurem: enne 12. eluaastat oli proovinud suitsetada 40% poistest ja 26% tüdrukutest (vt Tabel 2). Igapäevase suitsetamisega alustati peamiselt 13-aastaselt ja vanemalt.

Tabel 2. Vanus, mil esimest korda prooviti legaalseid uimasteid (%)

	Pole tarvitanud	11 või varem	12 a	13 a	14 a	15–16
Alkohol						
Õlu (vähemalt 1 klaas)						
poisid	16	39	13	15	11	6
tüdrukud	31	30	9	11	12	7
Siider (vähemalt 1 klaas)						
poisid	23	33	14	14	11	5
tüdrukud	16	24	16	20	17	7
Segujoogid (vähemalt 1 klaas)						
poisid	35	20	11	15	12	6
tüdrukud	26	13	13	19	18	11
Vein (vähemalt 1 klaas)						
poisid	19	29	13	14	16	9
tüdrukud	11	24	17	17	19	12
Kange alkohol (vähemalt 1 klaas)						
poisid	29	11	8	15	22	15
tüdrukud	28	6	8	16	25	17
Oli purjus						
poisid	33	10	10	14	20	13
tüdrukud	32	3	9	16	22	18
Tubakas						
Suitsetas esimese sigareti						
poisid	23	40	12	11	9	4
tüdrukud	30	26	12	13	14	6
Hakkas suitsetama iga päev						
poisid	69	5	3	6	10	7
tüdrukud	72	2	3	7	9	7

3.3. Alkoholi tarvitamise sagedused ja liigid

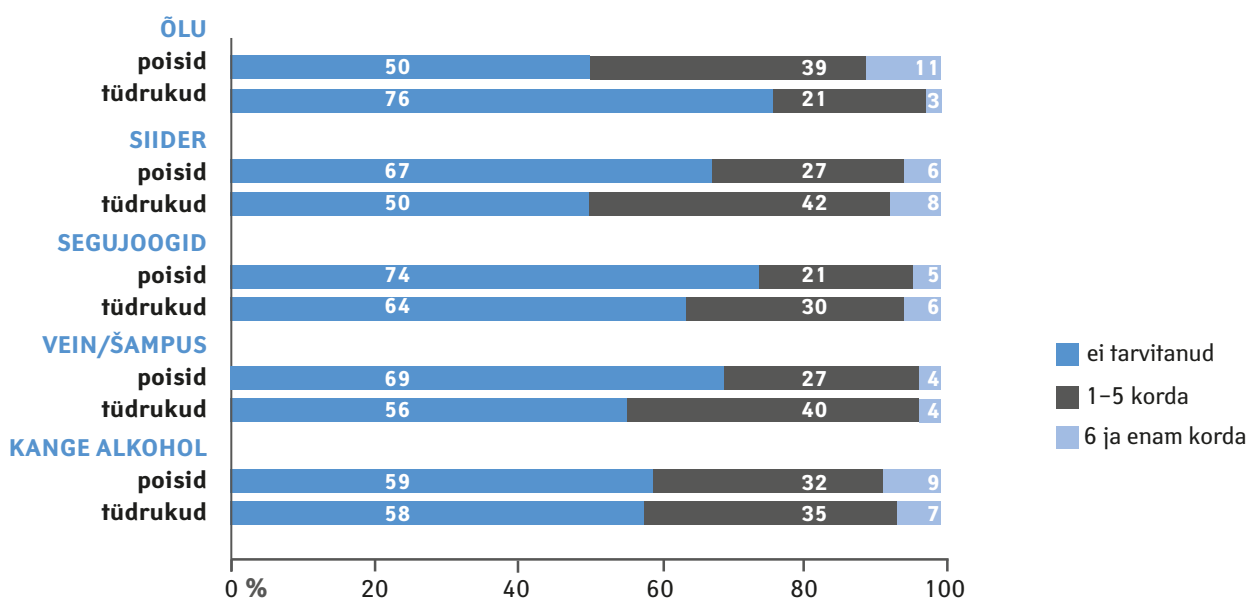
Õpilaste alkoholitarvitamise sageduses viimase nelja aasta jooksul suuri muutusi ei ole toimunud. Enamik õpilastest (95%) on kas või kord elus proovinud alkoholi.

2003. ja 2007. aasta uurimistulemuste lõikes ei ole alkoholi mitte kordagi elus proovinud vastavalt 4% ja 6% koolinoortest, 2011. aastal oli see näitaja 5% (Allaste 2004: 12, Allaste 2008:14). Alkoholi viimase 12 kuu jooksul tarvitamise kohta eitavalt vastanute osakaalus on toimunud väikesed muutused: näiteks 1995. ja 1999. aastal oli selliseid vastuseid 11%, 2003. ja 2007. aastal 13% ning 2011. aastal 15%. Samuti on märgata sellelaadseid muutusi alkoholi tarvitamises viimase 30 päeva jooksul; 2011. aastal on mõni protsent rohkem neid õpilasi, kes pole sel perioodil alkoholi tarvitanud.

2011. aasta küsitluses osalenud õpilaste vastustest selgub, et ligi pooled (44%) on tarvitanud alkohoolseid jooke 20 ja enam korda elus (vt Tabelid 3, 4 ja 5 lisas). Kolmandik (34%) 15–16-aastastest õpilastest märkis, et on tarvitanud alkoholi 10 ja enam korda viimase 12 kuu jooksul, mis on peaaegu korra kuus või isegi sagedamini (vt ka Tabelid 6, 7 ja 8 lisas). Peaaegu iga kümnes õpilane (11%) on tarvitanud alkoholi vähemalt korra nädalas ehk kuus ja enam korda viimase 30 päeva jooksul (vaata Tabelid 9, 10 ja 11 lisas). Soolised erinevused ei olnud olulised, s.t tüdrukud on tarvitanud alkoholi poistega sarnase sagedusega.

Seda, et tüdrukud pole poistest alkoholi tarvitamises tagasihoidlikumad, näitavad ühel joomiskorral viie ja enama „dringi“ joomise sagedused viimasel kuul (vt Tabel 15 lisas). Ligi pool poistest (54%) ja tüdrukutest (52%) on tarvitanud viimasel kuul vähemalt korra alkohoolseid jooke suures koguses ehk joonud viis või rohkem „drinki“ järjest. Võrdluseks: 2003. aastal olid vastavad osakaalud poiste puhul 53% ja tüdrukute puhul 40% (vt Allaste 2004: 76, tabel 15).

Joonisel 5 on näidatud, milliseid alkohoolseid jooke on noored viimase 30 päeva jooksul tarvitanud. Vastused on koondatud kolme gruppi: viimase kuu jooksul ei ole tarvitanud; tarvitanud üks kuni viis korda; tarvitanud kuus ja enam korda. Jooniselt selgub, et poisid eelistavad juua õlut (50%) ja kanget alkoholi (41%), tüdrukutele meeldivad enam siidrid (50% tüdrukutest on seda joonud viimasel kuul), vein või šampus (44%) ja kange alkohol (42%).

Joonis 5. Viimase 30 päeva jooksul tarvitatud alkohoolsete jookide liigid soo lõikes (%).

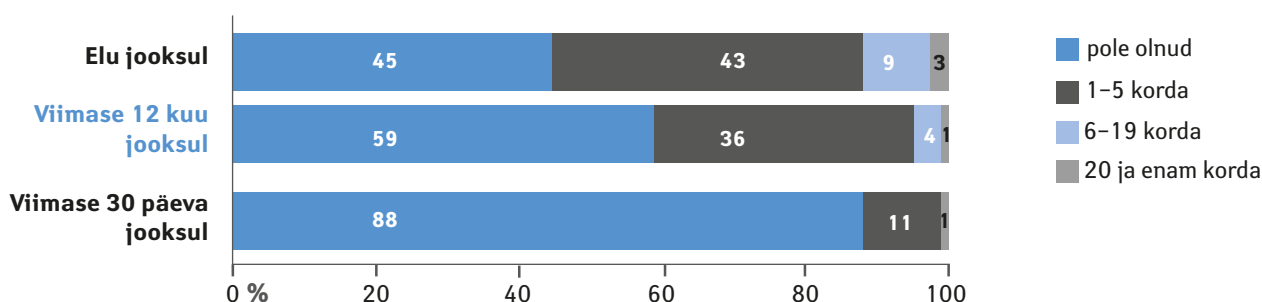
Kange alkoholi tarvitamisel soolisi erinevusi ei esinenud, üle 30% poistest-tüdrukutest on tarvitanud kangeid alkohoolseid jooke 1–5 korda viimasel kuul ning ligi 10% poistest-tüdrukutest on seda teinud väga tihti ehk 6 ja enam korda, s.t sagedamini kui korra nädalas (vt ka Tabelid 10 ja 11 lisas).

Kange alkoholi tarvitamine kasvas hüppeliselt 1999. ja 2003. aasta võrdluses (Allaste 2008:15), 2007. ja 2011. aastal on see pisut vähenenud. Veini ja õlle tarvitamine vähenes 2007. aastal võrreldes 2003. aasta uuringu tulemustega, 2011. aastal on see veidi kasvanud. Kahe viimase küsitluse andmeil ei ole siidri tarvitamises viimase nelja aastaga muutusi toimunud: kolmandik poistest ja pool tüdrukutest on seda tarvitanud vähemalt korra viimasel kuul. Alkohoolsete segu jookide tarvitamine on nelja aastaga vähenenud ligi 10% võrra. Varem nende jookide kohta küsimust ankeedis ei olnud.

3.4. Noorukite purjus olemise sagedused ja hinnangud enda purjus olemise astmele

Märgatavad muutused on toimunud sagedate purjutajate käitumises, kuna tüdrukute hulgas on kasvanud ühel joomiskorral viimasel kuul viie ja enama „dringi“ tarvitajate osakaalud: 2003. aastal kolm ja enam korda viimasel kuul ehk pea iga nädal tegid seda 14% tüdrukutest, 2007. aastal 26% ja 2011. aastal 28%. Poistel olid vastavad osakaalud neil aastatel 25%, 33% ja 24%.

Joonisel 6 on esitatud õpilaste purjus olemise sagedused elu jooksul, viimase aasta ja viimase kuu jooksul. Ankeedis esitati küsimus „Mitu korda (kui üldse) Sa oled olnud purjus nii, et kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid?“ eluajal, viimase 12 kuu jooksul ja viimase 30 päeva jooksul. Vastuste variandid ankeedis olid 1-st (0 korda) kuni 7-ni (üle 40 korda).

Joonis 6. Purjus olemise sagedused (%).

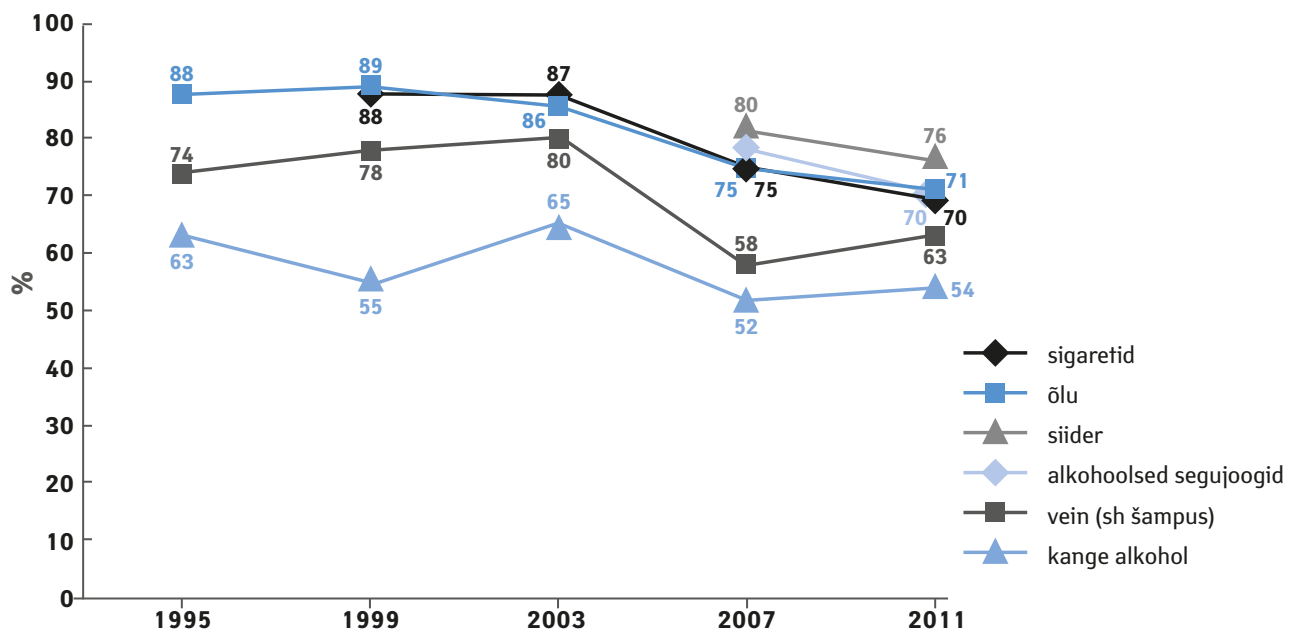
Tulemused näitavad, et 2011. aastal on Eesti koolide õpilastest üle poole (55%) olnud purjus vähemalt korra elus (vt ka Tabelid 3, 4 ja 5 lisas). Viimase 12 kuu jooksul on vähemalt korra olnud purjus 41% õpilastest (vt ka Tabelid 6,7 ja 8 lisas). Viimase 30 päeva jooksul oli vähemalt korra purjus olnud 12% õpilastest (vt ka Tabelid 9, 10 ja 11 lisas). Soolisi erinevusi ei esinenud.

47% koolinoortest ei ole viimase 30 päeva jooksul kordagi tarvitanud alkohoolseid jooke suurtes kogustes, kuid üle poole õpilastest on tarvitanud 5 ja enam napsu (standardkogust) vähemalt korra, soolised erinevused on siin minimaalsed (vt Tabel 15 lisas).

Tabel 17 lisas võimaldab vaadata õpilaste endi hinnanguid oma joobeastmele viimasel joomise korral. Kui näiteks vaadata koos 1. ja 2. astet, siis selgub, et 40% õpilaste meelest polnud neil viimasel korral alkoholi mõju peaaegu üldse tunda (44% tüdrukutest ja 37% poistest).

3.5. Legaalsete uimastite kättesaadavus

Võrreldes varasemate küsitluste tulemustega oli mõnevõrra langenud nende õpilaste osakaal, kes hindasid alkoholi ja tubaka kättesaadavust kergeks. Kokku 70% õpilastest pidas sigarettide ostmist „küllalt kergeks“ ja „väga kergeks“. Kange alkoholi puhul andis samasuguse hinnangu 54% ja siidri puhul 76% õpilastest (Joonis 7). Kokkuvõtvalt võib neid arve vaadates öelda, et alkohol ja tubakatooted on õpilastele endiselt väga kättesaadavad.

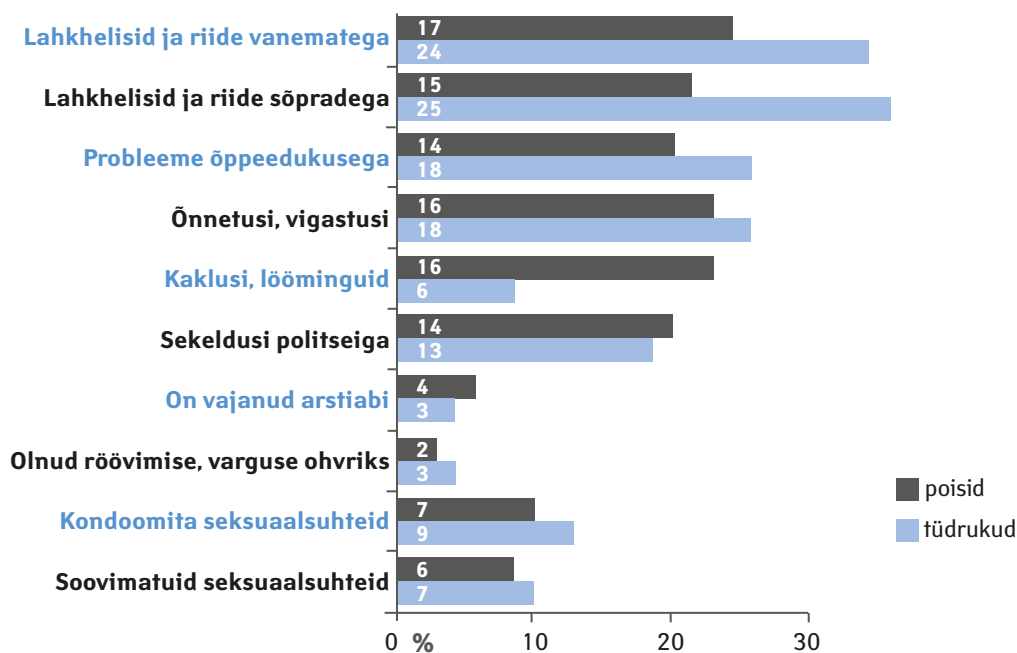
Joonis 7. Õpilaste hinnangud legaalsete uimastite kättesaadavusele („küllalt kerge“ ja „väga kerge“ vastanute osakaal) (%).

Alkoholsetest jookidest olid õpilaste arvates sarnaselt varasemate uuringutega (Allaste 2004: 17, Allaste 2008: 18) kõige kättesaadavamad lahjemad joogid (siider, õlu ja segujoogid), mida saab hankida kergelt ligikaudu kahe kolmandiku vastanute arvates. Veini ning kangema alkoholi kättesaadavust hindas kergeks üle poole vastanutest. Nagu varem, pidasid 2011. aastal poisid sigarette ja alkoholi kergemini kättesaadavaks kui tüdrukud (vt ka Tabel 23 lisas).

Võrreldes 2007. aastaga ei ole 2011. aastal toimunud suuri muutusi. Uuring näitab, et hoolimata kehtestatud seadustest ja alaealistele keelatud ainete müügi kontrollist on 2011. aastal sigarettide ja madala alkoholisisaldusega jookide kättesaadavus noorukitele langenud ligi 5%, veini ja kange alkoholi kättesaadavus aga isegi pisut tõusnud. Kokkuvõtvalt võib öelda, et üle poole koolinoortest peab sigarette ja alkoholi küllalt kergelt kättesaadavaks.

3.6. Alkoholi tarvitamisega seotud probleemid

Kõige sagedamini põhjustab alkoholi tarvitamine õpilastel lahkkelisid ja riide vanematega ning sõpradega, tüdrukutel poistest sagedamini (Joonis 8). 14% poistest ja 18% tüdrukutest märkis, et neil on olnud probleeme õppeedukusega ning 16% poistest ja 18% tüdrukutest märkis nendega seoses alkoholi tarvitamisega juhtunud õnnetusi või vigastusi. 16% poistest on osalenud kaklustes või löömingutes. Poiste puhul 14% ja tüdrukute puhul 13% tõi välja, et neil on olnud alkoholi tarvitamise tõttu sekeldusi politseiga (vt ka Tabel 18 lisas).

Joonis 8. Viimasel 12 kuul alkoholi tarvitamisega vähemalt korra kaasnenud probleemide sagedused soo lõikes (%).

3.7. Hinnangud alkoholi kasutamise mõjule

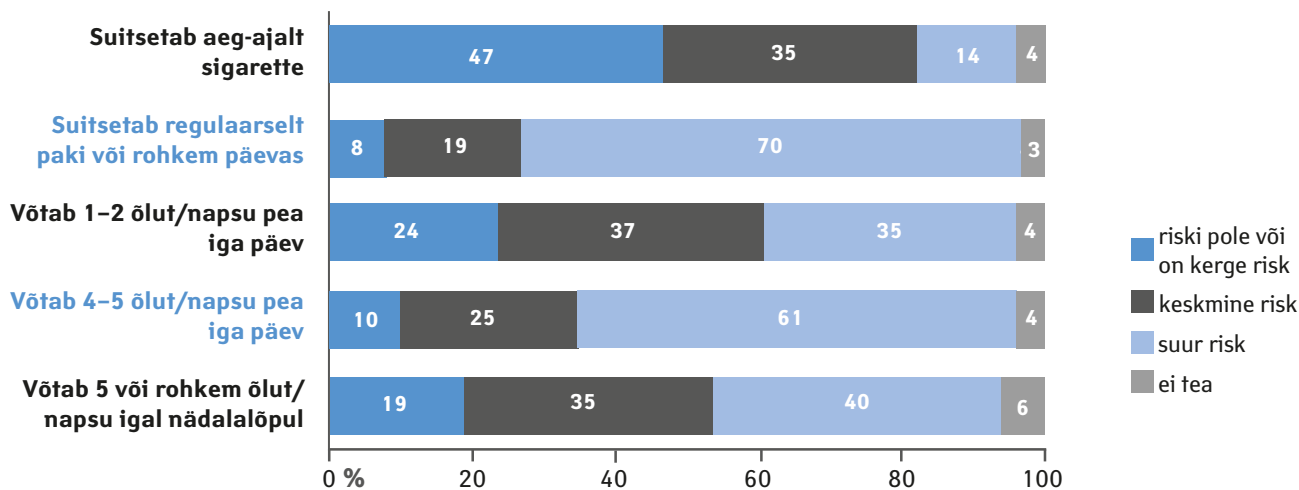
Ankeedis paluti õpilastel hinnata seda, kui tõenäoline on, et nende alkoholi joomisel võiksid olla mingid tagajärjed. Vastustest selgub, et õpilased seostavad alkoholi tarvitamist pigem positiivsete tagajärgedega: enamiku õpilaste arvates muudaks alkohol nad lõbusamaks (vastused „väga tõenäoline“ ja „tõenäoline“ kokku 77%), nad tunneksid ennast lõdvestununa (61%), sõbralikuna (62%) ja õnnelikuna (50%), mured ja probleemid ununeksid (56%). Negatiivsetest tagajärgedest mainiti kõige sagedamini tervise kahjustamist (71%) (vt Tabel 16 lisas).

Andmete võrdlus soo lõikes näitab, et tüdrukutel on alkoholi tarvitamisega seotud ootused suuremad, kuna nad hindavad kõiki „positiivseid“ alkoholi tarvitamise külgi poistest kõrgemalt. Ühtlasi on enamik tüdrukutest (75%) veendunud, et alkoholi kasutamine kahjustab nende tervist. Ka suurem osa poistest (66%) olid selles suhtes tüdrukutega nõus (vt Tabel 16 lisas). Teiste „negatiivsete“ tagajärgede tõenäosust tunnistas alla poole õpilastest, mis aga vihjab sellele, et paljud noored ei oota alkoholi tarvitamisest midagi halba.

3.8. Mõju tervisele

Õpilastel paluti hinnata suitsetamise ja alkoholi tarvitamisega seotud võimalikke terviseriske. Noored peavad regulaarset rohkete suitsetamist tervisele ohtlikumaks kui igapäevast alkoholi tarvitamist või viie ja enama „dringi“ tarvitamist puhkepäevadel (Joonis 9). Valdav osa (82%) vastanud noortest arvab, et kui inimene suitsetab aeg-ajalt sigarette, on risk tervist kahjustada kerge või keskmine. Siiski, regulaarset suitsetamist (pakk või rohkem päevas) hindab enamik noori (70%) kõrgeks terviseriskiks.

Sagedat joomist väikestes kogustes ei peeta eriti riskantseks (61% õpilastest märkis „riski pole“, „kerge risk“ ja „keskmine risk“). Vaid 35% noorte hinnangul toob 1–2 õlle või kangema napsu igapäevane tarvitamine kaasa kõrge riski. Pea iga päev 4–5 õlle/napsu tarvitamine on üle poole vastanute arvates (61%) seotud kõrge terviseriskiga. Viie või enama õlle/napsu tarvitamist igal nädalalõpul peab väga riskantseks üle kolmandiku noorukitest (40%).

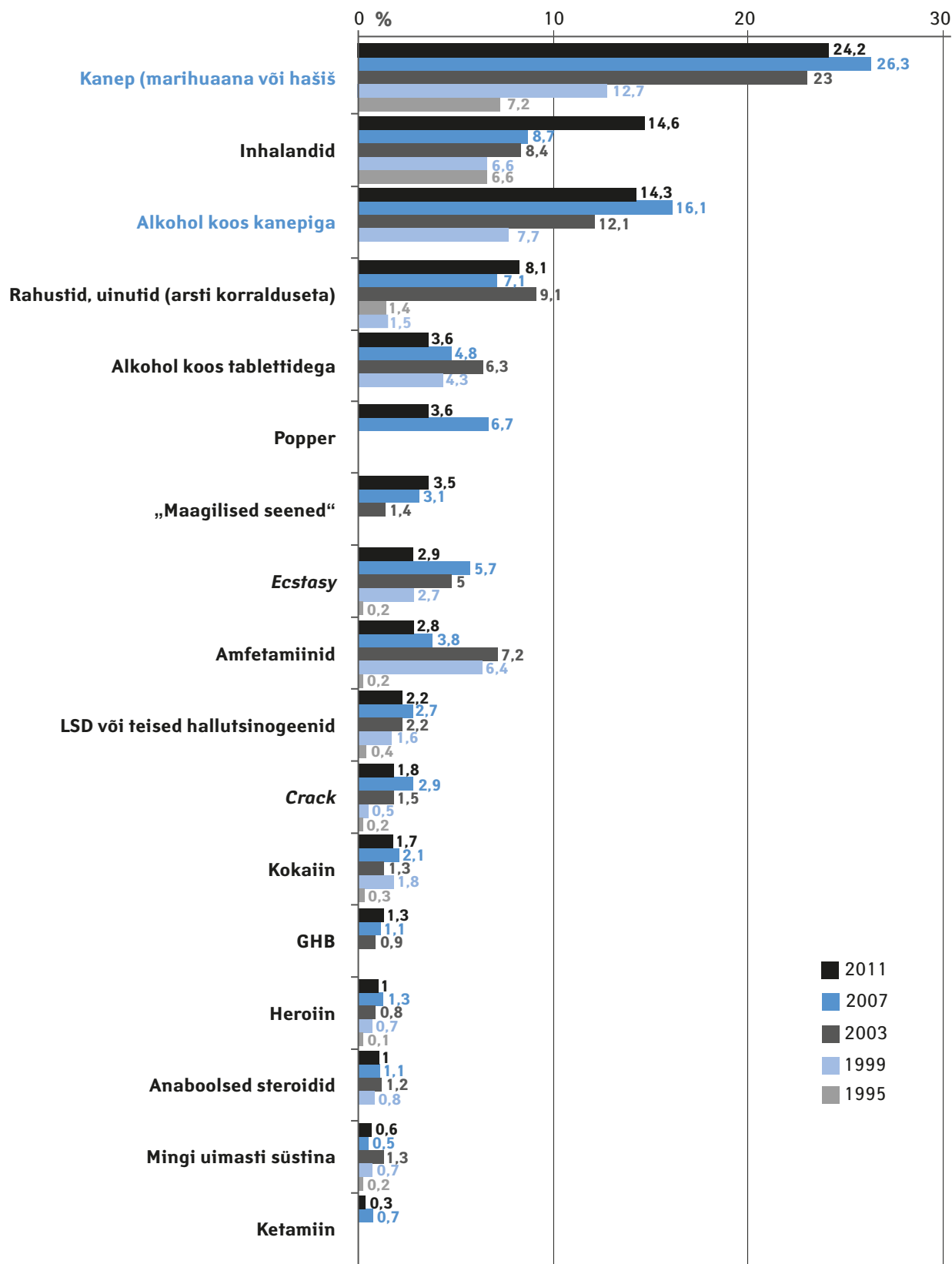
Joonis 9. Õpilaste hinnangud legaalsete uimastite kasutamise terviseriskile (%).

Aeg-ajalt suitsetamise ja nädalavahetusel suurtes kogustes joomise riskide hindamisel poiste ja tüdrukute vahel erinevusi ei olnud. Igapäevase suitsetamise ja peaaegu iga päev alkoholi tarvitamise riske pidasid tütarlapsed suuremateks kui noormehed (vt Tabel 22 lisas).

4. ILLEGAALSED UIMASTID

4.1. Illegaalsete uimastite tarvitamine

Alates 1995. aastast on elu jooksul mõnd illegaalset uimastit proovinud 15–16-aastaste kooliõpilaste osakaal kasvanud. 1995. aastal oli see näitaja 7%, 1999. aastal 15%, 2003. aastal 24%, 2007. aastal 30% ja viimasel (2011.) uuringuaastal 32%.

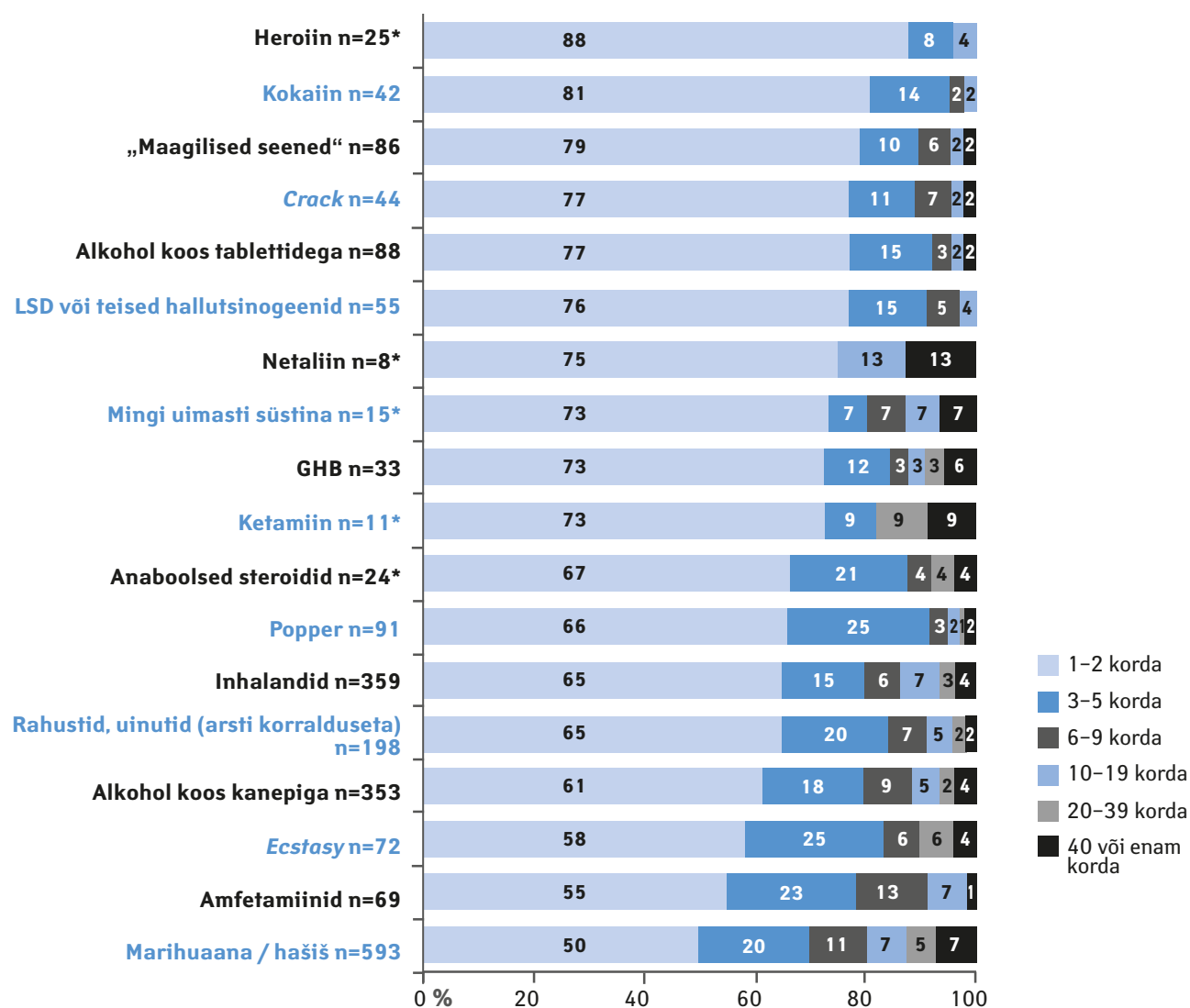
Joonis 10. Narkootikume vähemalt korra elus proovinud õpilaste osakaal 1995–2011 (%).

Eri narkootikumidest on noorte seas levinuim kanep. 2011. aasta uurimuse andmetel on kanepit elu jooksul proovinud 24% õpilastest (sh kanepit koos alkoholiga 14%). Võrreldes 2007. aastaga on kanepiga katsetamine noorte seas siiski vähenenud: toona oli kanepit proovinud 27% õpilastest. Viimase aasta jooksul on kanepit proovinud 17% õpilastest (2007. aastal 19%), viimase 30 päeva jooksul 6% (2007. aastal samuti 6%).

Muud illegaalselt uimastit peale marihuaana või hašiši oli 2011. aastal tarvitanud 18% õpilastest (2007. aastal vastavalt 19%). Teistest narkootikumidest olid noorte seas levinumad ilma arsti korralduseta tarvitatud rahustid või uinutid, mida on proovinud 8% õpilastest. Suhteliselt levinud oli inhalantide (mida ei loeta illegaalseteks narkootikumideks) katsetamine: inhalante oli elu jooksul proovinud 15% õpilastest.

Võrreldes 2007. aastaga on enam kasvanud inhalantidega katsetamine: toona oli inhalante proovinud 9% õpilastest, tänavu aga 15%. Pikemas ajalisel perspektiivis (võrreldes 2000. aastate algusega) on sagenenud kanepi, rahustite/uinutite ja maagiliste seente proovimine. Nelja aasta jooksul on mõnevõrra vähenenud popperi ning *ecstasy*/ga katsetamine, pikemas ajalisel lõikes amfetamiinide proovimine (Joonis 10).

Enamik noortest piirdub eri narkootikumide ühe- või paarikordse proovimisega. Kanepit proovinutest pooled on seda tarvitanud enam kui kahel korral, sealjuures viiendik kümnel või enamal korral (vt Joonis 11 ja Tabel 3 lisas).

Joonis 11. Eri narkootikumide tarbinud õpilaste osakaal tarbimiskordade lõikes, 2011 (%).

* Protsent on võetud nende õpilaste hulgast, kes vastas, et on antud ainet tarvitanud.

Võrreldes tüdrukutega on narkootikumidega katsetajaid arvukamalt poiste seas. Mõne illegaalse uimasti proovimist tunnistas 36% poistest ning 27% tüdrukutest. Võrrelduna 2007. aastaga on narkootikumidega katsetajate arv tüdrukute seas 4% võrra kasvanud, samas poiste seas pole see näitaja oluliselt muutunud.

Poisid on altimad proovima kanepit (poistest 29%, tüdrukutest 19%), alkoholi koos kanepiga (vastavalt 17% vs. 12%), inhalante (16% vs. 13%), popperit (5% vs. 3%), maagilisi seeni (5% vs. 2%) ning anaboolseid steroide (2% vs. 0,2%). Tüdrukute seas on levinum arsti korralduseta rahustite/uinutite proovimine (tüdrukutest 10%, poistest 6%).

Nelja aastaga on kanepi proovijate osakaal poiste seas 4% võrra vähenenud, samas tüdrukute seas pole see näitaja vaadeldaval perioodil muutunud. Inhalantidega katsetamine on nelja aastaga pea samas tempos kasvanud nii tüdrukute kui ka poiste seas. Ülejäänud narkootikumide proovimises ajalises võrdluses olulisi muutusi toimunud pole (vt Tabelid 4–5 lisas).

4.2. Esmaproovijate vanus ja eri uimastite proovimine

ESPADi küsimustiku ülesehitus ei võimalda meil vaadata, milline oli esimene uimasti, mida tarvitati, ja kui vanalt seda tehti.

Küsimustiku põhjal saame ülevaate esmatarvitamise vanusest eri narkootiliste ainete lõikes. Kokkuvõtvalt võib väita, et enamiku uimastite esmatarbimine leidis aset vanusevahemikus 14–15 eluaastat. Kokku 77% elu jooksul kanepitooteid tarvitanutest (n = 604), 67% elu jooksul *ecstasy*t tarvitanutest (n = 69) ja 72% elu jooksul amfetamiini tarvitanutest (n = 67) oli seda teinud vanusevahemikus 14–15 eluaastat. Rahustite/uinutite ja inhalantide esmakordne tarvitamine jäi mõnevõrra nooremasse ikka. Kokku 53% elu jooksul inhalante tarvitanutest (n = 294) oli seda teinud vanusevahemikus 13–14 eluaastat. Uimasti esmaproovimine alla 12-aastasena oli kõige sagedam inhalante ja rahusteid/uinuteid proovinute seas. Inhalante proovis esimest korda alla 12-aastasena 19% ja rahusteid/uinuteid vastavalt 16% nende ainete tarvitajatest. Uimasti esmaproovimine vanemana, üle 14 aasta vanusena, on iseloomulikum amfetamiinide (52% tarvitas esimest korda üle 14-aastasena), alkoholi ja tablettide (vastavalt 50%) ning kanepitoodete (41%) elu jooksul tarvitajatele (vt Tabel 19 lisas).

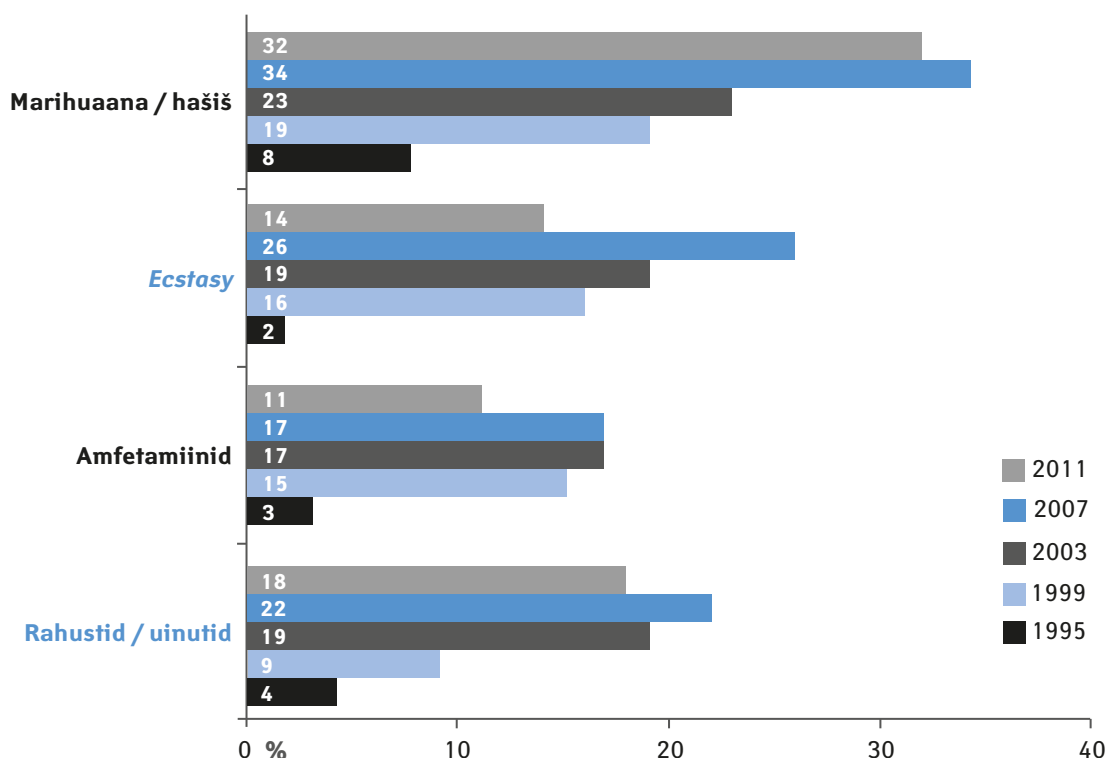
Võrreldes 2007. aastaga on inhalantide, *ecstasy* ning alkoholi koos tablettidega esmaproovimine nihkunud varasemasse ikka, samas kui amfetamiinide esmaproovimine jääb tänava võrreldes 2007. aastaga pigem hilisemasse vanusesse.

4.3. Narkootikumide kättesaadavus

Illegaalsete uimastite tarvitamise eelduseks on kättesaadavus. Käesolevas uurimuses koguti õpilastelt hinnanguid nelja narkootikumi kättesaadavusele: kanep, *ecstasy*, amfetamiinid ning rahustid/uinutid (arsti korralduseta). Kanepit hindas küllalt või väga kergesti kättesaadavaks 32% õpilastest, sh 34% poistest ja 30% tüdrukutest. Kanepi kergele kättesaadavusele viitab asjaolu, et noortest, kes polnud kanepit elu jooksul kordagi proovinud, tunnistas 31%, et on olnud olukorras, kus avanes võimalus seda uimastit tarvitada.

Rahusteid/uinuteid ilma arsti korralduseta pidas kergesti kättesaadavaks 18% õpilastest. Sünteetilisi aineid (*ecstasy*t ja amfetamiine) pidas kergesti kättesaadavaks veelgi väiksem hulk õpilasi (vastavalt 14% ja 11%). Võrreldes tüdrukutega pidasid poisid marihuaanat/hašiit kergesti kättesaadavaks sagedamini, kuid rahusteid/uinuteid ja *ecstasy*t hindasid poistega võrreldes kergemini kättesaadavaks tüdrukud.

Varasemad uurimused on näidanud, et aasta-aastalt on narkootikumid muutunud noorte jaoks kättesaadavamaks (vt ka Altermann 2008). Käesoleva uurimuse andmed näitavad narkootikumide kättesaadavuse vähenemist. Nii rahusteid/uinuteid, *ecstasy*t, amfetamiine kui ka kanepitooteid peab tänavu kergesti kättesaadavaks väiksem hulk noori kui 2007. aastal (vt Tabel 23 lisas, Joonis 12).

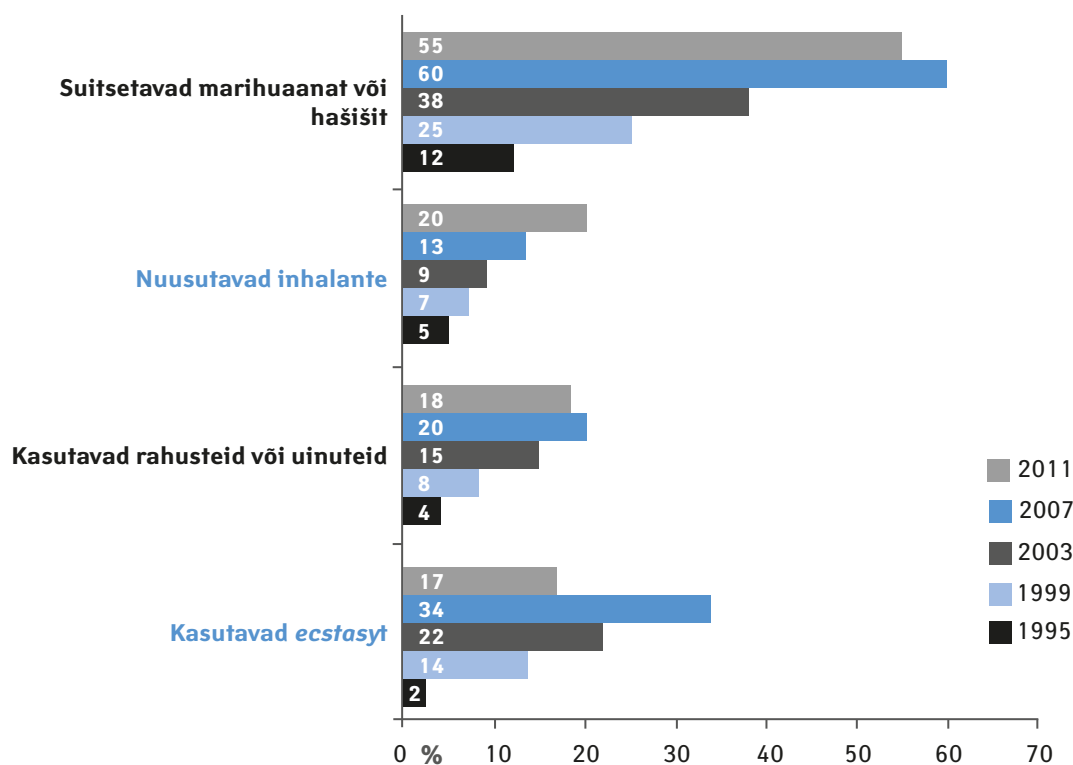
Joonis 12. Nimetatud aineid küllalt või väga kergesti kättesaadavaks pidanud õpilaste osakaal (%).

4.4. Sõprade ja vanemate õdede/vendade tarvitamisharjumused

Varasemad õpilaste seas tehtud uurimused on näidanud, et esimene uimasti saadakse tavaliselt sõpradelt (Allaste 2008), millest võib järeldada, et Eesti noored hakkavad uimasteid tarvitama tavaliselt eakaaslaste seltskonnas. ESPADi küsitluses vaatluse all olnud narkootikumidest oli sõpruskondades levinuim kanepitoodete tarvitamine: 55% õpilastest ütles, et sõprade seas leidub marihuaana või hašiši tarvitajaid. Inhalantide kasutamist sõprade poolt tunnistas 20%, rahustite/uinutite kasutamist arsti korralduseta 18% ning *ecstasy* kasutamist 17% õpilastest. Kokku oli neid õpilasi, kelle sõprade seas leidis nimetatud uimastite tarvitajaid, 62% (sh poistest 61% ja tüdrukutest 63%). Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvesse võtta, et pigem kalduetakse üle hindama eakaaslaste uimastite tarvitamist (Babor et al 2010). Marihuaana/hašiši tarvitamine oli võrdselt levinud nii poiste kui ka tüdrukute sõpruskondades, samas kui inhalantide, rahustite/uinutite ning *ecstasy* tarvitamine oli poistega võrreldes veidi levinum tüdrukute sõpruskondades.

Käesoleva uurimuse andmetel on illegaalsete uimastite tarvitamine sõpruskonnas sagedam nende õpilaste puhul, kel endal oli narkootikumidega isiklikke kogemusi. Õpilastest, kes olid katsetanud mõnda illegaalset uimastit, tunnistas narkootikumide tarvitamist sõpruskonnas 89%, samas kui nende õpilaste seas, kel illegaalsete narkootikumidega kogemused puudusid, oli sõpruskonnas uimastitarvitajaid 49%.

Varasemad uurimused on näidanud, et eri narkootiliste ainete tarvitamine levib noorte sõpruskondades aasta-aastalt üha enam (vt ka Altermann 2008). Käesoleva (2011) uurimuse andmetel on võrreldes eelmise (2007) uurimusega noorte sõpruskondades suurenenud inhalantide tarvitamine, kuid vähenenud *ecstasy*, marihuaana/hašiši ning rahustite/uinutite tarvitamine (vt Tabel 24 lisas, Joonis 13).

Joonis 13. Narkootikumide tarvitamine sõprade seas (%).

Peale sõpruskonna on ESPADi küsitluses vaadeldud kooliõpilaste vanemate õdede ja vendade narkootikumitarvitamist. Õpilastest 8% vastas, et nende õed/vennad on tarvitanud kas kanepitooteid, rahusteid/uinuteid arsti korralduseta, *ecstasy*’t või inhalante. Eri narkootilistest ainetest mainisid õpilased õdede-vendade puhul kõige sagedamini kanepitoodete tarvitamist (6%), mõnevõrra harvem rahustite/uinutite (4%), *ecstasy* (4%) või inhalantide (3%) tarvitamist. Võrreldes varasemate uurimustega ei ole selgesuunalisi muutusi toimunud (vt Tabel 25 lisas).

Sarnaselt narkootikumide tarvitamisega sõprade seas ilmnes seos vastaja isiklike kogemuste ning tema õdede-vendade kogemuste vahel: uimastitega kogemusi omavatest noortest ütles 14%, et ka nende õed/vennad on mõnda ankeedis esitatud neljast narkootilisest aineist proovinud, samas kui neist noortest, kel uimastitega kogemusi polnud, ütles vaid 5%, et õed/vennad on proovinud mõnda nimetatud uimastitest.

4.5. Mõju tervisele

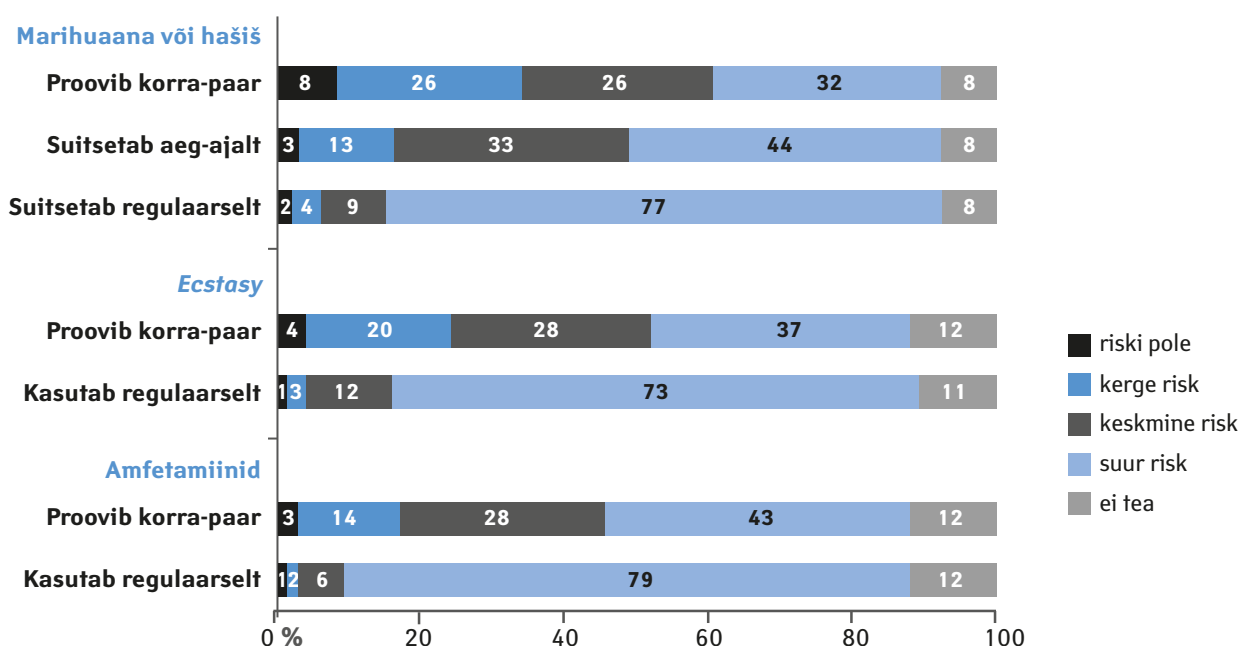
Valmidus illegaalseid uimasteid tarvitada sõltub muu hulgas sellest, kuivõrd riskantseks taolist tegevust peetakse. Illegaalse tegevuse ilmsikstulekuga kaasnevate sanktsioonide kõrval võivad narkootikumide tarvitajat ohustada terviseriskid. Ajalises võrdluses oli õpilaste ohutunne illegaalsete uimastite tarvitamisega kaasnevate terviseriskide suhtes madalaim 1995. aastal, mil illegaalsete uimastite tarvitamine oli noorte seas suhteliselt vähelevinud, ning ka teadlikkus eri narkootikumidest üpris madal. Järgnevad uurimused on näidanud ohutunde suurenemist: nii narkootikumide paarikordset proovimist kui ka regulaarset tarvitamist peab tervisele ohtlikuks aasta-aastalt enam õpilasi (vt ka Altermann 2008, Allaste 2004).

Alates 2007. aastast on uuritud õpilaste suhtumist kolme narkootilise aine – marihuaana/hašiši, *ecstasy* ja amfetamiinide – tarvitamisega kaasnevatesse terviseriskidesse. Nelja aastaga pole õpilaste hinnangud narkootikumide tarvitamisega kaasnevatele riskidele oluliselt muutunud. Rääkides narkootikumide ühe- või paarikordsest proovimisest, peavad õpilased kõige riskantsemaks amfetamiinide tarvitamist (suureks riskiks pidas 43%, riskivabaks 3%). Veidi vähem riskantsena nähti *ecstasy* proovimist (suur risk 37%, riskivaba 4%). Kõige ohutumaks hindasid õpilased marihuaana või hašiši paarikordset proovimist (suur risk 32%, riskivaba 8%).

Narkootikumide regulaarset tarvitamist peetakse tervisele üldjuhul ohtlikumaks kui paarikordset proovimist. Siinkohal suhtuvad õpilased ühtmoodi kriitiliselt nii kanepitoodete, *ecstasy* kui ka amfetamiinide tarvitamisele, hinnates nimetatud ainete regulaarse tarvitamisega kaasnevaid terviseriske sarnaselt suureks. Samas ei oska ligi kümnendik vastanutest hinnata narkootikumide tarvitamise riski (Joonis 14).

Võrreldes tüdrukutega peavad poisid marihuaana või hašiši ühe- või paarikordset proovimist sagedamini riskivabaks. *Ecstasy* ja amfetamiinide proovimisse suhtuvad poisid seevastu tüdrukutest kriitilisemalt, pidades nende ainete ühe- või paarikordset proovimist sagedamini suureks riskiks. Uuritud ainete regulaarset tarvitamist seevastu pidasid poistega võrreldes sagedamini suureks riskiks tüdrukud.

Võrreldes noortega, kel puuduvad isiklikud kogemused narkootikumidega, peavad illegaalseid uimasteid proovinud noored kanepi paarikordset proovimist ning regulaarset kasutamist vähem riskantseks. Suhtumine *ecstasy* ja amfetamiinide paarikordsesse proovimisse ning regulaarsesse tarvitamisele on võrreldavates rühmades sarnasem, kuigi veidi suuremat kriitilisust väljendavad siinkohal noored, kel illegaalsete uimastitega kogemusi pole (vt Tabel 22 lisas).

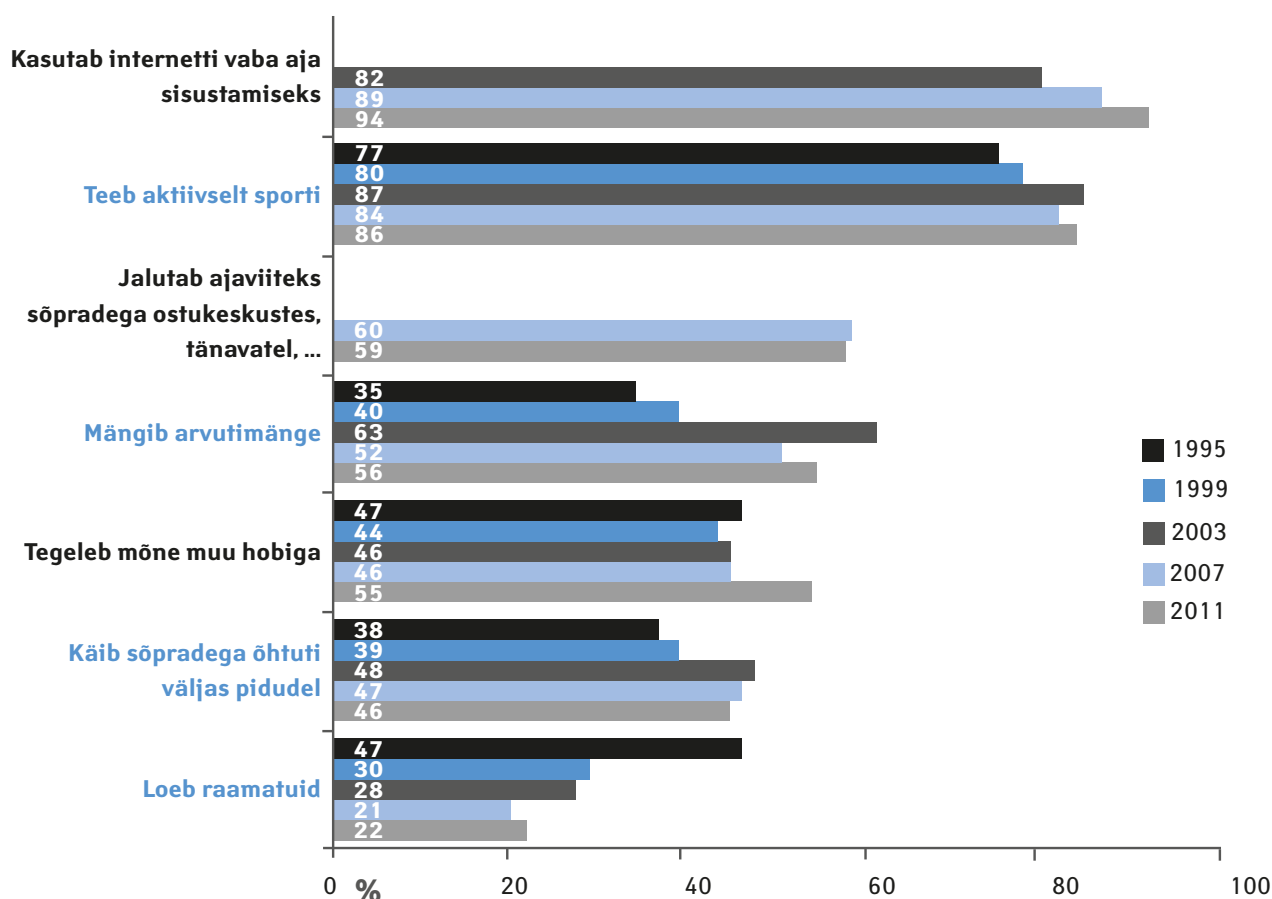
Joonis 14. Suhtumine narkootikumide tarvitamisega kaasnevatesse terviseriskidesse (%).

5. KOOL JA VABA AEG

5.1. Vaba aja veetmise viisid

Populaarseim vaba aja veetmise viis 15–16-aastaste noorte seas on 2011. aastal interneti kasutamine: sellega on vähemalt kord nädalas hõivatud 94% vastanutest. Järgmine vaba aja veetmise viis on sportimine, vähemalt korra nädalas spordib 86% vastajatest. Veidi üle poole vastanutest veedab vähemalt kord nädalas oma vaba aega mõne hobiga tegeledes, arvutimänge mängides või ajaviiteks sõpradega ostukeskustes, tänavatel ja mujal jalutades. 15–16-aastastest noortest vähemalt korra nädalas käivad sõpradega õhtuti peol, baaris või kohvikus 46%. Küsitluses ette antud valdkondadest oli noorte seas kõige vähem populaarne raamatute lugemine, millega igal nädalal sisustab vaba aega viiendik vastanutest (vt Tabel 26 lisas).

Poiste ja tüdrukute eelistused sarnanevad internetikasutuse ja õhtuti sõpradega väljas käimise puhul. Poisid eelistavad oma vaba aega tüdrukutest sagedamini sisustada arvutimängude mängimise (vähemalt kord nädalas poisid 83%, tüdrukud 30%) ja sportimisega (vähemalt kord nädalas poisid 91%, tüdrukud 82%). Tüdrukud seevastu tegelevad meelsamini hobidega (vähemalt kord nädalas tüdrukud 65%, poisid 46%), loevad raamatuid (vähemalt korra nädalas 29%, poisid 15%) ja jalutavad sõpradega ajaviiteks ostukeskustes, tänavatel, parkides ja mujal (vähemalt kord nädalas tüdrukud 65%, poisid 53%).

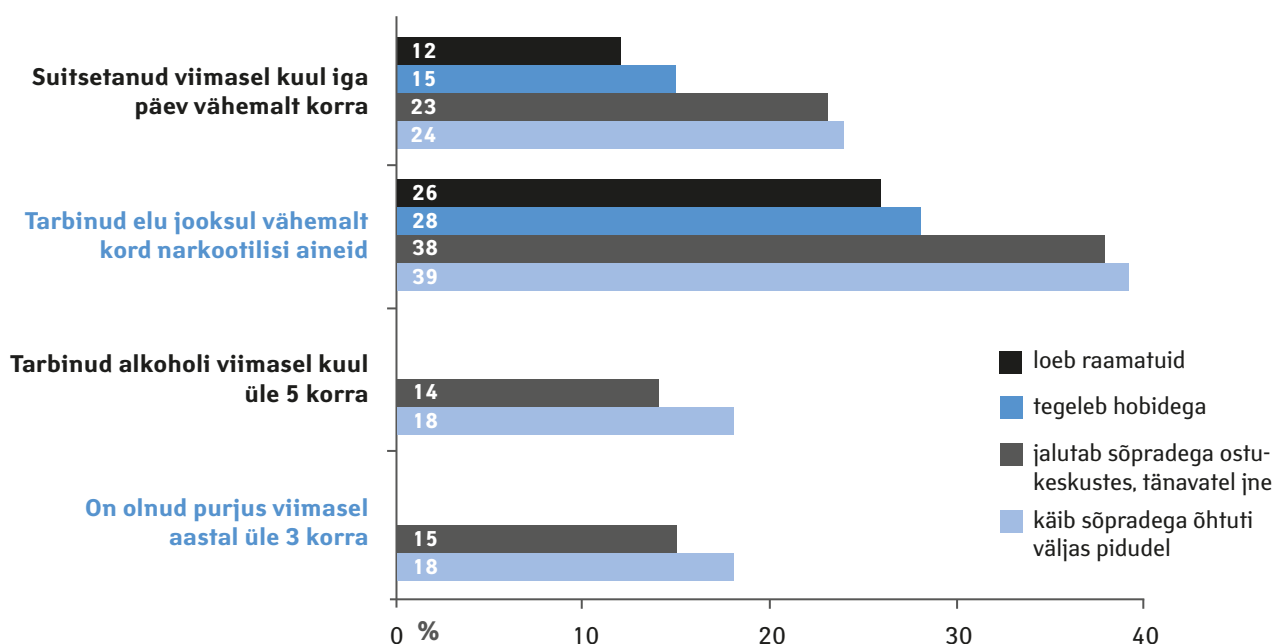

Joonis 15. Õpilaste vaba aja tegevused (tegeleb „vähemalt korra nädalas või sagedamini“) (%)¹.

Võrreldes käesoleva uurimuse tulemusi varasematega võib öelda, et noorte vaba aja tegevustes on aasta-aastalt sagenenud interneti kasutamine, seevastu arvutimängude mängimine, mis oli aastate lõikes levinum 2003. aastal, on veidi populaarsust kaotanud. Kui 2007. aastal oli interneti kasutamine

¹ Küsimus ajaviiteks sõpradega ostukeskustes, tänavatel, parkides jn kohtades jalutamise kohta lisati küsimustikku esimest korda 2007. aastal, internetikasutuse kohta 2003. aastal.

meelelahutuseks võrdselt populaarne nii poiste kui ka tüdrukute seas, siis 2011. aastal eelistavad seda vaba aja veetmise viisi sagedamini tüdrukud. Viimase uuringu tulemuste põhjal võib välja tuua hobidega tegelemise populaarsemaks muutumise: kui varasematel aastatel tegeles hobidega vähemalt korra nädalas umbes 45% noortest, siis 2011. aastal andis sama vastuse 55%. Hobidega tegelemine on saagenud tüdrukute seas ning jäänud samale tasemele poiste hulgas: kui 2007. aastal tegeles hobidega 42% poistest ja pool tüdrukutest, siis aastal 2011 olid osakaalud vastavalt 46% ja 65%. Selliste tegevustega nagu sportimine, ajaviiteks sõpradega ostukeskustes, tänavatel, parkides ja mujal jalutamine ning sõpradega õhtuti väljas käimine on noored alates 2000. aastate algusest enam-vähem ühepalju vaba aega sisustanud. Lugemise populaarsus on viimase 16 aasta jooksul oluliselt langenud: kui 1995. aastal sisustas sellega oma aega kord nädalas vähemalt pool 15–16-aastastest noortest, siis 1999. ja 2003. aastal tegeles sellega kolmandik ning 2007. ja 2011. aastal vaid viiendik. Võrreldes eelmise (2007) uuringuga on lugemishuvi suurenenud tüdrukute hulgas ja vähenenud poiste seas (vt Joonis 15).

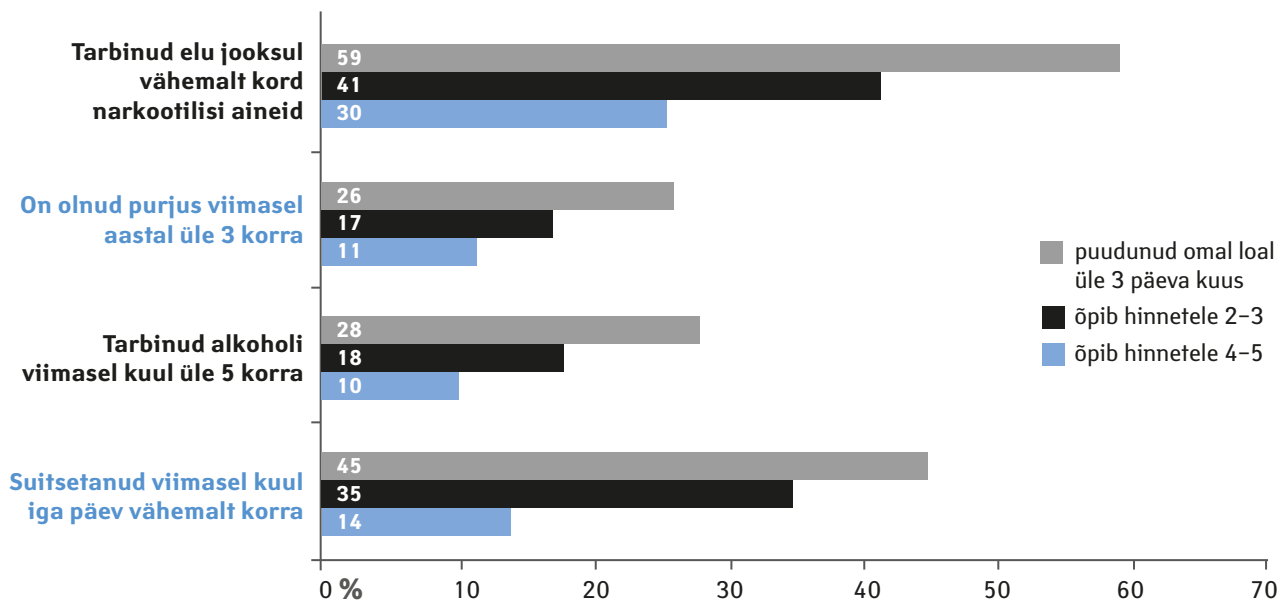
Joonis 16. Õpilaste vaba aja tegevused ja uimastite tarvitamine (uimastite tarvitamise sagedus vähemalt korra nädalas raamatuid lugevatest, hobidega tegelevatest, sõpradega ringijalutajatest ja väljas käijatest) (%).

Noorte uimastikasutusega on uurimuses käsitletud vaba aja tegevustest enim seotud sage sõpradega õhtuti väljas käimine ja ajaviiteks ostukeskustes, tänavatel, parkides ja mujal jalutamine. Sellisel vaba aega veetnud noored olid sagedamini proovinud narkootilisi aineid, tarvitanud alkoholi ja olnud purjus ning suitsetanud viimasel kuul igapäevaselt (vt Joonis 16). Sarnaseid seoseid on ilmnenud ka varasemate uuringute (2003 ja 2007) käigus. Sage purjutamine on levinum agarate internetikasutajate hulgas: noorte hulgas, kes kord nädalas või sagedamini oma aega internetis veedavad, on suurem nende osakaal, kes viimase aasta jooksul on üle kolme korra purjus olnud (veedavad vähemalt kord nädalas internetis aega – 12%, ei veeda internetis nii sageli aega – 4%). Lugemishuvilised õpilased ja need, kes vähemalt korra nädalas tegelevad hobidega, on võrreldes teistega harvem proovinud narkootilisi aineid ning on väiksema tõenäosusega regulaarsed suitsetajad (vt Joonis 16). Regulaarseid suitsetajaid on vähem ka spordiharrastajate hulgas (harrastajatest 16%, aga neist, kes ei tee regulaarselt sporti – 22%).

5.2. Koolist puudumine ja õppeedukus

Kõigist ankeeti täitnud noortest oli koolist viimasel kuul kolm ja enam päeva puudunud haiguse tõttu 39%, omal loal 11% ja muudel põhjustel 33% (vt Tabel 27 lisas). Seejuures puudusid haiguse tõttu ja muudel põhjustel sagedamini tüdrukud, omal loal puudumises soolisi erinevusi ei esinenud. 83% noortest hindas oma õppeedukust eelmise veerandi lõpus „4“ või „5“ vääriliselt, 17% leidis, et õppis pigem kahtedele-kolmedele. Seejuures pidasid tüdrukud oma õppeedukust paremaks kui poisid: 90% tüdrukutest õpib enda sõnul neljadele-viitele ja 10% kahtedele-kolmedele, poiste seas on vastavad näitajad 76% ja 24% (vt Tabel 28 lisas).

Võrreldes eelmiste aastatega on haiguse tõttu ja omal loal puuduvate õpilaste osakaal jäänud samaks: omal loal puudus aastatel 2003, 2007 ja 2011 kuus üle kolme päeva umbes 10% õpilastest ning haiguse tõttu umbes 40% õpilastest. Oluliselt on viimase kolme uuringu lõikes muutunud muudel põhjustel puudujate osakaal: kui 2003. aastal puudus muudel põhjustel üle kolme päeva kuus 10% vastajatest, siis 2007. aastal oli see näitaja 18% ning 2011. aastal 33%. Võrreldes 2007. aastaga peavad noored oma õppeedukust paremaks: kui 2007. aastal õppis enda sõnul neljadele-viitele 77%, siis 2011. aastal andis sellise hinnangu oma edasijõudmisele 83%.

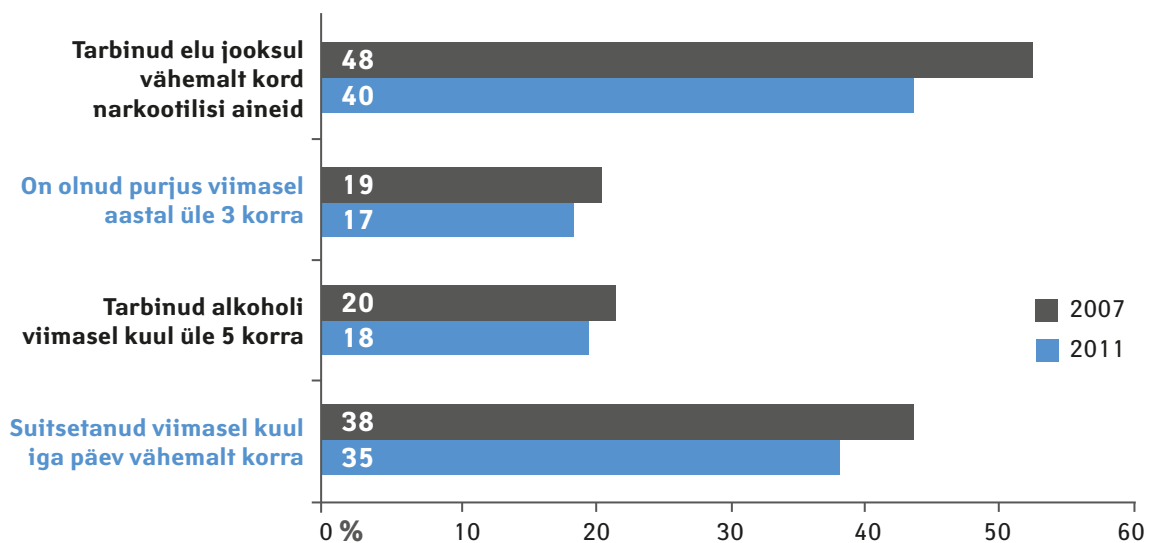
Joonis 17. Õpilaste õppeedukus, koolist põhjuseta puudumine ja uimastite tarvitamine (uimastitarvitamise sagedus hinnete „2–3“, „4–5“ õppijatest ja koolist kuu jooksul üle kolme päeva omal loal puudunutest) (%).

15–16-aastaste koolinoorte põhjuseta puudumine ja õppeedukus seostub tugevalt uimastitarvitamisega. Oluliselt sagedamini suitsetavad regulaarselt, tarvitavad alkoholi või narkootilisi aineid ja on purjus need, kelle õppeedukus on kehvem ning kes puuduvad sageli põhjuseta. Vastajatest, kes puudusid viimasel kuul üle kolme päeva omal loal, on elu jooksul vähemalt ühe korra narkootikumede tarvinud 59% ja suitsetab regulaarselt 45%. Kahtedele-kolmedele õppijast on narkootikumede proovinud 41%, neljadele-viitele õppijate hulgas on selliseid kolmandik. Samuti on regulaarseid suitsetajaid madala õppeedukusega noorte seas oluliselt rohkem: 35% neist suitsetab igapäevaselt, neljadele-viitele õppijate hulgas on regulaarseid suitsetajaid aga vaid 14% (vt Joonis 17).

Sugude lõikes seda küsimust vaadeldes ilmneb, et noormehed ja neiu erinevad üksteisest narkootiliste ainete proovimise ja alkoholi tarvitamise sageduse poolest. Poisid on tüdrukutega võrreldes üldiselt sagedamini mõnd narkootilist ainet proovinud ning see peegeldub ka puudumisi arvesse võttes: nii

puuduvad kui ka mittepuuduvad poisid on tüdrukutest sagedamini narkootikumidega katsetanud. Sama suundumus ilmneb hea õppeedukusega poiste ja tüdrukute võrdluses: narkootilisi aineid on proovinud 34% sellistest poistest ja 26% tüdrukutest. Sageli põhjusega puuduvad poisid tarvitavad võrreldes sageli puuduvate tüdrukutega ka tihedamini alkoholi: viimasel kuul on üle viie korra alkoholi tarvitanud 24% sellistest tüdrukutest ja 33% poistest. Poisid ja tüdrukud ei erine üksteisest oluliselt regulaarse suitsetamise ega purjus olemise sageduse poolest.

Vaadeldes muutusi viimasest 2007. aasta uuringust kuni käesoleva uuringuni võib öelda, et õpilaste uimastitarvitamises pole olulisi muutusi toimunud. Erandina võib välja tuua uimastite proovimise halva õppeedukusega õpilaste seas, kellest 2007. aastal oli elu jooksul vähemalt kord narkootilist ainet tarvitanud 48%. 2011. aasta uuringus oli sama suhtarv mõnevõrra väiksem, 40% (vt Joonis 18).

Joonis 18. Õpilaste uimastitarvitamine ja halb õppeedukus (uimasteid tarvitanud õpilaste % hinnetele „2–3“ õppijatest).

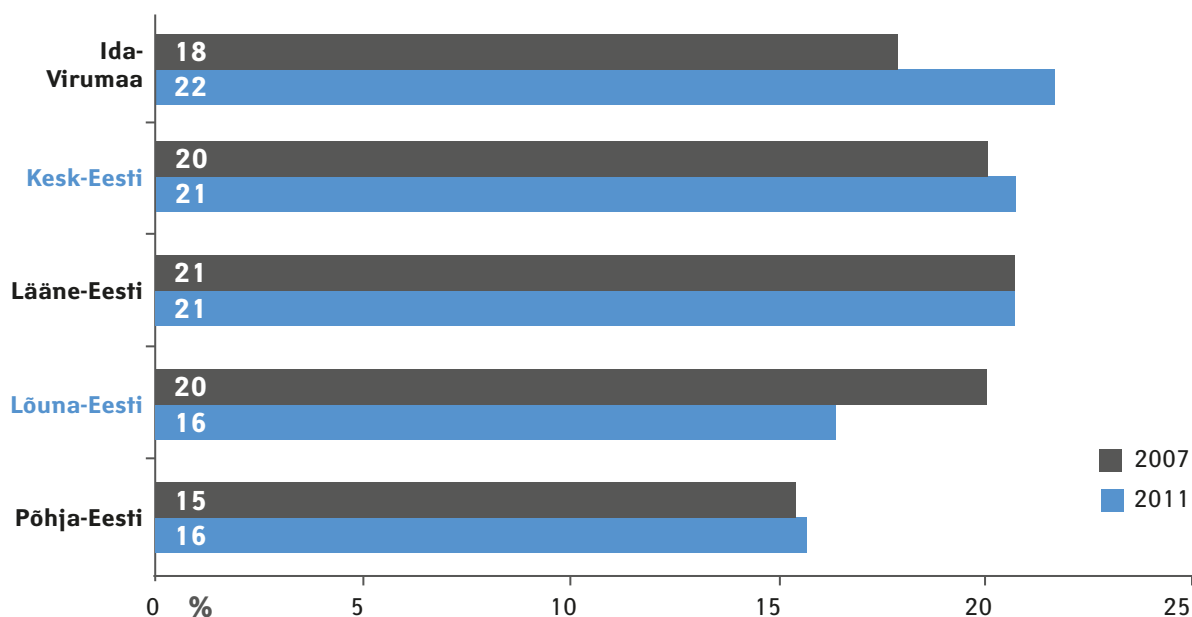
6. PIIRKONDLIKUD JA RAHVUSLIKUD ERISUSED UIMASTITE TARVITAMISEL

6.1. Piirkondlikud erisused

6.1.1. Legaalsed uimastid

Regulaarsete suitsetajate (on viimasel kuul iga päev suitsetanud vähemalt ühe sigareti) osakaal oli 15–16-aastaste seas 2011. aastal suurem Ida-Virumaal, Kesk- ja Lääne-Eestis², kus viiendik ankeeti täitnutest olid regulaarsed suitsetajad. Lõuna-Eestis ja Põhja-Eestis suitsetas igapäevaselt 16% vastajatest (vt Joonis 19). Vaadeldes üksikuid maakondi, on regulaarseid suitsetajaid kõige rohkem Raplamaa (29%), Põlvamaa (29%), Valgamaa (28%) ja Läänemaa (27%) noorte seas, ning suurematest linnadest Kohtla-Järve (26%) ja Pärnu (23%) 15–16-aastaste hulgas. Kõige vähem igapäevaseid suitsetajaid oli 2011. aastal linnadest Tartus (9%) ja maakondadest Järvamaal (9%) ning Hiiumaal (7%).

Võrreldes 2007. aastaga on regulaarsete suitsetajate osakaal kahanenud Lõuna-Eestis (muutus 4%). Ida-Virumaa noorte seas, kellest 2011. aastal igapäevaselt suitsetas kõige suurem osa, on võrreldes 2007. aastaga 4% võrra kasvanud regulaarsete suitsetajate osakaal. Maakondade võrdluses on suitsetajate osakaal kõige rohkem langenud Hiiumaal, Tartumaal ja Järvamaal (langus ligi 20%) ning kasvanud Valgamaal (kasv 12%) ja Raplamaal (kasv 14%). Linnade puhul võib välja tuua languse Tartus ja tõusu Pärnus.

Joonis 19. Regulaarselt suitsetavate 15–16-aastaste õpilaste osakaal piirkonniti (%).

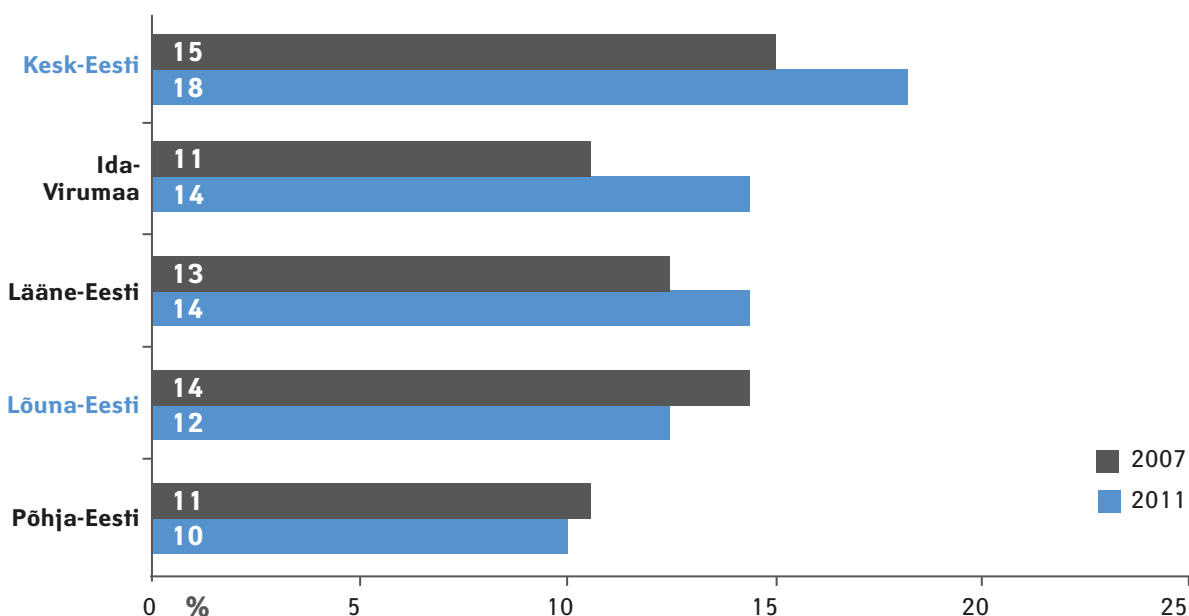
Nende õpilaste osakaal, kes viimase 12 kuu jooksul vähemalt kolm korda olid olnud purjus, oli regioonide lõikes suurim Kesk-Eestis (18%). Harvem olid viimasel aastal purjus olnud Põhja-Eesti 15–16-aastased, kellest kümnendik oli viimase aasta jooksul kolm või enam korda purjus (vt Joonis 20). Vaadeldes alkoholi tarvitamise sagedust viimasel kuul, võib samuti öelda, et sagedam on see Kesk-Eesti noorte hulgas, kellest oli viimasel kuul üle viie korra alkoholi tarvitanud 16%. Alkoholi tarvitasid kõige harvem Põhja-Eesti ja Ida-Virumaa noored (8–9% on viimasel kuul viis või enam korda alkoholi tarvitanud).

² Tulemusi analüüsitakse regiooniti, mis on moodustatud järgmiselt:

Põhja-Eesti – Tallinn, Harju maakond ja Lääne-Viru maakond; Kesk-Eesti – Jõgevamaa, Järvamaa ja Raplamaa; Ida-Virumaa – Narva, Kohtla-Järve ja Ida-Viru maakond; Lääne-Eesti – Saare maakond, Hiiumaa, Läänemaa, Pärnu ja Pärnumaa; Lõuna-Eesti – Tartu ja Tartumaa, Põlva-, Valga-, Viljandi- ja Võrumaa. Omavahel võrreldakse ka maakondi ja nelja suuremat linna – Tallinna, Tartut, Narvat ja Pärmut.

Maakondade lõikes oli kõige suurem purjus olnud noorte osakaal Jõgevamaal (24%), sageda alkoholitavitamisega viimasel kuul paistsid aga silma Võrumaa ja Pärnumaa noored (üle 20% viis või rohkem korda). Kõige vähem olid purjus olnud Tartumaa ja Hiiumaa noored (viimase aasta jooksul üle kolme korra alla 7–9%), viimaste seas olid võrdlemisi vähesed viimasel kuul üle viie korra alkoholi taritanud. Linnanoordest oli suurim osakaal viimasel aastal kolm või rohkem korda purjus olnud noori Kohtla-Järvel (17%) ja väikseim Narvas (6%).

2007. aasta uuringu tulemustega võrreldes on purjutajate osakaal veidi vähenenud Lõuna-Eestis ning suurenenud Ida-Virumaal. Maakondade lõikes on purjus olnud noorte osakaal kõige rohkem kasvanud Jõgevamaal ja Pärnumaal ning vähenenud Järvemaal, Saaremaal ja Tartumaal. Linnanoorde seas on aastate lõikes kasvanud viimase aasta jooksul kolm või rohkem korda purjus olnute osakaal Kohtla-Järvel (kasv 8%).

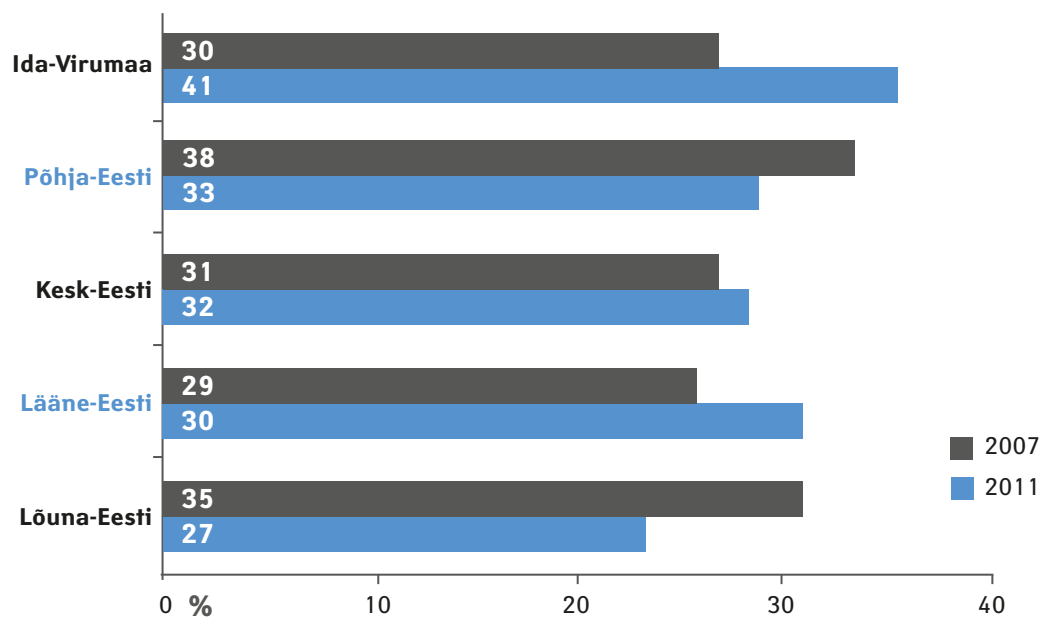

Joonis 20. Nende õpilaste osakaal piirkonniti, kes on aasta jooksul vähemalt kolm korda purjus olnud (%).

6.1.2. Illegaalsed uimastid

Sarnaselt varasemate uuringutega (1995, 1999 ja 2003) on illegaalseid uimasteid elu jooksul taritanud kõige sagedamini Ida-Virumaa 15–16-aastased noored (41%). Samas võib öelda, et teiste regionide vahelised erinevused selle näitaja puhul on 2011. aastal suhteliselt väikesed: umbes kolmandik koolinoortest on narkootikume proovinud Põhja-, Kesk- ja Lääne-Eestis ning veidi vähem (27%) Lõuna-Eestis (vt Joonis 21). Maakondade lõikes on kõige enam illegaalseid narkootikume proovinud koolinoori Jõgevamaal (41%), Harjumaal (38%) ja Ida-Virumaal (38%) ning kõige vähem Hiiumaal (7%). Suuremate linnade võrdluses on suurim osakaal elu jooksul narkootikume proovinud Narva noorte seas (47%) ja vähim Tartu noorte hulgas (21%).

Suurim muutus võrreldes 2007. aastaga on uimastitarvitamises aset leidnud Ida-Virumaal, kus võrreldes viimase uuringuga on narkootikume proovinud 11% rohkem noori. Narkootikumidega kokku puutunute osakaal on vähenenud Lõuna-Eestis (langus 8%) ja Põhja-Eestis (langus 5%) ning jäänud samaks Lääne- ja Kesk-Eestis. Suurim langus narkootikume proovinud õpilaste osakaalus on maakondadest toimunud Tartumaal (langus 26%), Hiiumaal (langus 20%) ja Läänemaal (langus 15%) ning tõus Valgemaal (19%) ja Jõgevamaal (17%). Linnanoorde hulgas on suurim narkootikume proovinute osakaalu kasv toimunud Narvas (kasv 23%) ja langus Tartus (21%).

Joonis 21. Nende 15–16-aastaste kooliõpilaste osakaal piirkonniti, kes on proovinud mingit narkootikumi (%).

6.2. Erinevused eesti ja vene õppekeelega koolide õpilaste vahel

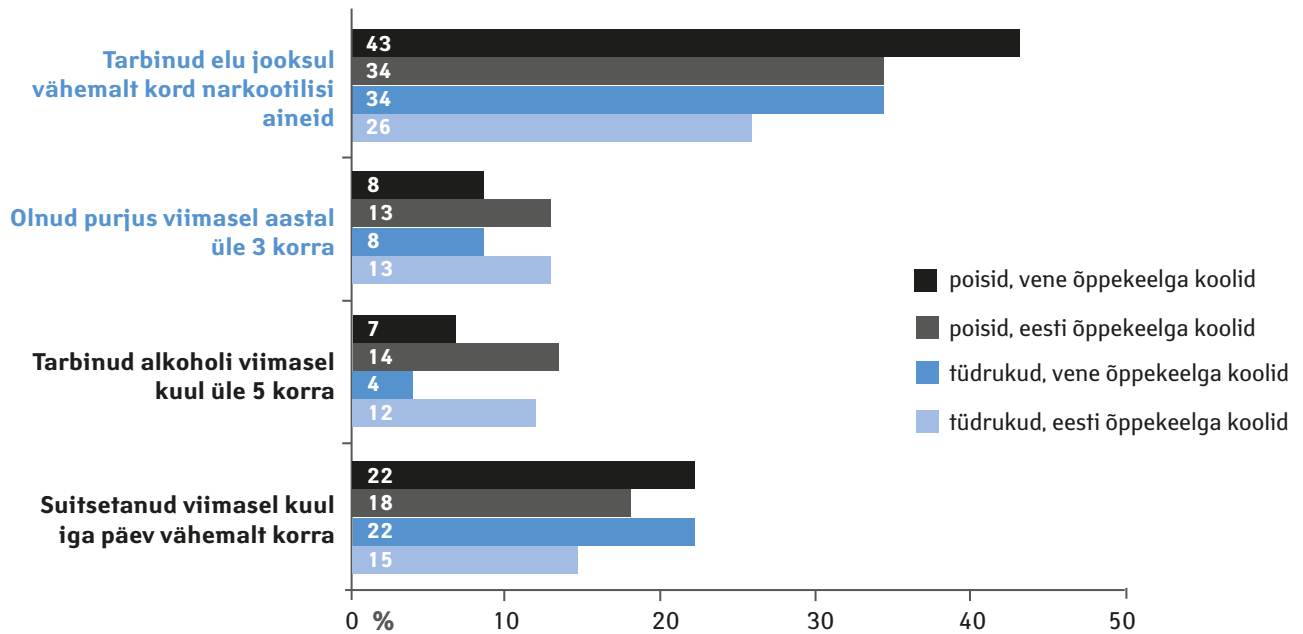
2011. aasta uurimuse kohaselt on regulaarseid suitsetajaid rohkem vene koolide noorte hulgas: nii tüdrukutest kui ka poistest suitsetab igapäevaselt 22%. Samas pole erinevused suured võrreldes eesti õppekeelega koolides õppivate poistega, kellest igapäevaselt suitsetab 18%. Kõige vähem oli regulaarseid suitsetajaid eesti õppekeelega koolides õppivate tüdrukute hulgas (vt Joonis 22). Võrreldes 2007. aastaga on regulaarsete suitsetajate osakaal kõige enam kasvanud venekeelsetes koolides õppivate tüdrukute hulgas (kasv 5%) ning kahanenud eestikeelsetes koolides õppivate poiste seas (kahanemine 4%). Veel varasemate aastate tulemusi vaadates võib tõdeda, et regulaarse suitsetamise puhul on taastunud 2003. aastal valitsenud olukord: siis oli igapäevaseid suitsetajaid rohkem venekeelsete koolide õpilaste seas.

Nii viimasel kuul alkoholi tarvitamise kui viimasel aastal purjus olemise poolest edestavad eesti õppekeelega koolide noored venekeelsete koolide õpilasi, seejuures pole suuri erinevusi sugude vahel: nii eesti õppekeelega koolides õppivatest poistest kui ka tüdrukutest oli viimasel aastal kolm või rohkem korda purjus olnud 13% (vene õppekeelega koolide õpilastest 8%) ja viimasel kuul viis või enam korda alkoholi tarvitanud veidi üle kümnendiku (vene õppekeelega koolides õppivad poisid vastavalt 7% ja tüdrukud 4%) (vt Joonis 22). Võrreldes 2007. aastaga on suuremad muutused toimunud venekeelsete koolide õpilaste alkoholitavitamises: nende osakaal, kes on viimasel aastal kolm või rohkem korda purjus olnud, on kasvanud tüdrukute seas ning kahanenud poiste hulgas. Samuti on võrreldes eelmise uuringuga end sagedamini purju joonud tütarlapsed, kes õpivad eesti õppekeelega koolides.

Illegaalsete narkootikumidega olid 2011. aastal kõige sagedamini eksperimenteerinud 15–16-aastased vene õppekeelega koolides õppivad poisid (43% neist oli elu jooksul proovinud narkootilisi aineid). Kõige vähem (26%) olid narkootilisi aineid proovinud eestikeelsetes koolides haridust omandavad tüdrukud. Vene õppekeelega koolides õppivate tüdrukute ja eesti õppekeelega koolides haridust omandavate poiste seas oli narkootilisi aineid proovinute osakaal sama, 34% (vt Joonis 22). Kõrvutades 2011. aasta uuringu tulemusi 2007. aasta omaga võib öelda, et eesti õppekeelega koolides õppivate tüdrukute narkootikumidega eksperimenteerimine on jäänud samale tasemele, samas kui neis koolides õppivate poiste hulgas on võrreldes viimase uuringuga vähem neid, kes on proovinud mõnd narkootikumi.

Vene õppekeelga koolide õpilaste seas on narkootikumede proovinute osakaal kasvanud. Eriti märkimisväärne on see kasv olnud tüdrukute puhul – 17%, poiste hulgas 10%.

Kokkuvõtvalt võib tõdeda, et kui eestikeelsete noorte seas on levinum alkoholi tarvitamine, siis venekeelsete noorte seas on rohkem neid, kes igapäevaselt suitsetavad või on elu jooksul proovinud narkootikume.

Joonis 22. 15–16-aastaste õpilaste uimastitarvitamine soo ja õppekeele lõikes aastal 2011 (%).

7. KODU JA PEREKOND

Kuigi teismeeas on sõbrad ja ümbritsev seltskond olulise tähtsusega, mõjutavad kodune taust, sealsed suhted, kehtestatud reeglid ja normid noorukit nii kodus kui väljaspool kodu. Hea või halb läbisaamine vanematega ning kodune toetus või selle puudumine võivad noore inimese katseid narkootikumide ja alkoholiga õhutada või aidata ära hoida. Käesolev peatükk annab ülevaate sellest, kellega elavad koos praegused 15–16-aastased noored, millised on nende suhted vanematega ja missugune on noorte endi tajutud vanemlik kontroll. Samuti vaatame, kuidas hindavad noored oma pere majanduslikku olukorda.

7.1. Peretüübid

Tabel 3 näitab muutusi 15–16-aastaste õpilaste peamiste peretüüpide jaotuses kolme viimase uuringu lõikes. Ligi pooltel juhtudel saab rääkida tuumikperest ehk oma ema-isa ning õe-vennaga koos elavast noorest: sellistes peredes elas 2011. aastal 59% õpilastest. See näitaja on aastate lõikes kahanenud (1995. aastal 70%, 1999. aastal 69% ja 2003. aastal 62%) (Allaste 2004). Samas on kasvanud kasuvanemaga koos elavate noorte osakaal: alates 2003. aastast on ema, kasuisa ja õe-vennaga koos elamine kasvanud iga uuringuaastaga 2% võrra, saavutades 2011. aastaks 12%-se osakaalu (Allaste 2004). Ligi kümnendik lastest elab ainult emaga, kas üksi või õe/vennaga. Selline suundumus näitab traditsioonilise peretüübi osatähtsuse vähenemist ühiskonnas ning teiste peretüüpide esiletõusu. Kasuemade osakaal võrreldes kasuisaga peretüüpidega on endiselt madalam.

Tabel 3. 15–16-aastaste õpilaste peretüüpide jaotus aastate lõikes (%)

Peretüübid	2003	2007	2011
Oma isa-ema, ainus laps	15	14	13
Oma isa-ema ja õde/vend	47	46	46
Ema ja „uus“ isa, ainus laps	4	4	3
Ema ja „uus“ isa ja õde/vend	8	10	12
Isa ja „uus“ ema, ainus laps	0	0	1
Isa ja „uus“ ema ja õde/vend	1	1	1
Üksikema, ainus laps	10	10	9
Üksikema, õde/vend	8	10	9
Üksikisa, ainus laps	2	1	1
Üksikisa, õde/vend	1	1	1
Muu	5	3	4
Elab üksi	1	1	1

Kokkuvõtvalt võib öelda, et oma vanematega elab koos 59% Eesti kooliõpilastest, 20% vastanutest elab koos üksikvanemaga, 16% elab peres, kus üks vanematest on oma ja teine uus, ning 4% elab mõnes muus koosluses, nagu kasuema- ja/või kasuisaga, vanavanemate, sugulaste, õe ja/või venna või mittesugulasega.

7.2. Suhted vanematega

Teismeiga peetakse tavapäraselt konfliktsemaks ja mässumeelsemaks perioodiks noore inimese elus, mil võivad aset leida arusaamatused vanematega. Uurimuse sihtgruppi kuuluvad 15–16-aastased teismelised on oma vanemasuhetega üldjoontes rahul. Emasuhetega oli rahul või väga rahul 77%, isasuhetega oli rahul

või väga rahul 67% vastanuist (vt Tabel 31 lisas). Rahulolematuid oma emasuhtes oli 7% ja isa-suhtes 11% ning need näitajad on jäänud üldjoontes samaks võrreldes varasemate aastatega. Suurim on rahulolu sõbrasuhtetega: 89% vastanuist on suhetes sõpradega rahul või väga rahul.

Sarnaselt eelmiste aastatega on poisid vanemasuhtetega enam rahul kui tüdrukud. Emasuhtetega oli rahul või väga rahul 83% poistest ja 71% tüdrukutest. Suhetes isaga on mõlema soo puhul rahulolu veidi väiksem: rahul või väga rahul oli 60% tüdrukutest ja 75% poistest. See võib olla tingitud sellest, et tüdrukud on oma suhete osas rohkem analüütilisemad ning ei väljenda oma rahulolu nii lihtsalt või siis on teismeiga nende jaoks poistega võrreldes pisut konfliktsem aeg.

Sageli mõjutab rahulolu või rahulolematuse koduste suhetega noore hälbivat käitumist, näiteks narkootikumide või alkoholi katsetamist. Rahulolevaid ja rahulolematuid noori võrreldes selgus, et neist, kes olid vanemasuhtetega rahul või väga rahul, ei olnud elus ühtegi uimastit proovinud 72%. Rahulolematute seas oli see näitaja 62%. Siinkohal oli läbisaamises nii isa kui emaga sarnane mõju: neist, kes olid isa-suhtetega rahul või väga rahul, ei olnud kordagi elus ühtegi uimastit proovinud 71%. Nende puhul, kes isasuhtetega nii rahul ei olnud, oli see näitaja madalam, 58%. Sarnast tendentsi võib näha suhetes emaga: 71% rahulolijatest ja 51% rahulolematutest ei olnud elus kordagi ühtegi uimastit proovinud.

Sarnane seos ilmnes suhetes vanematega ja alkoholitarvitamisega viimase 30 päeva jooksul. Neist, kes olid vanemasuhtetega rahul või väga rahul, oli viimase 30 päeva jooksul alkoholi tarvitanud 57%, samal ajal kui neist, kes olid suhetega rahulolematud, oli seda teinud 76%.

Hea läbisaamine vanematega väljendub selles, kas tunnetatakse vanematelt saadavat lähedust ja toetust ning hingelist tuge või mitte. 2011. aasta andmete järgi tunneb 73% poistest ja 76% tüdrukutest, et võib peaaegu alati või tihti saada emalt ja/või isalt lähedust ja hoolitsust. Hingelise toe kohta tundis sama 72% poistest ja 72% tüdrukutest. 83% poistest ja 84% tüdrukutest arvas, et võib peaaegu alati või tihti saada hingelist tuge sõprade käest.

7.3. Vanemlik kontroll

Vanematega läbisaamine ehitab üles mõlemapoolset usaldust ja valmidust oma käimistest ning sõpradest rääkida. Vanemliku kontrolli olemasolu mõõdeti uurimuses küsimusega „*Kas Su vanemad tavaliselt teavad, kus Sa veedad laupäevaõhtuid?*“. Sellele küsimusele vastas 70% poistest, et nende puhul teavad vanemad alati või üsna tihti, kellega nad veedavad oma laupäevaõhtuid. Tüdrukutest vastas samamoodi 77% (vt Tabel 30 lisas).

Samuti küsiti ankeedis üldiselt õhtute veetmise kohta, paludes noortel vastata, kui tihti kehtivad nende puhul väited „*Mu vanemad teavad, kellega ma olen õhtuti*“ ja „*Mu vanemad teavad, kus ma veedan õhtuid*“. Ette antud vastusevariandid olid „peaaegu alati“; „tihti“; „vahel“; „harva“ ja „peaaegu mitte kunagi“. 59% poistest ja 70% tüdrukutest vastas, et vanemad teavad peaaegu alati või tihti, kus nad õhtuid veedavad.

Sõpradest ja kaaslastest rääkimine vanematele on samuti usalduse märk: 57% poistest ja 68% tüdrukutest väitis, et nende vanemad teavad peaaegu alati või tihti, kellega nad õhtuid veedavad. Erinevus poiste ja tüdrukute puhul osutab sellele, et tüdrukud räägivad vanematele meelsamini, kus ja kellega nad õhtuid veedavad, või on vanemad nende üle järelevalvet teostades hoolsamad.

Katsetamine uimastitega ja vanemlik kontroll on omavahel seotud. 86% õpilastest, kelle vanemad teavad, kellega nende lapsed õhtuid veedavad, ei ole elus ühtegi korda küsimustikus loetletud narkootikumide proovinud (v.a kanep, mis puudus antud loetelust ja esitati eraldi küsimusena). Neist õpilastest, kelle vanemad ei tea, kellega nende lapsed õhtuid veedavad, ei ole elus ühtegi korda mingit narkootikumi proovinud 73%.

Et saada ülevaadet reeglitest, mis vanemad noortele kodus ja väljaspool kodu on kehtestanud, paluti ankeedis vastajatel valida väidete „*Mu vanemad on kehtestanud ranged reeglid selle kohta, mida ma tohin teha kodus*“ ja „*Mu vanemad on kehtestanud ranged reeglid selle kohta, mida ma tohin teha väljaspool kodu*“ puhul sobiva variandi „peaaegu alati“; „tihti“; „vahel“; „harva“ ja „peaaegu mitte kunagi“.

Vastustest selgub, et vanemad ei ole enamjaolt kehtestanud rangeid reegleid korra kohta ei kodus ega väljaspool kodu. 51% poistest vastas, et vanemad on harva või pole peaaegu mitte kunagi kehtestanud rangeid reegleid selle kohta, mida tohib teha kodus, samal ajal kui 28% arvas, et neid on kehtestatud mõnikord. Tüdrukutest tunnistas 58%, et ranged reeglid on kehtestatud harva või pole kehtestatud peaaegu mitte kunagi. 24% neist arvas, et seda on tehtud mõnikord. Tundub, et kõige enam sõltub rangete reeglite kehtestamine konkreetsest olukorrast kui kindlast kokkuleppesest ning reeglid võivad muutuda.

7.4. Kodu majanduslik olukord ja vanemate haridustase

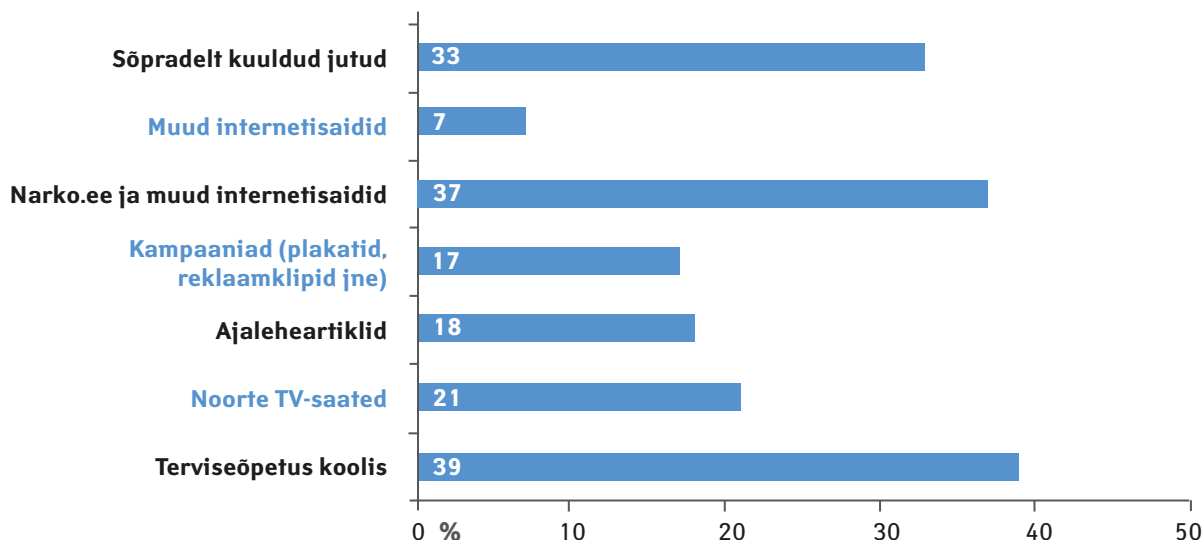
2011. aasta uuring on valminud mõned aastad pärast majanduskriisi algust. Peale viimast, 2007. aasta uuringut pidurdus Eesti majanduskasv, paljud inimesed kaotasid töö ning sattusid makseraskustesse. 2011. aasta alguses võeti kasutusele Euroopa ühine valuuta euro. Selliste toimetulekut mõjutavate tegurite taustal on huvitav teada saada, milliseks hindavad noored oma pere hakkamasaamist.

Enamik vastanuist hindab oma pere majanduslikku seisu positiivselt: küsimusele „*Kuidas Sa hindad oma perekonna majanduslikku olukorda võrreldes teiste peredega Eestis?*“ vastas suurem osa nii poistest (90%) kui ka tüdrukutest (88%), et tema pere majanduslik olukord on umbes sama kuni tunduvalt parem, mis teistel Eesti peredelgi. Veidi halvemaks kuni tunduvalt halvemaks hindas oma pere olukorda 10% poistest ja 12% tüdrukutest (vt Tabel 32 lisas). Selline jaotus näitab, et noored ei pea oma pere olukorda võrreldes teiste peredega halvemaks. Teisalt võib taoline suhtumine viidata väiksemale kokkupuutele raskemini toimetulevate inimestega.

Pere majanduslik olukord võib, aga ei pruugi olla korrelatsioonis vanemate haridustasemega. Praeguste 15–16-aastaste noorte vanemate haridustasemes prevaleerib kesk- ja lõpetatud kõrgharidus. 38% isadest on kesk- ja 32% kõrgharidusega, emade puhul on vastavad näitajad 37 ja 42. Emade puhul on võrreldes 2007. aasta andmetega 2% võrra tõusnud keskhariduse osakaal. Madalaima haridustasemega (lõpetanud vähemalt 8 klassi) oli 6% isadest ja 4% emadest (vt Tabel 29 lisas). Sarnaselt 2007. aasta uuringu tulemustega (Allaste 2008) ollakse paremini kursis ema haridustasemega, kusjuures neist, kes ei tea isa haridust, on enam tüdrukuid ja ema hariduse puhul poisse.

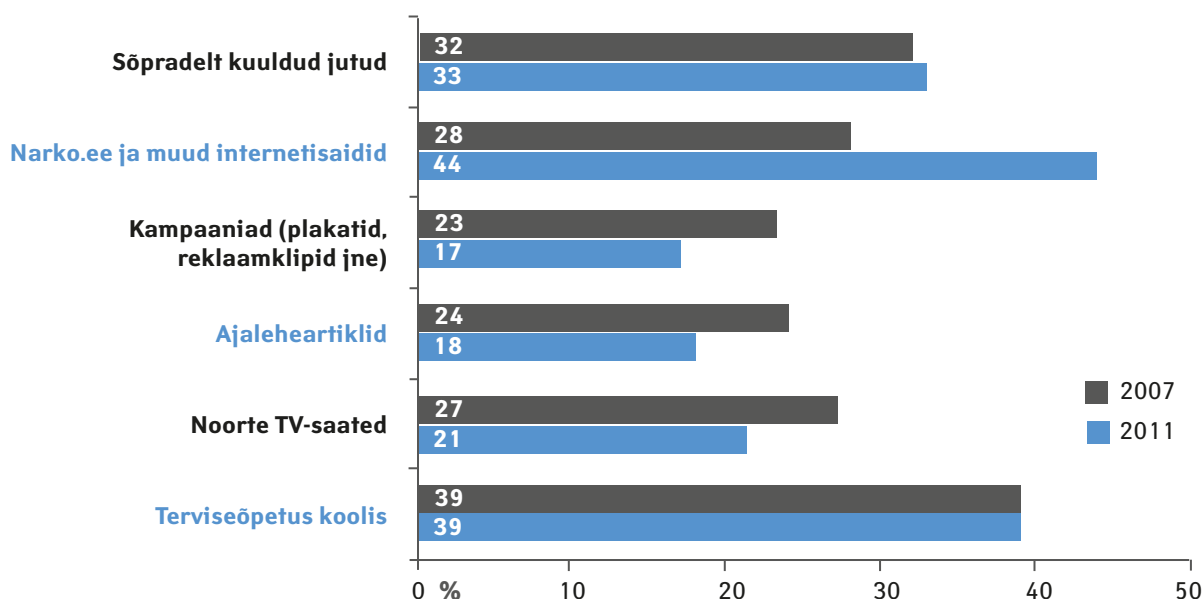
8. TEABEALLIKAD UIMASTITE KOHTA

Uimastikäitumine on osalt seotud teadlikkusega uimastite mõjust. Eelkõige uimastiennetuse planeerimise seisukohalt on tähtis teada, milliste kanalite kaudu noored seda teavet saavad. Küsimus, millist teabeallikat peavad noored kõige paremaks ja usaldusväärsemaks, lisati ankeeti 2007. aastal. Nii toona kui 2011. aastal said vastajad valida korraga mitu vastusevarianti (vt Tabel 36 lisas). Kõige usaldusväärsemaks ja mugavamaks allikaks pidasid noored kooli terviseõpetuse tundi (39%), teisel kohal oli internetisait Narko.ee (37%) ning oluliselt kolmandaks peeti eakaaslastelt kuuldu (33%) (Joonis 23). Vähem mainiti ajaleheartiklite (18%) ja kampaaniate kaudu (17%) saadavat informatsiooni.

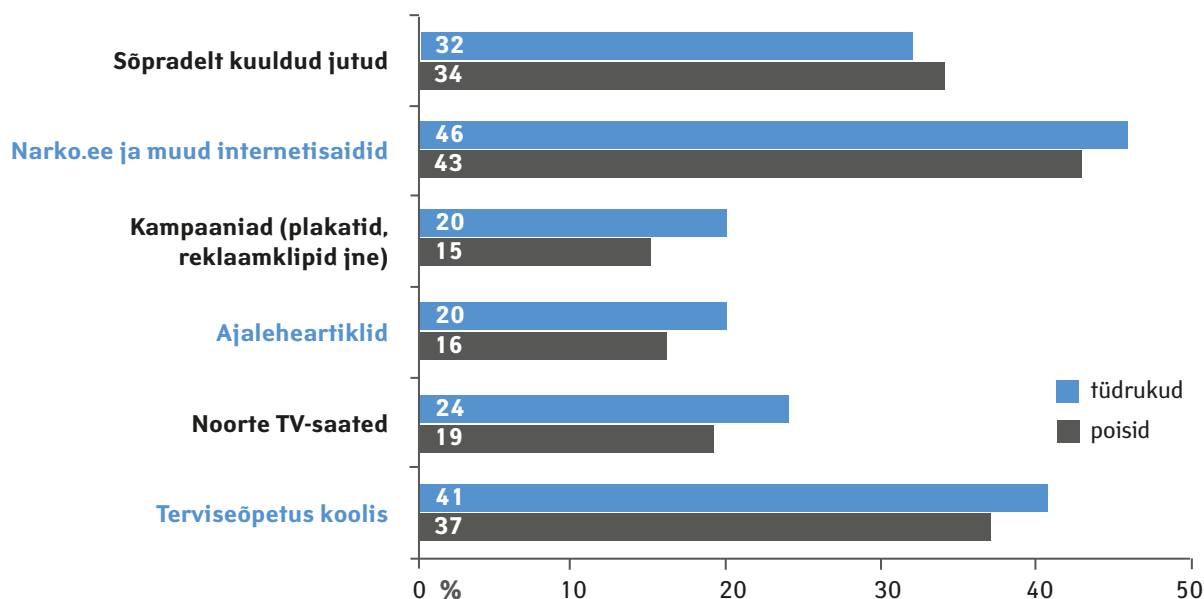
Joonis 23. Uimastite kohta käivate teabeallikate kasutatavus ja usaldusväärsus (%).

Võrreldes 2007. aastaga (Allaste 2007: 44–45) on kasvanud selliste vastajate hulk, kes kasutavad ja usaldavad interneti, seda koguni 16% (Joonis 24). Vastavalt 2007. aastal pidas interneti olulisimaks infoallikaks 28%, 2011. aastal 44%. Samal ajal on nii ajaleheartiklite, telesaadete kui ka kampaaniate usaldamine langenud 6% võrra. Sõpradelt ning kooli terviseõpetuse tunnis kuuldu olulisus on jäänud 2007. aastaga sarnaseks.

Joonis 24. Muutus teabeallikate usaldusväärsusel aastate lõikes (%).

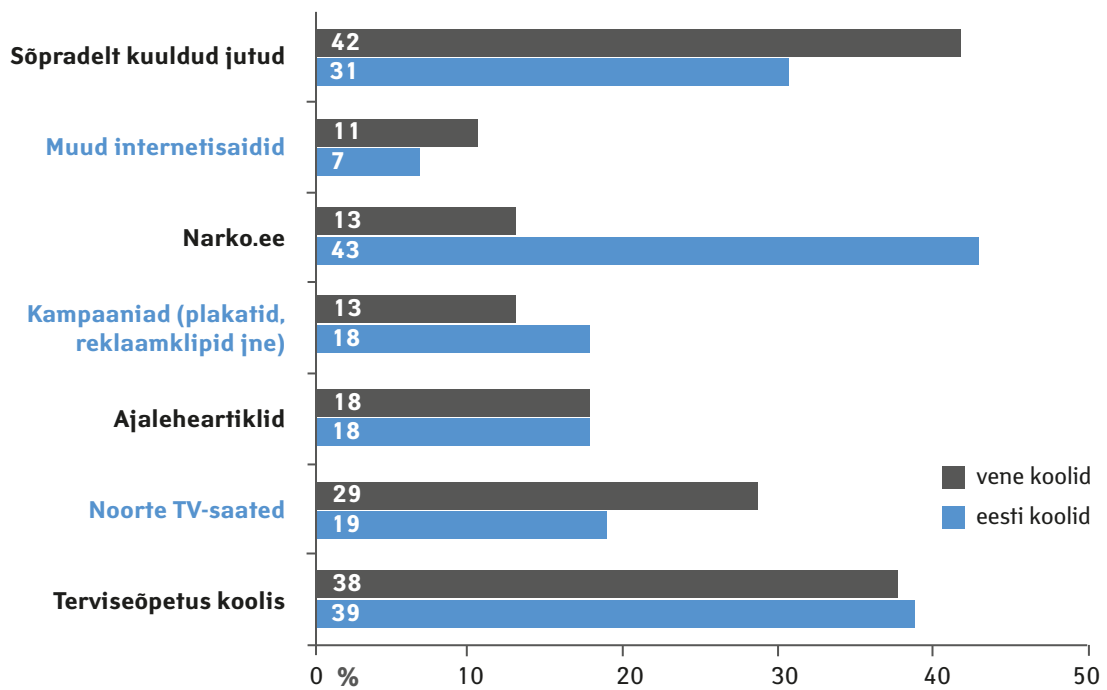
Teabeallikate kasutamise soolises võrdluses võib välja tuua asjaolu, et kui kõiki teisi kanaleid usaldavad tüdrukud poistest oluliselt enam, siis sõpradelt kuuldut usaldavad poisid pisut rohkem kui tüdrukud (Joonis 25).

Joonis 25. Teabeallikate kasutamise ja usaldamise sooline võrdlus (%).

Eesti ja vene õppekeelega koolide õpilaste teabeallikate kasutuses valitsevad eri suundumused (Joonis 26). Vaid kooli terviseõpetuse tundides räägitavasse (eesti koolide õpilased 39%, vene õppekeelega koolide õpilased 38%) ja ajaleheartiklitest saadavasse (mõlemal juhul 18%) infosse suhtutakse sarnaselt. Olulisimad on erinevused interneti ja sõpradelt pärineva teabe kasutamise ja usaldatavuse näitajates. Kõige adekvaatsemaks teabeallikaks peavad venekeelsete koolide õpilased sõpradelt kuuldud jutte – 42% vastanutest. Eestikeelsete õpilaste hulgas on sõprade usaldamine interneti ja terviseõpetuse tundide järel alles kolmandal kohal (31%). Venekeelsete koolide noored usaldavad sõpradelt kuuldud jutte uimastite kohta eestikeelsetest noortest 11% enam. Kõige suurem vahe ilmneb aga interneti kasutamises ja usaldamises. Eesti õpilaste hulgas on interneti kasutamine konkurentsituul esimesel kohal: pool vastanud eesti õppekeelega koolide lastest peab internetti kõige kättesaadavamaks ja usaldusväärsemaks teabeallikaks. Vene õppekeelega koolide õpilaste puhul asetub internetist pärinev informatsioon pärast sõpradelt kuuldut, kooli terviseõpetuse tundides õpitut ning noortesaadetest nähtut alles neljandale kohale ja seda peab oluliseks 24%.

Televiisiooni noortesaateid usaldavad venekeelsed noored 10% enam: vastavad näitajad on eesti noorte puhul 19% ja venekeelsete õpilaste puhul 29%. Tõenäoliselt tuleneb selline suur erinevus asjaolust, et eestikeelsetes telekanalites ei ole ühtegi noortesaadet. Vene keelt kõnelevatel noortel on telekanalite valik märksa laiem ning neil on võimalus vaadata noortesaateid, milles käsitletakse ka narkootikumidega seonduvat. Kampaaniatest saadavat teavet väärtustab 18% eesti noortest ja 13% muukeelsetest õpilastest.

Joonis 26. Eesti ja vene õppekeelega koolide õpilaste teabeallikakasutus (%).

Mõningaid erinevusi esineb teabeallikate kasutamises piirkonniti (vt Tabel 4). Koolis õpitud usaldavad kõige enam Kesk-Eesti (48%) ja saarte (46%) noored, samas kui teistes piirkondades on nende teabeallikate usaldajaid maksimaalselt 40%. Kõige kesisem usaldus terviseõpetuse tundidest saadava info suhtes on Ida-Virumaa õpilastel (35%). Telesaadete usaldatavus jääb kõikides piirkondades 19–25% vahemikku. Ajaleheartiklite usaldatavus teabeallikana on kõrgeim Kesk-Eesti noorte hulgas (24%) ja kõige madalam saarte õpilaste hulgas (11%). Kampaaniatest saadav teave mõjub üsna sarnaselt kõikide piirkondade noortele, jäädes vahemikku 16–19%. Internetist pärinevasse informatsiooni suhtuvad kõige tõsisemalt Kesk-Eesti noored (52%) ja kõige vähem kasutavad seda idavirulased (37%). Sõpradelt kuuldu on olulisim Ida-Virumaa (37%) ning Tallinna ja Kesk-Eesti (mõlema puhul 36%) õpilastele ning kõige vähem mainisid seda saarte noored (22%).

Tabel 4. Teabeallikate kasutamine ja usaldus piirkonniti (%)³

	Tallinn	Saared	Ida-Virumaa	Kesk-Eesti	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Lõuna-Eesti
Terviseõpetus koolis	36	46	35	48	39	39	40
Noorte TV-saadet	20	25	26	26	19	20	21
Ajaleheartiklid	19	11	19	24	18	16	17
Kampaaniad (plakatid, reklaamklipid jne)	18	16	16	18	16	19	17
Narko.ee ja muud internetisaaidid	42	40	37	52	49	44	46
Sõpradelt kuulnud jutud	36	22	37	36	31	31	31

³ Piirkonnad on moodustatud järgmiselt. Saared: Saaremaa ja Hiiumaa; Kesk-Eesti: Jõgevamaa, Järvamaa ja Raplamaa; Põhja-Eesti: Harjumaa ja Lääne-Virumaa; Lõuna-Eesti: Põlvamaa, Tartu linn, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa ja Võrumaa. Ida-Virumaa: Ida-Virumaa, Kohtla-Järve, Narva.

Ulatuslikud erinevused ilmnevad uimasteid tarvitanud ja mittetarvitanud noorte teabeallikakasutus (vt Tabel 5). Nii usaldavad kõige rohkem terviseõpetuse tunde (42%) ja kõige vähem sõpradelt kuuldu (30%) noored, kes ei ole kunagi proovinud illegaalseid uimasteid. Eakaaslastelt saadava teabe mõju hindavad enim 6–19 korda uimasteid proovinud õpilased (51–52%), enam tarvitajate puhul hakkab sõpradelt saadava info osatähtsus uuesti vähenema. Tõenäoliselt võib sellist suundumust tingida sageda narkootikumide tarvitamisega kaasnev eakaaslaste kriitika ja 15–16-aastastel noortel, kes on narkootikume pruukinud 20 ja rohkem korda, hakkab teatava sotsiaalse hukkamõistu tõttu sõprade usaldamine vähenema. Sõprade usaldamise vähenemine 20 ja enam korda narkootikumide tarvitajate puhul võib olla seotud isikliku kogemuse tekkimisega – infot narkootikumide toime jms kohta ei saada enam sõpradelt, vaid tuginetakse otseselt kogetule. Kõige aktiivsemad Narko.ee lehekülje kasutajad on noored, kes on uimasteid proovinud 6–9 korda (52%). Huvitav on suundumus, et muude internetisaitide kasutamine on minimaalne vastanute puhul, kes ei ole narkootikume proovinud või on proovinud 1–2 korda (6%) ja suureneb nende õpilaste puhul, kes on illegaalseid uimasteid rohkem tarvitanud: 40 ja rohkem korda tarvitavate grupis on teisi internetisaitide tähtsana märkinud 20% vastanutest. Kampaniate mõju on väikseim 40 ja rohkem korda uimasteid tarvitanud noorte hulgas (4%) ja suurim nende puhul, kes narkootikume proovinud ei ole (19%).

Tabel 5. Illegaalsete uimastite tarvitamine ja teabeallikate kasutus (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	>40
Terviseõpetus koolis	42	35	35	30	32	14	15
Noorte TV-saadet	22	21	19	17	17	17	13
Ajaleheartiklid	20	13	14	13	9	20	11
Kampaniad (plakatid, reklaamiklipid jne)	19	15	17	14	17	6	4
Narko.ee	36	40	35	52	35	37	36
Muud internetisaidid	6	6	10	9	17	11	20
Sõpradelt kuuldu	30	34	41	51	52	34	46

9. SOTSIAALSED OSKUSED JA NENDE SEOSSED UIMASTITE TARVITAMISEGA

2011. aasta küsitlusega uuriti esimest korda seoseid õpilaste sotsiaalsete oskuste taseme ja uimastite tarvitamise vahel. Samuti oli uurimisküsimuseks sotsiaalsete oskuste taseme seotus vaba aja veetmise viisidega, antisotsiaalse käitumise eri vormidega ning õpilaste rahuloluga sotsiaalsetes suhetes.

Sotsiaalsete oskuste definitsioone on erinevaid, antud uurimuses käsitati sotsiaalseid oskusi kui sotsiaalselt aktsepteeritud, õpitud käitumisi, mis võimaldavad indiviidil efektiivselt teistega suhelda ning ära hoida või vältida negatiivseid sotsiaalseid suhteid (Gresham 2010).

Arvukatest arengupsühhologia empiirilistest uuringutest selgub, et puudulike sotsiaalsete oskuste tagajärjed võivad olla erisuunalised. Õpilane võib olla endassetõmbunud (eemaldunud) või tõrjutud/kiusatud, kuna teised peavad tema käitumist veidraks ning kohatuks. Samas võib suhetes eakaaslaste ja õpetajatega ilmnev sotsiaalsete oskuste puudulikkus väljenduda antisotsiaalse käitumisena, sealhulgas uimastite tarvitamisena.

Sotsiaalsete oskuste taseme mõõtmisel kasutati Danielsoni ja Phelps'i (2003) välja töötatud eneseanalüüsi küsimustikku (ingl k *Self-Report Social Skills Scale*). See 21-väiteline küsimustik koostati selleks, et uurida õpilase arusaamist oma sotsiaalsest staatusest ja sotsiaalsete oskuste tasemest. Koostatud instrument sisaldab küsimusi nii prosotsiaalse kui ka antisotsiaalse käitumise kohta, sest vaid nii saab objektiivset teavet õpilase sotsiaalsete oskuste taseme kohta (Merrell 2002). Mõõtmisvahendi valikul langetati otsus antud küsimustiku kasuks, kuna see keskendus eelkõige suhetele eakaaslastega.

Eneseanalüüsi küsimustiku psühhomeetriselised omadused on head, sisemine homogeensus Cronbachi alfa oli 0,96; ja testi-retesti korrelatsioon $r = 0,74$; $p < 0,001$. Eestikeelses versioonis (kohandanud H. Saat) jäeti välja üks küsimus, mis pilootuuringu käigus osutus õpilastele raskesti mõistetavaks. Eestindatud versiooni Cronbachi alfa oli 0,83.

Tulemuste analüüsil pöörati antisotsiaalset käitumist kirjeldavate küsimuste vastused ümber ja kõik vastused liideti sotsiaalsete oskuste koondskooriks, kus madalam skoor tähistab madalamat sotsiaalsete oskuste taset ja kõrgem skoor vastavalt kõrgemat sotsiaalsete oskuste taset.

9.1. Sotsiaalsete oskuste skoor ja soolised erinevused

Analüüsist jäeti välja need, kellel oli 20 küsimusest vastamata jäänud viiele ja enamale küsimusele. 2460-st uurimuses osalenust sai skoori arvutada 2440-le, keskmine skoor oli 76,4; vahemikus 39–99 punkti, standardhälve (SD) 9,5; poiste keskmine skoor oli 74,2 punkti, SD = 10,0 ja tüdrukute keskmine 78,5 punkti, SD = 8,4. Kvartilide alusel jagati uuritavad kolme rühma: madala, keskmise ja kõrge skooriga õpilased (vt Tabel 6).

Tabel 6. Õpilaste jaotuvus vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele

Sotsiaalne oskus	n	%
Madal	655	26,8
Keskmine	1136	46,5
Kõrge	649	26,6
Kokku	2440	100

Võrreldes poisse ja tüdrukuid selgus, et poiste hulgas oli kehvemate sotsiaalsete oskustega õpilasi oluliselt rohkem kui tüdrukute hulgas, vastavalt 64% vs. 37%.

Järgnevas analüüsis on võrreldud madalate ja kõrgete sotsiaalsete oskustega õpilaste vahelisi erinevusi. Kuna tüdrukute ja poiste sotsiaalsete oskuste tasemete vahel esines statistiliselt oluline erinevus, siis sooeffekti kõrvaldamiseks on logistilise regressiooni abil välja arvatud soole kohandatud šansisuhe AOR (ingl k *adjusted odds ratio*). Protsentidevahelise erinevuse võrdlemiseks kasutati hii-ruut-testi.

9.2. Sotsiaalsed oskused ja vaba aja kasutamine

Vaadeldud on seoseid sotsiaalsete oskuste taseme ja vaba aja veetmise nende vormide vahel, mis ülemäärase sageduse puhul võivad õpilase jaoks kujuneda riskikäitumisteks.

9.2.1. Arvutiga mängimine ja mängimine mänguautomaatidel

Uurimuse tulemustest selgub, et madalate sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas oli peaaegu iga päev arvutiga mängivaid õpilasi 42%, kõrgete sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas vaid 23%, seega on madalate sotsiaalsete oskustega õpilastel ligikaudu kaks korda suurem tõenäosus mängida arvutiga peaaegu iga päev (vt Tabel 7).

Tabel 7. Arvutiga mängimine vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele

	Madalad		Kõrged		AOR*	95%UV	p-väärtus
	n	%	n	%			
Mitte kunagi	30	4,62	57	8,80	1		
Paar korda aastas	71	10,94	151	23,30	0,87	0,51–1,48	0,608
Kord-paar kuus	127	19,57	148	22,84	1,40	0,84–2,34	0,192
Vähemalt korra nädalas	149	22,96	142	21,91	1,27	0,76–2,15	0,363
Peaaegu iga päev	272	41,91	150	23,15	1,92	1,14–3,23	0,014

*AOR (ingl k *adjusted odds ratio*) – kohandatud soole

Mänguautomaatidel mängimise sageduse analüüsimiseks moodustati uus tunnuse väärtus – vähemalt kord kuus ja sagedamini (kokku võeti järgmised väärtused: kord-paar kuus, vähemalt korra nädalas ja peaaegu iga päev). Selgus, et madalamate sotsiaalsete oskustega õpilased mängivad sagedamini automaatidel, neil on ligi üheksa korda suurem tõenäosus mängida automaatidel kas kord kuus või sagedamini. Kui kõrgete sotsiaalsete oskustega õpilaste seas oli 2% õpilasi, kes mängisid sageli mänguautomaatidel, siis madalate sotsiaalsete oskustega õpilaste puhul oli see näitaja 6% (vt Tabel 8).

Tabel 8. Mänguautomaatidel mängimine vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele

	Madalad		Kõrged		AOR*	95%UV	p-väärtus
	n	%	n	%			
Mitte kunagi	490	75,04	535	82,56	1		
Paar korda aastas	121	18,53	101	15,59	2,87	2,30–3,58	<0,001
Vähemalt kord kuus ja sagedamini	42	6,43	12	1,85	8,91	4,82–16,46	<0,001

*AOR– kohandatud soole

9.3. Sotsiaalsed oskused ja antisotsiaalne käitumine

9.3.1. Sattumine kaklustesse ja löömingutesse ning sekeldused politseiga

Sõltumata soost oli madalamate sotsiaalsete oskustega õpilastel statistiliselt oluliselt suurem tõenäosus sattuda kaklustesse või löömingutesse. Kui kõrgete sotsiaalsete oskustega õpilaste seas oli viimase 12 kuu jooksul kaklustesse või löömingutesse sattunud 4%, siis madalate sotsiaalsete oskustega õpilaste puhul 11% (vt Tabel 9).

Tabel 9. Sattumine kaklustesse ja löömingutesse vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele

Kordade arv	Madalad		Kõrged		AOR*	95%UV	p-väärtus
	n	%	n	%			
0	448	68,61	563	87,02	1		
1–2	131	20,06	58	8,96	2,26	1,60–3,19	0,004
> 3	74	11,33	26	4,02	2,58	1,60–4,16	<0,001

*AOR– kohandatud soole

Samuti oli madalate sotsiaalsete oskustega õpilastel võrreldes kõrgete sotsiaalsete oskustega õpilastega suurem tõenäosus sattuda sekeldustesse politseiga (7% vs. 2%) (vt Tabel 10).

Tabel 10. Sekeldused politseiga vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele

Kordade arv	Madalad		Kõrged		AOR*	95%UV	p-väärtus
	n	%	n	%			
0	491	75,42	556	85,67	1		
1-2	114	17,51	78	12,02	1,65	1,20-2,28	0,003
> 3	46	7,07	15	2,31	2,80	1,52-5,16	0,001

*AOR – kohandatud soole

9.3.2. Tõsised lahkkelid ja riid vanemate ning sõpradega

Võrreldes madalate sotsiaalsete oskustega õpilasi kõrgete sotsiaalsete oskustega õpilastega, saab väita, et esimestel on sagedamini tõsiseid lahkkelisid ja riide vanematega (30% vs. 22%) ning sõpradega (23% vs. 11%) (vt Tabelid 11 ja 12).

Tabel 11. Tõsised lahkkelid ja riid vanematega vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele

Kordade arv	Madalad		Kõrged		AOR*	95%UV	p-väärtus
	n	%	n	%			
0	249	38,25	320	49,38	1		
1-2	207	31,80	185	28,55	1,74	1,32-2,29	0,004
> 3	195	29,92	143	22,07	2,24	1,67-3,00	<0,001

*AOR – kohandatud soole

Tabel 12. Tõsised lahkkelid ja riid sõpradega vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele

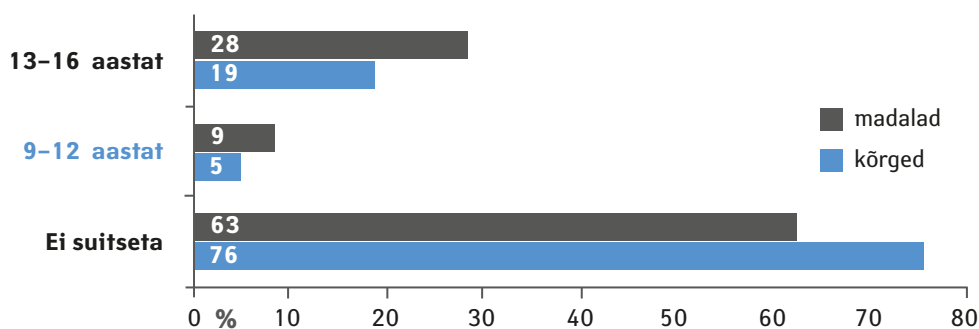
Kordade arv	Madalad		Kõrged		AOR*	95%UV	p-väärtus
	n	%	n	%			
0	282	43,59	388	60,06	1		
1-2	215	33,23	188	29,10	2,00	1,53-2,62	<0,001
> 3	150	23,18	70	10,84	3,70	2,63-5,21	<0,001

*AOR – kohandatud soole

9.4. Sotsiaalsed oskused ja uimastite tarvitamine

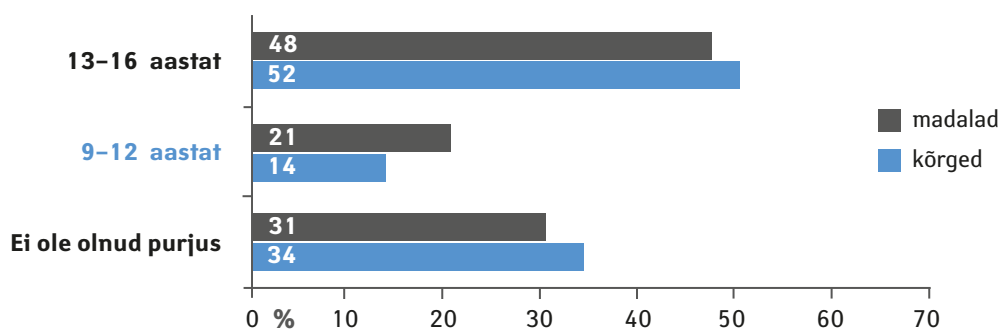
9.4.1. Legaalsete uimastite tarvitamine

Suitsetamise puhul ei ilmnenud poiste ja tüdrukute vahel erinevust, ligi kolmandik vastas, et teeb seda iga päev (tüdrukutest 28% ja poistest 31%). Kui võrrelda igapäevast suitsetamist sotsiaalsete oskuste tasemega, siis võib väita, et madalamate sotsiaalsete oskustega õpilased olid tõenäolisemad igapäevased suitsetajad (37%) võrreldes kõrgemate sotsiaalsete oskustega õpilastega (24%). Igapäevaselt suitsetama hakkamise vanust võrreldes ilmnes, et madalate sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas leidis rohkem neid, kes hakkasid igapäevaselt suitsetama nooremalt: vanusevahemikus 9–12 aastat seda teinutest oli madalate sotsiaalsete oskustega õpilasi 9% ja kõrgemate sotsiaalsete oskustega õpilasi 5% (vt Joonis 27).

Joonis 27. Iga päev suitsetama hakkamise vanus vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele (%).

Võrreldes vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele esmakordselt purjus olemist, ei ilmnenud erinevust õpilaste vahel, kes vastasid, et pole kunagi olnud purjus, ja nende vahel, kes vastasid, et on olnud purjus. Kui aga võrrelda vanuseti, siis ilmnes, et madalate sotsiaalsete oskustega õpilastest on nooremas eas esimest korda purjus olnuid rohkem kui kõrgemate sotsiaalsete oskusega õpilaste seas: 9–12-aastaselt oli purjus olnud vastavalt 21% vs. 14% õpilastest (vt Joonis 28).

Joonis 28. Esimest korda purjus olemise vanus vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele (%).

9.4.2. Illegaalsete uimastite tarvitamine

Illegaalsete uimastite tarvitamise analüüsil võrreldi kategooriaid „pole kunagi proovinud“ ja „on proovinud“ (kanepitooteid). Tulemustest selgus, et poiste hulgas oli kanepit proovinuid võrreldes tüdrukutega oluliselt rohkem, vastavalt 30% vs. 19%. Madalate sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas oli kanepit proovinuid 28%, kõrgete sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas 21%. Kui analüüs kohandati soole, siis ei ilmnenud sotsiaalsete oskuste eri tasemete vahel erinevust (vt Joonis 29).

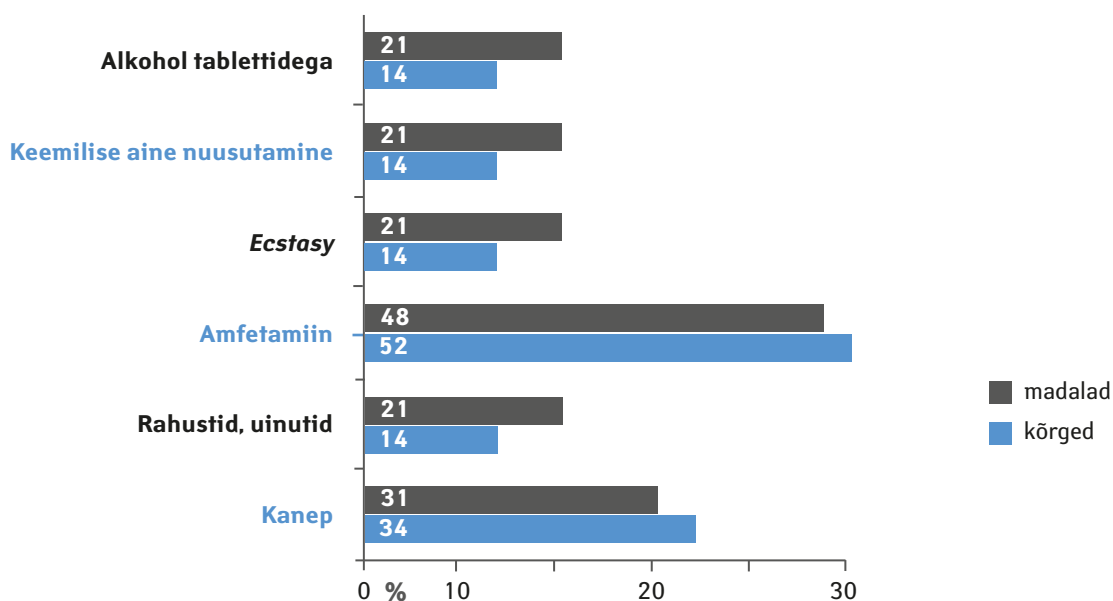
Uurimusest selgus, et tüdrukud olid sagedamini kasutanud rahusteid (10% vs. poisid 7%). Madalate sotsiaalsete oskustega õpilastel oli võrreldes kõrgete sotsiaalsete oskustega õpilastega üle kahe korra suurem tõenäosus proovida rahusteid või uinuteid ilma arsti korralduseta (11% vs. 5%).

Stimulantide esmakordse proovimise puhul olid analüüsi tulemused sarnased. Poisid ja tüdrukud ei erinenud amfetamiini ega ka *ecstasy* esmakordse proovimise poolest, proovivate osakaal oli ligikaudu 3% mõlemal. Erinevus ilmnis sotsiaalsete oskuste eri tasemetel: madalate sotsiaalsete oskustega õpilased olid veidi sagedamini proovinud amfetamiini (4% vs. kõrgemate sotsiaalsete oskustega õpilaste 2%). Samasugune suundumus ilmnis *ecstasy* esmakordses proovimises: madalate sotsiaalsete oskustega õpilastel oli kaks korda suurem risk proovida seda uimastit, vastavalt 4% vs. 2%.

Inhaleeritavate uimastite tarvitamise puhul ei ilmnunud olulist erinevust poiste ja tüdrukute vahel, ligi 12% oli nuusutanud mingit keemilist ainet (aerosool, liim vms) kaifi saamiseks. Madalate sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas oli keemiliste ainete nuusutajaid veidi rohkem (14% vs. 8%) ja neil oli ligi kaks korda suurem risk seda teha.

Alkoholi koos tablettidega oli tarvitanud 5% tüdrukutest ja 4% poistest, erinevus ei olnud statistiliselt oluline, $p = 0,060$. Madalate sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas oli alkoholi ja tablettide kooskasutajaid veidi sagedamini (6% vs. 3%) ja neil oli kaks korda suurem tõenäosus proovida tablette koos alkoholiga.

Allpool olevalt jooniselt on näha, et madala sotsiaalsete oskuste tasemega õpilased on proovinud kõiki uimasteid sagedamini kui kõrge sotsiaalsete oskuste tasemega õpilased.

Joonis 29. Uimastite proovimine vastavalt sotsiaalsete oskuste tasemele (%).

9.5. Sotsiaalsed oskused ja rahulolu suhetega

Sotsiaalsete oskuste ja suhetega rahulolu tulemuste analüüsil on kokku kodeeritud kategooriad „väga rahul“ ja „rahul“ ning „mitte eriti“ ja „üldse mitte“.

9.5.1. Rahulolu suhetes vanematega

Analüüsil selgus, et madalamate sotsiaalsete oskustega õpilased olid emasuhtega oluliselt vähem rahul kui kõrgemate sotsiaalsete oskustega õpilased (10% vs. 5%). Madalamate sotsiaalsete oskustega õpilastel oli ligi kolm korda suurem tõenäosus, et nad on rahulolematud oma suhetes emaga. Sarnaselt rahuloluga suhetes emaga leidis madalamate sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas võrreldes kõrgemate sotsiaalsete oskuste skooriga õpilastega rohkem rahulolematuid suhetes isaga (15% vs. 10%). Madalamate sotsiaalsete oskustega õpilastel oli kaks korda suurem tõenäosus olla rahulolematu oma suhetes isaga.

9.5.2. Rahulolu suhetes sõpradega

Madalate sotsiaalsete oskustega õpilaste hulgas oli võrreldes kõrgemate sotsiaalsete oskustega õpilastega oluliselt vähem neid, kes olid rahul sõpradega (81% vs. 96%) ja oluliselt rohkem neid, kes olid suhetes sõpradega rahulolematud (4% vs. 0,2%).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uimastite tarvitamine on terve hulga keskkondlike faktorite ja inimese individuaalsete omaduste (isiksuse omadused, enesehinnang, sotsiaalsete oskuste tase, vaimne võimekus jne) koosmõju tulemus. Uurimuses selgus, et madalad sotsiaalsed oskused ennustavad 15–16-aastaste õpilaste tõenäolisemat uimastitarvitamist ning teisi antisotsiaalse käitumise viise. Madalad sotsiaalsed oskused seonduvad ka rahulolematusega suhetes sõpradega ja vanematega. Olukorras, kus nooruk ei saa keskkonnast piisavalt positiivset tagasisidet, võib puudujääk avalduda tema vaimses tervises, näiteks meeoleolu languses, mis võib õpilase muuta uimastite tarvitamise suhtes haavatavamaks.

KOKKUVÕTE

2011. aasta ESPADi tulemustele tuginedes võime väita, et nii legaalse kui ka illegaalse uimastite tarvitamine 15–16-aastaste kooliõpilaste seas on stabiliseerumas. **Legaalsete uimastite**, nagu tubaka ja alkoholi tarvitamine oli jäänud nelja aasta tagusele tasemele. Samaselt 2007. aastaga oli 73% kooliõpilastest vähemalt korra elus proovinud suitsetada, 45% oli suitsetanud kuus ja enam korda elu jooksul ning 18% oli regulaarseid suitsetajaid, kes olid viimasel kuul suitsetanud vähemalt ühe sigareti päevas. Viimase 12 kuu alkoholitarbimises oli võrreldes 2007. aastaga rohkem neid, kes ütlesid, et ei ole tarbinud selle perioodi vältel alkoholi (13% vs. 15%). Samuti oli eitavalt vastanute osakaal kasvanud küsimuse puhul alkoholi tarvitamise kohta viimase 30 päeva jooksul. Kokku 44% kooliõpilastest oli tarvitanud alkohoolseid jooke 20 ja enam korda elus. Kolmandik (34%) 15–16-aastastest õpilastest märkis, et on tarvitanud alkoholi 10 ja enam korda viimase 12 kuu jooksul, mis on peaaegu korra kuus või isegi sagedamini. Pea iga kümnes õpilane (11%) oli tarvitanud alkoholi vähemalt korra nädalas ehk kuus ja enam korda viimase 30 päeva jooksul. Soolised erinevused ei olnud alkoholi tarbimise sageduse puhul olulised. Ligi pooled poistest (54%) ja tüdrukutest (52%) olid tarvitanud viimasel kuul vähemalt korra alkohoolseid jooke suures koguses ehk joonud viis või rohkem „drinki“ järjest.

Soolised erinevused ilmnevad kõige enam suitsetamise puhul, kus poiste seas oli aastatega vähenenud suitsetamisega katsetamine ja regulaarne suitsetamine viimasel kuul. Tüdrukute hulgas, vastupidi, oli suitsetamine muutunud üha levinumaks. Murettekitav on asjaolu, et nii suitsetamise kui ka alkoholi proovimisega oli kolmandik Eesti õpilastest alustanud enne 12. eluaastat. Selles eas proovis õlut 39% poistest ja 30% tüdrukutest. Siidrit oli poiste seas samas eas joonud 33%, segujooke 20% ja veini 29%. Tüdrukute seas olid vastavad numbrid küll madalamad, kuid siiski alaealiste kohta üsna suured.

Võrreldes varasemate küsitluste tulemustega oli mõnevõrra langenud nende õpilaste osakaal, kes hindasid alkoholi ja tubaka kättesaadavust kergeks. Kokku 70% õpilastest pidas sigarettide ostmist „küllalt kergeks“ ja „väga kergeks“. Kange alkoholi puhul andis samasuguse hinnangu 54% ja siidri puhul 76% õpilastest. Kokkuvõtvalt võib antud suhtarve vaadates öelda, et alkohol ja tubakatooted on õpilastele endiselt väga kättesaadavad.

Alkoholi tarvitamist seostati pigem positiivsete tagajärgedega. Enamiku õpilaste hinnangul muudaks alkohol nad lõbusamaks (77%), nad tunneksid ennast lõdvestununa (61%), sõbralikuna (62%), õnnelikuna (50%) ning nende mured ja probleemid ununeksid (56%). Negatiivsetest tagajärgedest mainiti kõige sagedamini tervise kahjustamist (71%). Samas pidasid noored regulaarset rohket suitsetamist tervisele ohtlikumaks kui igapäevast alkoholi tarvitamist. ESPADi uuringu põhjal saame teha järeldusi, milliseid teabekanaleid uimastite kohta informatsiooni saamisel kasutatakse ja milliseid peetakse kõige usaldusväärsemateks. Kõige usaldusväärsemaks ja mugavamaks allikaks pidasid noored kooli terviseõpetuse tundi (39%), teisel kohal oli internetisait Narko.ee (37%) ning oluliselt kolmandaks peeti eakaaslastelt kuuldu (33%).

Illegaalsete uimastite tarvitamine on alates 1995. aastast pidevalt kasvanud. Kui 1995. aastal oli mõnda illegaalset uimastit elu jooksul proovinud 15–16-aastaste kooliõpilaste osakaal 7%, siis 2011. aasta uuringus 32%. Positiivne on, et võrreldes 2007. aastaga (30%) ei ilmnenud 2011. aastal suurt kasvu illegaalsete uimastite tarvitamises, mis viitab kooliõpilaste uimastitarvitamise stabiliseerumisele. Eri narkootikumidest oli noorte seas levinum kanep. 2011. aasta uurimuse andmetel oli kanepit elu jooksul proovinud 24% õpilastest (2007. aastal 27%). Viimase aasta jooksul oli kanepit proovinud 17% õpilastest (2007. aastal 19%), viimase 30 päeva jooksul 6% (2007. aastal samuti 6%).

Muud illegaalset uimastit peale marihuaana või hašiši oli 2011. aastal tarvitanud 18% õpilastest (2007. aastal vastavalt 19%). Teistest narkootikumidest olid noorte seas levinumad ilma arsti korralduseta tarvitatud rahustid või uinutid, mida oli proovinud 8% õpilastest. Suhteliselt levinud oli inhalantidega

katsetamine, mida oli elu jooksul proovinud 15% õpilastest. Inhalantide tarvitamine oli võrreldes 2007. aastaga ka kõige enam kasvanud (2007. aastal 9%). Popperi ja *ecstasy*ga katsetamine ning pikemas ajalisel lõikes amfetamiinide proovimine oli nelja aasta jooksul mõnevõrra vähenenud.

Enamik noortest piirdub eri narkootikumide ühe- või paarikordse proovimisega. Võrreldes tüdrukutega oli narkootikumidega katsetajaid arvukamalt poiste seas. Mõne illegaalse uimasti proovimist tunnistas 36% poistest ning 27% tüdrukutest. Võrrelduna 2007. aastaga oli narkootikumidega katsetajate arv tüdrukute seas 4% võrra kasvanud, samas poiste seas ei olnud see näitaja oluliselt muutunud.

Vaadeldes enamiku uimastite esmatarbimise vanust, jäi see suurema osa ainete puhul vanusevahemikku 14–15 eluaastat. Inhalantide tarvitamist oli alustatud vanusevahemikus 13–14 eluaastat. Positiivse tendentsina võib välja tuua, et 2011. aasta uurimuse andmed näitavad narkootikumide kättesaadavuse vähenemist. Nii rahusteid/uinuteid, *ecstasy*t, amfetamiini kui ka kanepitooteid pidas 2011. aastal kergesti kättesaadavaks väiksem hulk noori kui 2007. aastal.

ESPADi küsimustiku põhjal saab noorte uimastitarvitamist vaadelda ka võrdluses **vaba aja veetmise eelistuste, koolikohustuse täitmise ja sotsiaalsete oskustega**. Noorte uimastikasutusega on uurimuses käsitletud vaba aja tegevustest enim seotud sage sõpradega õhtuti väljas käimine ja ajaviiteks ostukeskustes, tänavatel, parkides ja mujal jalutamine. Selliselt vaba aega veetnud noored olid sagedamini proovinud narkootilisi aineid, tarvitanud alkoholi ja olnud purjus ning suitsetanud viimasel kuul igapäevaselt. Ka koolikohustuse täitmata jätmine ja õppeedukus seostus tugevalt uimastite tarvitamisega. Oluliselt sagedamini suitsetasid regulaarselt, tarvitasid alkoholi või narkootilisi aineid ja olid olnud purjus need 15–16-aastased kooliõpilased, kelle õppeedukus oli kehvem ning kes puudusid sageli põhjusega. Sotsiaalsete oskuste analüüs näitas, et madalate sotsiaalsete oskustega koolinoored alustavad nooremana suitsetamist, on suurema tõenäosusega igapäevased suitsetajad ja on olnud nooremalt esimest korda purjus kui kõrgemate sotsiaalsete oskustega õpilased. Sarnane seos ilmneb illegaalsete uimastite tarvitamise puhul, nimelt on sotsiaalsete oskuste madala tasemega noored proovinud kõiki uimasteid sagedamini. Madalad sotsiaalsed oskused seonduvad veel rahulolematusega suhetes sõprade ja vanematega. Kokkuvõtvalt võib öelda, et madalad sotsiaalsed oskused ennustavad 15–16-aastaste õpilaste tõenäolisemat uimastitarvitamist ning teisi antisotsiaalse käitumise viise.

ESPADi küsimustik võimaldab välja tuua leaalsete ja illegaalsete **uimastite tarvitamise piirkondlikud erinevused**. Regulaarsete suitsetajate osakaal oli 15–16-aastaste seas 2011. aastal suurem Ida-Virumaal, Kesk- ja Lääne-Eestis, kus viiendik ankeeti täitnutest olid regulaarsed suitsetajad. Lõuna-Eestis ja Põhja-Eestis suitsetas igapäevaselt 16% vastajatest. Nende õpilaste osakaal, kes viimase 12 kuu jooksul vähemalt kolm korda olid olnud purjus, oli regioonide lõikes suurim Kesk-Eestis (18%). Harvem olid viimasel aastal purjus olnud Põhja-Eesti 15–16-aastased, kellest kümnendik oli viimase aasta jooksul olnud kolm või enam korda purjus. Sarnaselt varasemate uuringutega (1995, 1999 ja 2003) olid illegaalseid uimasteid elu jooksul tarvitanud kõige sagedamini Ida-Virumaa 15–16-aastased noored (41%). Samas võib öelda, et teiste regioonide vahelised erinevused illegaalsete uimastitega katsetamises olid 2011. aastal suhteliselt väikesed: umbes kolmandik koolinoortest on narkootikumide proovinud Põhja-, Kesk- ja Lääne-Eestis ning veidi vähem (27%) Lõuna-Eestis.

Vene- ja eestikeelsete koolide võrdlusel oli 2011. aasta uurimuse kohaselt regulaarseid suitsetajaid rohkem vene koolide noorte hulgas, kus nii tüdrukutest kui ka poistest suitsetas igapäevaselt 22%. Samas pole erinevused suured võrreldes eesti õppekeele koolides õppivate poistega, kellest igapäevaselt suitsetas 18%. Võrreldes 2007. aastaga oli regulaarsete suitsetajate osakaal kõige enam kasvanud venekeelsetes koolides õppivate tüdrukute hulgas (kasv 5%) ning kahanenud eestikeelsetes koolides õppivate poiste seas (kahanemine 4%). Nii viimasel kuul alkoholi tarvitamise kui viimasel aastal purjus olemise poolest edestasid eesti õppekeele koolide noored venekeelsete koolide õpilasi, seejuures sugude vahel suuri erinevusi ei ilmnunud. Võrreldes 2007. aastaga olid suuremad muutused toimunud

venekeelsete koolide õpilaste alkoholitarvitamises – kasvanud oli tüdrukute osakaal, kes olid viimasel aastal kolm või enam korda purjus olnud, ning poiste osakaal kahanenud. Samuti olid võrreldes eelmise uuringuga sagedamini end purju joonud just eesti õppekeelega koolides õppivad tütarlapsed. Illegalsete narkootikumidega olid 2011. aastal kõige sagedamini katsetanud 15–16-aastased vene õppekeelega koolides õppivad poisid (43% neist oli elu jooksul proovinud narkootilisi aineid). Kõige vähem (26%) olid narkootilisi aineid proovinud eestikeelsetes koolides haridust omandavad tüdrukud. Vene õppekeelega koolide õpilaste seas oli narkootikume proovinud noorte osakaal kasvanud, mis oli eriti märkimisväärne tüdrukute puhul (17%), poiste hulgas oli kasv 10%.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Allaste, A.-A.** (toim.) (2000). Uimastite levik noorte seas. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Kirjastus.
- Allaste, A.-A.** (toim.) (2004). Trendid koolinoorte uimastitarvitamises. 15–16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide kasutamine Eestis. Tallinn: TPÜ kirjastus.
- Allaste, A.-A.** (toim.) (2008). Koolinoored ja uimastid. 15–16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide tarvitamine Eestis. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Allaste, A.-A., Lagerspetz, M., & Kurbatova, A.** (2005). Uimastid ja uimastitarvitajad Eesti ühiskonnas. Tallinn: Valgus.
- Altermann, M.** (2008). Illegaalsed uimastid. Rmt-s: Allaste, A.-A. (toim.). Koolinoored ja uimastid. Tallinn: TLÜ kirjastus, lk 21–30.
- Babor, T., Caulkins, J., Edwards, G., Fischer, B., Foxcroft, D., Humphreys K., Obot, I., Rehm, J., et al.** (2010) Drug Policy and the Public Good. London. Oxford.
- Danielson, C., Phelps, C.** (2003). The Assessment of Children's Social Skills Through Self-Report: A Potential Screening Instrument for Classroom Use. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 35, 218–229.
- ESPAD 1995.** The 1995 ESPAD Report. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries. (1997). Stockholm, The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, CAN.
- ESPAD 1999.** The 1999 ESPAD Report. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 30 European Countries. (2000). Stockholm, The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, CAN.
- ESPAD 2003.** The 2003 ESPAD Report. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries. (2004). Stockholm, The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, CAN.
- ESPAD 2007.** The 2007 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 35 European Countries. (2009). Stockholm, The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, CAN.
- Gresham, F. M.** (2010). Base Rates of Social Skills Deficits, Strengths, and Problem Behaviors: An Analysis Based on the Social Skills Improvement System-Rating Scales. ISPA, 32nd Annual Conference, 20–24 July, Dublin.
- Kobin, M.** (2008). Eesti võrreldes teiste Euroopa maadega. Rmt-s: Allaste, A.-A. (toim.). Koolinoored ja uimastid. 15–16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide tarvitamine Eestis. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Merrell, K.** (2002). School Social Behavior Scales. User`s guide. Second edition. Assessment-Intervention Resources, Eugene, USA.
- Narusk, A.** (1996). Noored ja uimastid. Tallinn: Akadeemia Trükk.
- Parker, H., Alridge, J., & Measham, F.** (1998). Illegal Leisure: The Normalization of Adolescent Recreational Drug Use. London: Routledge.
- Salasuo, M., Allaste, A.-A.** (2003). La culture du „clubbing“ globale et locale: une comparaison de la scene culturelle des drogues dans les clubs en Estonie et en Finlande, *Psyhotropes* 2003/3-4, 9, 153–162.
- Vihma, P., Allaste, A.-A., Mäe, R., Araste, L., Kaha, K., Uusmaa, H.** (2010). Uimastite tarvitamine ja sellega seotud riskikäitumine Tallinn ööklubisid külastavate noorte hulgas. Tallinna Ülikool RASI, elustiilide uurimiskeskus. Kättesaadav:
http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud?limit=10&filter_catid=10&filter_year=0&filter_pubid=0&filter_languageid=0&filter_order=p.publish_year&filter_order_Dir=DESC&start=10

LISATABELID

TABEL 1. Valimi suurus ja vastanud õpilaste osakaal

	Õpilasi üldse	Klassi- komplektide arv	Valimisse sattunud koolide arv	Küsitluses osalenud koolide arv	Küsitluses osalenud klasside arv
Põhikoolide 8. ja 9. klassid	2635	493	28	28	49
Keskoolide / gümnaasiumide 8. ja 9. klassid	9464	1066	113	107	203
Kokku	12099	1559	141	135	252

	Küsitluses osalenud õpilaste arv			1995. a sündinud õpilaste arv			Osalenud õpilaste osakaal (%)		
	Poisid	Tüdrukud	Kokku	Poisid	Tüdrukud	Kokku	Poisid	Tüdrukud	Kokku
Põhikoolide 8. ja 9. klassid	367	393	760	194	208	402	52,9	52,9	52,9
Keskoolide / gümnaasiumide 8. ja 9. klassid	1928	2048	3976	1014	1044	2058	52,6	51,0	51,8
Kokku	2295	2441	4736	1208	1252	2460	52,6	51,3	51,9

TABEL 2. Valiku territoriaalne jaotus

	Poisid	Tüdrukud	Eesti õppekeelega koolidest	Vene õppekeelega koolidest	Kõik õpilased, %
Tallinn	30,0	32,9	27,1	48,4	31,5
Harjumaa	9,9	8,6	9,7	7,5	9,2
Hiiumaa	0,8	0,4	0,8	-	0,6
Ida-Virumaa	3,6	3,7	2,1	9,7	3,7
Kohtla-Järve	2,1	2,3	1,1	6,5	2,2
Narva	3,6	3,4	0,6	14,8	3,5
Jõgevamaa	1,7	2,0	1,8	2,2	1,9
Järvamaa	1,3	2,2	2,3	-	1,8
Läänemaa	1,7	1,6	2,1	-	1,7
Lääne-Virumaa	5,0	5,1	6,3	-	5,0
Põlvamaa	1,8	1,6	2,1	-	1,7
Pärnu	5,0	3,8	4,2	4,9	4,4
Pärnumaa	2,6	1,8	2,8	-	2,2
Raplamaa	2,6	2,7	3,3	-	2,6
Saaremaa	2,7	2,6	3,4	-	2,7
Tartu	8,5	8,4	9,1	5,9	8,5
Tartumaa	5,9	4,6	6,6	-	5,2
Valgamaa	3,4	4,6	5,1	-	4,0
Viljandimaa	5,0	4,6	6,0	-	4,8
Võrumaa	2,5	3,1	3,5	-	2,8
Kokku: 2460, sh	49,1%	50,9%	79,4%	20,6%	100,0

TABEL 3. Uimastite kasutamise sagedus elu jooksul: kõik õpilased (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Tubakas							
Suitsetanud sigarette	27,3	18,2	9,7	5,6	6,7	4,1	28,4
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	5,2	9,6	11,3	12,2	18,3	15,8	27,8
Olnud purjus	45,4	28,3	14,2	5,6	3,6	1,8	1,1
Teised uimastid							
Rahustid, uinutid (arsti korralduseta)	91,9	5,2	1,6	0,5	0,4	0,2	0,2
Marihuaana või hašiš	75,8	12,1	4,7	2,6	1,8	1,2	1,8
Amfetamiinid	97,2	1,5	0,7	0,4	0,2	-	0,0
LSD ja teised hallutsinogeenid	97,8	1,7	0,3	0,1	0,1	-	-
<i>Crack</i>	98,2	1,4	0,2	0,1	0,0	-	0,0
Kokaiin	98,3	1,4	0,2	0,0	0,0	-	-
Releviin	99,7	0,2	-	0,0	-	-	0,0
Heroiin	99,0	0,9	0,1	0,0	-	-	-
<i>Ecstasy</i>	97,1	1,7	0,7	0,2	0,0	0,2	0,1
Seened („Magic Mushrooms“)	96,5	2,8	0,4	0,2	0,1	-	0,1
GHB (geebekas, geps, korgijook)	98,7	1,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Veenisisene süstimine (heroiin, kokaiin, amfetamiinid)	99,4	0,4	0,0	0,0	0,0	-	0,0
Alkohol koos tablettidega	96,4	2,8	0,5	0,1	0,1	-	0,1
Alkohol koos marihuaana/hašišiga	85,6	8,8	2,6	1,3	0,7	0,3	0,6
Anaboolsed steroidid	99,0	0,7	0,2	0,0	-	0,0	0,0
Inhalandid	85,4	9,5	2,2	0,9	1,1	0,4	0,5
Ketamiin	99,1	0,3	0,0	-	-	0,0	0,0
Popper	96,1	2,4	0,9	0,1	0,1	0,0	0,1
Mingi illegaalne uimasti	68,4	15,6	6,6	3,5	2,2	1,4	2,2
Mingi illegaalne uimasti peale marihuaana või hašiši	81,9	11,6	3,4	1,4	0,8	0,3	0,7
	Mitte kunagi		< 3 nädala jooksul		> 3 nädala jooksul		
Rahustid, uinutid arsti korraldusel	92,6		6,0		1,4		

TABEL 4. Uimastite kasutamise sagedus elu jooksul: poisid (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Tubakas							
Suitsetanud sigarette	23,9	18,3	9,5	5,3	7,1	3,7	32,2
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	6,1	10,5	10,5	11,0	17,1	14,5	30,4
Olnud purjus	45,2	28,3	12,8	6,2	3,9	2,1	1,6
Teised uimastid							
Rahustid, uinutid (arsti korralduseta)	94,3	3,6	1,2	0,3	0,3	0,2	0,1
Marihuaana või hašiš	70,6	14,3	5,6	2,8	2,3	1,6	2,8
Amfetamiinid	97,7	1,5	0,5	0,2	0,1	-	-
LSD ja teised hallutsinogeenid	97,5	1,7	0,5	0,2	0,1	-	-
<i>Crack</i>	97,6	1,9	0,1	0,2	0,1	-	0,1
Kokaiin	98,4	1,3	0,1	0,1	0,1	-	-
Releviin	99,6	0,2	-	0,1	-	-	0,1
Heroiin	99,0	0,9	-	0,1	-	-	-
<i>Ecstasy</i>	96,7	1,8	0,7	0,3	-	0,2	0,2
Seened („Magic Mushrooms“)	95,2	3,6	0,6	0,4	0,1	-	0,2
GHB (geebekas, geps, korgijook)	98,5	1,0	0,2	-	0,1	0,1	0,2
Veenisisene süstimine (heroiin, kokaiin, amfetamiinid)	99,2	0,7	-	-	-	-	0,1
Alkohol koos tablettidega	97,4	1,8	0,5	0,2	-	-	0,1
Alkohol koos marihuaana/hašišiga	83,2	9,5	3,6	1,3	1,0	0,4	1,0
Anaboolsed steroidid	98,2	1,2	0,4	0,1	-	0,1	0,1
Inhalandid	84,1	9,8	2,2	1,3	1,4	0,5	0,7
Ketamiin	98,6	0,5	-	0,1	-	0,1	-
Popper	95,0	3,2	0,9	0,2	0,1	0,1	0,2
Mingi illegaalne uimasti	64,2	16,7	7,8	3,5	2,6	2,0	3,2
Mingi illegaalne uimasti peale marihuaana või hašiši	81,8	11,8	3,2	1,3	0,6	0,5	0,8
	Mitte kunagi		< 3 nädala jooksul		> 3 nädala jooksul		
Rahustid, uinutid arsti korraldusel	92,6		6,2		1,2		

TABEL 5. Uimastite kasutamise sagedus elu jooksul: tüdrukud (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Tubakas							
Suitsetanud sigarette	30,5	18,0	9,9	5,9	6,4	4,5	24,8
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	4,3	8,6	12,0	13,4	19,4	17,0	25,3
Olnud purjus	45,7	28,4	15,4	5,1	3,3	1,5	0,6
Teised uimastid							
Rahustid, uinutid (arsti korralduseta)	89,7	6,8	2,0	0,7	0,5	0,1	0,2
Marihuaana või hašiš	80,8	10,0	3,9	2,4	1,3	0,8	0,8
Amfetamiinid	96,7	1,6	0,8	0,5	0,3	-	0,1
LSD ja teised hallutsinogeenid	98,0	1,7	0,2	0,1	0,1	-	-
<i>Crack</i>	98,8	0,9	0,3	-	-	-	-
Kokaiin	98,2	1,4	0,4	-	-	-	-
Releviin	99,8	0,2	-	-	-	-	-
Heroiin	99,0	0,9	0,1	-	-	-	-
<i>Ecstasy</i>	97,4	1,6	0,7	-	0,1	0,1	0,1
Seened („Magic Mushrooms“)	97,7	2,0	0,2	-	0,1	-	-
GHB (geebekas, geps, korgijook)	98,8	1,0	0,2	0,1	-	-	-
Veenisisene süstimine (heroiin, kokaiin, amfetamiinid)	99,5	0,2	0,1	0,1	0,1	-	-
Alkohol koos tablettidega	95,4	3,7	0,6	0,1	0,2	-	0,1
Alkohol koos marihuaana/hašišiga	88,0	8,2	1,7	1,2	0,5	0,2	0,2
Anaboolsed steroidid	99,8	0,2	-	-	-	-	-
Inhalandid	86,7	9,2	2,2	0,6	0,7	0,3	0,4
Ketamiin	99,5	0,2	-	-	-	-	0,1
Popper	97,1	1,7	1,0	0,1	0,1	-	-
Mingi illegaalne uimasti	72,5	14,5	5,4	3,5	1,8	0,9	1,3
Mingi illegaalne uimasti peale marihuaana või hašiši	82,0	11,3	3,6	1,4	1,0	0,2	0,6
	Mitte kunagi		< 3 nädala jooksul		> 3 nädala jooksul		
Rahustid, uinutid arsti korraldusel	92,6		5,8		1,5		

TABEL 6. Uimastite kasutamise sagedus viimasel 12 kuul: kõik õpilased (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	14,7	18,3	17,1	16,3	16,9	8,8	7,9
Olnud purjus	59,2	28,9	7,4	2,6	1,3	0,4	0,2
Teised uimastid							
Marihuaana või hašiš	83,2	9,3	3,4	1,7	0,9	0,7	0,9
Inhalandid	94,2	3,8	0,9	0,6	0,2	0,1	0,1

TABEL 7. Uimastite kasutamise sagedus viimasel 12 kuul: poisid (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	17,3	18,6	16,3	15,4	16,8	6,6	9,0
Olnud purjus	60,7	27,6	6,7	2,4	1,8	0,4	0,4
Teised uimastid							
Marihuaana või hašiš	79,5	10,7	3,9	2,3	1,3	0,8	1,4
Inhalandid	94,0	3,7	1,2	0,8	0,3	-	0,1

TABEL 8. Uimastite kasutamise sagedus viimasel 12 kuul: tüdrukud (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	12,3	18,0	17,9	17,2	16,9	10,8	6,8
Olnud purjus	57,7	30,2	8,0	2,8	0,8	0,3	0,1
Teised uimastid							
Marihuaana või hašiš	86,7	8,0	2,8	1,0	0,4	0,6	0,4
Inhalandid	94,5	4,0	0,6	0,5	0,1	0,2	0,2

TABEL 9. Uimastite kasutamise sagedus viimase 30 päeva jooksul: kõik õpilased (%)

	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Kokku tarvitanud alkoholi:	41,3	31,0	16,7	6,7	2,8	0,9	0,7
sh õlut	63,1	21,1	8,8	3,4	2,0	0,9	0,7
siidrit	58,2	24,6	10,2	4,0	1,6	0,6	0,7
segujooke	69,0	19,4	6,7	2,6	1,3	0,6	0,4
veini	62,0	27,1	6,8	2,0	1,1	0,5	0,4
kanget alkoholi	58,4	23,2	10,6	4,4	1,9	0,7	0,7
Olnud purjus	87,6	10,2	1,4	0,4	0,2	0,1	0,1
Tarvitanud marihuaanat või hašišit	93,7	4,2	1,1	0,5	0,2	0,2	0,2
Nuusutanud mingit keemilist ainet	98,7	0,8	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1
	0	<1 nädalas	<1 päevas	1-5 päevas	6-10 päevas	11-20 päevas	21+ päevas
Suitsetatud sigarettide arv	71,2	7,5	3,9	9,6	4,0	2,3	1,6

TABEL 10. Uimastite kasutamise sagedus viimase 30 päeva jooksul: poisid (%)

	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Kokku tarvitanud alkoholi:	43,0	30,2	14,8	6,8	2,9	1,4	0,9
sh õlut	49,6	25,6	13,2	5,4	3,5	1,7	1,0
siidrit	67,2	20,6	6,5	2,7	1,8	0,3	0,8
segujooke	73,7	16,3	5,2	2,5	1,2	0,6	0,5
veini	68,7	22,0	5,2	1,5	1,4	0,6	0,6
kanget alkoholi	59,2	22,1	10,0	4,3	2,4	0,9	1,2
Olnud purjus	88,0	9,4	1,2	0,8	0,3	0,3	0,2
Tarvitanud marihuaanat või hašišit	91,4	5,0	2,0	0,5	0,5	0,2	0,3
Nuusutanud mingit keemilist ainet	98,7	0,8	0,2	-	0,1	0,1	0,1
	0	<1 nädalas	<1 päevas	1-5 päevas	6-10 päevas	11-20 päevas	21+ päevas
Suitsetatud sigarettide arv	70,8	8,2	2,2	9,2	4,5	2,9	2,2

TABEL 11. Uimastite kasutamise sagedus viimase 30 päeva jooksul: tüdrukud (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Kokku tarvitanud alkoholi:	39,6	31,7	18,5	6,7	2,7	0,3	0,5
sh õlut	76,1	16,7	4,6	1,4	0,6	0,2	0,4
siidrit	49,6	28,5	13,9	5,1	1,4	0,9	0,6
segujooke	64,4	22,3	8,1	2,7	1,4	0,6	0,4
veini	55,6	32,0	8,3	2,6	0,8	0,5	0,2
kanget alkoholi	57,6	24,3	11,2	4,6	1,4	0,6	0,3
Olnud purjus	87,2	11,0	1,6	0,1	0,1	-	-
Tarvitanud marihuaanat või hašišit	95,8	3,4	0,2	0,4	-	0,2	-
Nuusutanud mingit keemilist ainet	98,6	0,7	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1
	0	<1 nädalas	<1 päevas	1–5 päevas	6–10 päevas	11–20 päevas	21+ päevas
Suitsetatud sigarettide arv	71,5	6,8	5,6	9,9	3,4	1,7	1,0

TABEL 12. Viimasel korral tarvitatud alkoholi kogused (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Õlu			
Pole kunagi õlut joonud	15,0	32,0	23,6
Viimasel korral õlut ei joonud	21,7	45,2	33,6
Vähem kui pudeli/purgi (alla 0,5 l)	18,4	13,0	15,7
1–2 pudelit/purki (0,5–1 l)	24,7	7,4	15,9
3–4 pudelit/purki (1–2 l)	11,3	1,8	6,4
5 või rohkem pudelit (üle 2 l)	9,0	0,6	4,7
Siider			
Pole kunagi siidrit joonud	23,6	14,0	18,7
Viimasel korral siidrit ei joonud	39,9	29,9	34,8
Vähem kui pudeli/purgi (alla 0,5 l)	16,1	22,6	19,4
1–2 pudelit/purki (0,5–1 l)	14,2	27,0	20,7
3–4 pudelit/purki (1–2 l)	4,4	5,5	5,0
5 või rohkem pudelit (üle 2 l)	1,8	1,0	1,4
Long Drink			
Pole kunagi <i>Long Drink</i> i joonud	30,3	22,5	26,3
Viimasel korral <i>Long Drink</i> i ei joonud	42,5	46,0	44,3
Vähem kui pudeli/purgi (alla 0,5 l)	11,5	17,0	14,3
1–2 pudelit/purki (0,5–1 l)	11,0	11,7	11,4
3–4 pudelit/purki (1–2 l)	3,1	2,3	2,7
5 või rohkem pudelit/purki (üle 2 l)	1,6	0,6	1,1
Vein			
Pole kunagi veini joonud	16,8	10,8	13,7
Viimasel korral veini ei joonud	43,7	37,6	40,6
Vähem kui 2 klaasi (alla 20 cl)	24,3	34,0	29,3
2–3 klaasi (20–40 cl)	9,7	11,8	10,8
Pool pudelit kuni pudel (41–74 cl)	2,8	3,4	3,1
Pudel või rohkem (üle 74 cl)	2,7	2,4	2,6
Kange alkohol			
Pole kunagi kangeid jooke joonud	24,4	24,0	24,2
Viimasel korral kangeid jooke ei joonud	26,9	31,9	29,5
Vähem kui 2 drinki (alla 8 cl)	13,6	16,4	15,1
2–3 drinki (8–15 cl)	11,4	13,7	12,6
4–6 drinki (16–24 cl)	11,1	9,1	10,1
Üle 6 dringi (üle 24 cl)	12,5	4,9	8,6

TABEL 13. Alkohoolsete jookide endale ostmise sagedus viimasel 30 päeval (toidupoe, alkoholipoest, kioskist või bensiinijaamast, %)

	Kordade arv					
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20+
Kõik õpilased						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	84,4	9,9	3,4	0,9	0,7	0,7
Siider	58,2	24,6	10,2	4,0	1,6	1,3
Segujoogid	69,0	19,4	6,7	2,6	1,3	1,0
Vein	90,8	6,6	1,6	0,7	0,1	0,2
Kanged alkohoolsed joogid	84,6	9,4	3,5	1,6	0,5	0,5
Poisid						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	73,2	17,0	5,6	1,6	1,5	1,2
Siider	67,2	20,6	6,5	2,7	1,8	1,1
Segujoogid	73,7	16,3	5,2	2,5	1,2	1,1
Vein	90,7	6,3	1,9	0,7	0,3	0,2
Kanged alkohoolsed joogid	80,6	11,3	4,4	2,2	0,9	0,7
Tüdrukud						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	95,3	3,1	1,3	0,2	-	0,2
Siider	49,6	28,5	13,9	5,1	1,4	1,5
Segujoogid	64,4	22,3	8,1	2,7	1,4	1,0
Vein	90,9	6,8	1,4	0,6	-	0,2
Kanged alkohoolsed joogid	88,4	7,6	2,7	1,0	0,1	0,2

TABEL 14. Alkohoolsete jookide joomise sagedus viimasel 30 päeval (pubis, restoranis või diskol, %)

	Kordade arv					
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20+
Kõik õpilased						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	85,6	10,6	2,5	0,8	0,3	0,2
Siider	81,7	13,8	3,6	0,5	0,4	0,0
Segujoogid	87,7	8,6	2,8	0,5	0,2	0,0
Vein	89,1	8,9	1,5	0,5	0,1	-
Kanged alkohoolsed joogid	84,5	10,7	3,3	0,8	0,5	0,2
Poisid						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	78,4	15,4	4,1	1,3	0,5	0,3
Siider	86,3	10,1	2,8	0,5	0,4	-
Segujoogid	89,4	7,1	2,8	0,4	0,3	-
Vein	91,2	6,9	1,3	0,5	0,2	-
Kanged alkohoolsed joogid	83,2	10,9	3,7	1,1	0,8	0,3
Tüdrukud						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	92,5	6,1	1,0	0,4	0,1	-
Siider	77,2	17,5	4,4	0,5	0,3	0,1
Segujoogid	86,1	10,2	2,8	0,6	0,2	0,1
Vein	87,1	10,7	1,7	0,4	0,1	-
Kanged alkohoolsed joogid	85,8	10,4	3,0	0,5	0,2	0,1

TABEL 15. Jõid 5+ napsu (drinki) järjest ühel joomiskorral viimase 30 päeva jooksul (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Ei kordagi	46,1	47,8	47,0
1 kord	13,7	11,1	12,4
2 korda	12,2	12,7	12,5
3-5 korda	12,6	16,3	14,5
6-9 korda	7,5	7,9	7,7
10 või enam korda	7,7	4,1	5,9

TABEL 16. Alkoholi tarvitamise tagajärjed (% vastanutest „väga tõenäoline“ või „tõenäoline“)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Positiivsed tagajärjed			
On lõbus olla	72,2	82,8	77,5
Tunneb end lõdvestununa	58,5	63,1	60,9
On sõbralik ja vastutulelik	59,0	64,4	61,8
Unustab oma mured	54,0	57,5	55,7
Tunneb end õnnelikuna	45,0	54,1	49,7
Negatiivsed tagajärjed			
Kahjustab tervist	65,6	75,2	70,5
On pohmell	40,0	38,4	39,2
Teeb midagi kahetsusväärset	32,9	37,8	35,4
Tunneb ennast halvasti	25,9	25,1	25,5
Satub sekeldustesse politseiga	24,4	20,6	22,4
Ei saa joomist lõpetada	14,0	14,6	14,3

TABEL 17. Purjus olemise skaala viimasel joomise korral (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
1 (üldse mitte)	25,1	27,7	26,4
2	12,3	15,9	14,1
3	11,3	11,8	11,6
4	8,6	9,3	9,0
5	8,8	9,1	9,0
6	8,5	7,4	8,0
7	7,6	6,8	7,2
8	5,0	4,1	4,5
9	2,6	1,7	2,1
10 (nii purjus, et ei mäletanud enam)	3,5	1,6	2,5
11 (pole kunagi alkoholi tarvitanud)	6,7	4,6	5,6

TABEL 18. Alkoholi tarvitamisega seotud probleemide sagedus viimasel 12 kuul

	Kordade arv					
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20+
Kõik õpilased						
Kaklused või löömingud	89,2	8,5	1,2	0,5	0,3	0,4
Õnnetused või vigastused	83,0	13,6	2,6	0,6	0,1	0,0
Lahkhelid või riid vanematega	79,5	15,3	3,0	1,0	0,7	0,4
Lahkhelid või riid sõpradega	79,8	16,3	2,8	0,8	0,2	0,1
Probleemid õppeedukusega	83,7	10,5	3,4	1,3	0,5	0,6
Olnud röövimise või varguse ohvriks	97,7	2,2	0,1	-	0,0	0,0
Sekeldused politseiga	86,6	11,4	1,3	0,5	0,1	0,1
Vajanud arstiabi haiglas/traumapunktis	96,3	3,1	0,3	0,2	-	0,0
Seksuaalsuhted ilma kondoomita	92,3	5,1	1,4	0,4	0,4	0,3
Seksuaalsuhted, mida kahetsed	93,8	5,1	0,8	0,2	0,1	0,1
Poisid						
Kaklused või löömingud	84,0	12,2	1,8	0,9	0,3	0,6
Õnnetused või vigastused	83,9	13,4	2,3	0,2	0,1	0,1
Lahkhelid või riid vanematega	82,7	13,8	2,6	0,5	0,1	0,4
Lahkhelid või riid sõpradega	85,0	12,4	1,9	0,5	0,2	-
Probleemid õppeedukusega	86,0	9,8	2,6	0,9	0,2	0,6
Olnud röövimise või varguse ohvriks	97,9	1,8	0,2	-	-	0,1
Sekeldused politseiga	86,1	11,4	1,4	0,7	0,2	0,1
Vajanud arstiabi haiglas/traumapunktis	95,7	3,4	0,4	0,3	-	0,1
Seksuaalsuhted ilma kondoomita	93,3	4,3	1,3	0,4	0,5	0,3
Seksuaalsuhted, mida kahetsed	94,2	4,3	0,9	0,3	0,2	0,2
Tüdrukud						
Kaklused või löömingud	94,1	5,0	0,6	0,2	0,2	-
Õnnetused või vigastused	82,2	13,8	2,8	1,0	0,2	-
Lahkhelid või riid vanematega	76,4	16,6	3,4	1,5	1,4	0,6
Lahkhelid või riid sõpradega	74,8	20,0	3,7	1,0	0,2	0,3
Probleemid õppeedukusega	81,6	11,2	4,1	1,8	0,8	0,6
Olnud röövimise või varguse ohvriks	97,4	2,5	-	-	-	-
Sekeldused politseiga	87,0	11,4	1,2	0,3	-	0,1
Vajanud arstiabi haiglas/traumapunktis	96,9	2,9	0,2	-	-	-
Seksuaalsuhted ilma kondoomita	91,4	5,8	1,5	0,5	0,3	0,5
Seksuaalsuhted, mida kahetsed	93,3	5,8	0,7	0,1	0,1	-

TABEL 19. Vanus, mil esimest korda kasutati uimasteid: kõik õpilased (%)

	Pole teinud	11 ja varem	12 a	13 a	14 a	15 a	16 a
Alkohol							
Õlu (vähemalt 1 klaas)	23,8	34,5	11,3	13,1	11,3	6,1	0,0
Siider	19,4	28,1	15,1	17,1	14,3	5,8	0,2
Segujoogid	30,6	16,5	12,1	17,3	15,1	8,1	0,3
Vein või šampus (vähemalt 1 klaas)	15,2	26,2	14,9	15,7	17,3	10,2	0,4
Kange alkohol (vähemalt 1 klaas)	28,3	8,4	8,3	15,8	23,1	15,3	0,8
Oli purjus	32,4	6,8	9,7	15,1	20,8	14,4	0,9
Tubakas							
Suitsetas esimese sigareti	26,4	32,8	11,7	12,4	11,8	4,7	0,2
Hakkas suitsetama iga päev	70,4	3,4	3,3	6,6	9,4	6,4	0,5
Teised uimastid							
Proovis amfetamiine	97,3	0,2	0,1	0,4	0,6	1,4	0,0
Proovis rahusteid või uinuteid (arsti korralduseta)	91,5	1,4	0,9	1,4	2,7	2,1	0,1
Proovis marihuaanat või hašišit	75,4	0,8	0,8	3,6	9,3	9,6	0,4
Proovis <i>ecstasy</i> t	97,2	0,3	0,3	0,3	0,9	1,0	-
Nuusutas mingit keemilist ainet	88,0	2,3	1,9	3,0	3,4	1,3	0,0
Proovis alkoholi koos tablettidega	95,6	0,5	0,2	0,6	0,9	1,9	0,3

TABEL 20. Vanus, mil esimest korda kasutati uimasteid: poisid (%)

	Pole teinud	11 ja varem	12 a	13 a	14 a	15 a	16 a
Alkohol							
Õlu (vähemalt 1 klaas)	16,0	39,1	13,3	15,4	10,7	5,4	0,1
Siider	22,9	32,9	13,8	14,2	11,1	4,7	0,3
Segujoogid	35,0	20,3	11,0	15,2	12,2	5,9	0,3
Vein või šampus (vähemalt 1 klaas)	19,3	28,6	13,3	14,1	15,7	8,8	0,2
Kange alkohol (vähemalt 1 klaas)	28,5	11,3	8,2	15,1	21,8	14,3	0,7
Oli purjus	32,9	10,3	10,3	13,9	19,8	11,9	0,8
Tubakas							
Suitsetas esimese sigareti	23,1	40,3	11,5	11,3	9,4	4,0	0,3
Hakkas suitsetama iga päev	68,8	4,8	3,1	6,2	9,8	6,6	0,7
Teised uimastid							
Proovis amfetamiine	97,7	0,3	0,2	0,3	0,5	1,0	-
Proovis rahusteid või uinuteid (arsti korralduseta)	93,4	1,1	1,1	1,1	1,6	1,7	-
Proovis marihuaanat või hašišit	69,9	1,3	0,9	4,9	11,6	10,9	0,5
Proovis <i>ecstasy</i> t	96,9	0,6	0,1	0,4	1,0	1,0	-
Nuusutas mingit keemilist ainet	87,4	3,5	2,5	2,7	2,9	1,1	-
Proovis alkoholi koos tablettidega	96,4	0,9	0,2	0,4	0,4	1,3	0,4

TABEL 21. Vanus, mil esimest korda kasutati uimasteid: tüdrukud (%)

	Pole teinud	11 ja varem	12 a	13 a	14 a	15 a	16 a
Alkohol							
Õlu (vähemalt 1 klaas)	31,3	29,8	9,4	10,9	11,8	6,8	-
Siider	15,9	23,6	16,4	19,9	17,3	6,8	0,2
Segujoogid	26,4	12,7	13,2	19,2	17,9	10,2	0,3
Vein või šampus (vähemalt 1 klaas)	11,2	24,0	16,5	17,3	18,9	11,6	0,6
Kange alkohol (vähemalt 1 klaas)	28,1	5,5	8,3	16,4	24,4	16,3	0,9
Oli purjus	31,8	3,4	9,1	16,2	21,7	16,8	1,0
Tubakas							
Suitsetas esimese sigareti	29,6	25,6	11,8	13,4	14,1	5,4	0,1
Hakkas suitsetama iga päev	72,0	2,0	3,4	7,0	9,0	6,3	0,2
Teised uimastid							
Proovis amfetamiine	96,9	0,2	0,1	0,4	0,6	1,8	0,1
Proovis rahusteid või uinuteid (arsti korraldusega)	89,6	1,7	0,7	1,7	3,8	2,5	0,2
Proovis marihuaanat või hašišit	80,8	0,5	0,7	2,4	7,0	8,4	0,2
Proovis <i>ecstasy</i> t	97,4	0,1	0,5	0,2	0,8	1,0	-
Nuusutas mingit keemilist ainet	88,6	1,3	1,4	3,3	3,8	1,5	0,1
Proovis alkoholi koos tablettidega	94,9	0,2	0,2	0,8	1,4	2,4	0,2

TABEL 22. Hinnang uimastite kasutamise terviseriskile (protsentides, ülejäänud vastused olid „ei tea“)

	Poisid			Tüdrukud			Kõik õpilased		
	Kerge risk või pole riski	Keskmine risk	Suur risk	Kerge risk või pole riski	Keskmine risk	Suur risk	Kerge risk või pole riski	Keskmine risk	Suur risk
Tubakas									
Suitsetab aeg-ajalt sigarette	46,3	33,3	15,7	47,0	37,0	13,4	46,6	35,2	14,5
Suitsetab regulaarselt paki või rohkem päevas	10,0	22,5	63,8	6,3	16,4	76,0	8,1	19,4	70,1
Alkohol									
Võtab 1–2 õlut või 1–2 napsu kangemat alkoholi pea iga päev	30,9	35,2	29,0	17,4	39,2	40,5	24,1	37,2	34,9
Võtab 4–5 õlut/ napsu pea iga päev	13,0	27,4	54,0	7,2	22,4	67,8	10,0	24,8	61,0
Võtab 5 või rohkem õlut/ napsu igal nädalalõpul	21,7	33,5	37,9	16,4	37,1	42,1	19,0	35,3	40,0
Teised uimastid									
Proovib marihuaanat või hašišit korra-paar	36,9	20,6	30,5	31,1	28,8	32,9	34,0	26,2	31,7
Suitsetab marihuaanat või hašišit aeg-ajalt	20,2	29,8	40,9	11,6	35,4	46,4	15,8	32,7	43,7
Suitsetab marihuaanat või hašišit regulaarselt	9,5	10,9	70,0	2,9	6,9	84,3	6,2	8,9	77,3
Proovib amfetamiine korra-paar	14,9	24,7	46,4	17,8	32,1	39,1	16,4	28,5	42,7
Kasutab amfetamiine regulaarselt	4,9	7,4	73,7	1,9	5,2	83,5	3,3	6,3	78,7
Proovib <i>ecstasy</i> t korra-paar	21,3	24,9	40,2	25,2	30,7	33,9	23,2	27,8	37,0
Kasutab <i>ecstasy</i> t regulaarselt	5,9	12,0	68,5	2,6	11,5	77,1	4,3	11,7	72,9

TABEL 23. Uimastite kättesaadavus (vastuste „väga kerge“ või „küllalt kerge“ osakaal, %)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Sigaretid	70,3	70,1	70,2
Alkohol			
Õlu	71,3	70,8	71,0
Siider	72,6	79,2	76,0
Segujoogid	68,0	72,3	70,2
Vein	63,0	65,0	64,0
Kange alkohol	55,8	52,0	53,9
Teised uimastid			
Marihuaana või hašiš (roheline)	34,2	29,9	32,0
Amfetamiinid	9,3	12,0	10,8
Rahustid või uinutid (xanax, eleenium, relaanium, sedukseen)	13,2	22,9	18,2
<i>Ecstasy</i>	12,1	16,3	14,3

TABEL 24. Sõprade uimastikasutus (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
	Paljud või kõik sõbrad		
Tubakas			
suitsetavad sigarette	44,9	48,1	46,6
Alkohol			
tarvitavad alkoholi	64,4	76,9	70,7
joovad end purju	41,9	49,4	45,8
	1-2, mõned, paljud või kõik sõbrad		
Teised uimastid			
Suitsetavad marihuaanat või hašišit	54,9	54,6	54,8
Kasutavad rahusteid või uinuteid (arsti korralduseta)	14,9	20,8	17,9
Kasutavad <i>ecstasy't</i>	15,6	19,1	17,4
Nuusutavad inhalante	18,0	21,9	20,0

TABEL 25. Vanemate õdede-vendade uimastitarvitus („jah“ vastanute osakaal, %)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Suitsetavad sigarette	32,4	31,7	32,0
Tarvitavad alkoholi	54,1	56,3	55,2
Joovad end purju	25,3	25,7	25,5
Kasutavad marihuaanat või hašišit	4,3	4,2	4,3
Kasutavad rahusteid või uinuteid (arsti korralduseta)	2,8	2,6	2,7
Kasutavad <i>ecstasy</i> t	2,7	2,4	2,6
Nuusutavad inhalante	2,6	2,2	2,4

TABEL 26. Õpilaste vaba aeg (antud tegevusega „vähemalt korra nädalas“ hõivatud õpilaste osakaal, %)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Mängib arvutimänge	82,6	30,0	55,8
Teeb aktiivselt sporti	90,5	81,5	86,0
Loeb raamatuid (v.a kohustuslik koolikirjandus)	14,9	28,8	22,0
Käib sõpradega õhtuti väljas (peol, baaris vm)	43,6	49,3	46,4
Tegeleb mõne muu hobiga (nt joonistab, laulab, kirjutab, mängib muusikainstrumendil)	45,6	64,9	55,4
Jalutab ajaviiteks sõpradega ostukeskustes, tänavatel, parkides jm kohtades	52,8	65,2	59,1
Kasutab internetti vaba aja sisustamiseks	92,9	95,6	94,2
Mängib rahaautomaatidel (võidud rahas)	2,0	0,3	1,1

TABEL 27. Puudumine koolist viimase 30 päeva jooksul, (%)

		Ei ole	1–2 päeva	3 ja enam päeva
Haiguse tõttu:	poisid	38,0	27,0	35,0
	tüdrukud	31,2	25,6	43,2
	kõik õpilased	34,5	26,3	39,2
Omal loal:	poisid	67,6	22,9	9,5
	tüdrukud	65,7	22,8	11,5
	kõik õpilased	66,6	22,9	10,5
Teistel põhjustel:	poisid	31,0	37,9	31,1
	tüdrukud	22,7	41,7	35,6
	kõik õpilased	26,8	39,9	33,3

TABEL 28. Õppe edukuse keskmine hinne eelmise veerandi (semestri) lõpus (%)

		Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
5 (A)	(93–100)	4,1	8,9	6,5
5 (A)–	(90–92)	8,5	15,7	12,2
4 (B)+	(87–89)	15,1	17,3	16,2
4 (B)	(83–86)	31,1	33,1	32,2
4 (B)–	(80–82)	17,1	14,8	16,0
3 (C)+	(77–79)	13,1	5,1	9,1
3 (C)	(73–76)	8,8	3,8	6,3
3 (C)–	(70–72)	2,1	1,1	1,6

TABEL 29. Vanemate haridustase (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Isa (kasuisa)			
Kuni 8 (9) klassi	5,9	6,4	6,2
Lõpetamata keskharidus	1,4	3,0	2,2
Keskharidus	37,6	36,0	36,8
Lõpetamata kõrgharidus	5,9	5,8	5,9
Kõrgharidus	32,3	29,8	31,0
Ei tea	12,6	14,4	13,5
Mul pole isa (kasuisa)	4,4	4,6	4,5
Emma (kasuema)			
Kuni 8 (9) klassi	3,0	5,1	4,1
Lõpetamata keskharidus	1,2	3,0	2,1
Keskharidus	37,4	36,2	36,8
Lõpetamata kõrgharidus	6,3	6,0	6,2
Kõrgharidus	42,2	41,6	41,9
Ei tea	9,0	7,4	8,2
Mul pole ema (kasuema)	0,8	0,6	0,7

TABEL 30. Vanemate kursisolek, kus veedetakse aega (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Teavad alati	34,9	39,9	37,5
Teavad üsna tihti	35,3	37,5	36,4
Vahel teavad	22,2	17,0	19,6
Tavaliselt ei tea	7,5	5,5	6,5

TABEL 31. Rahulolu hinnangud („väga rahul“ ja „rahul“ vastanute osakaal, %)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Suhetes: emaga	82,6	71,3	77,3
isaga	75,0	59,8	67,2
sõpradega	90,7	87,8	89,2

TABEL 32. Hinnangud perede materiaalsele olukorrale võrreldes teiste peredega (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Tunduvalt parem	10,0	5,2	7,5
Palju parem	11,9	11,4	11,6
Veidi parem	32,1	26,4	29,2
Umbes sama	35,8	45,2	40,6
Veidi halvem	8,1	9,8	9,0
Palju halvem	1,6	1,4	1,5
Tunduvalt halvem	0,4	0,6	0,5

TABEL 33. Peretüübid (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Oma isa-ema	61,7	56,6	59,1
Oma ja „uus“ vanem	14,0	18,4	16,3
Üksikvanem	19,5	21,2	20,3
Muu	4,8	3,8	4,3

TABEL 34. Peretüüp ja uimastite tarvitamine (%)

	Poisid				Tüdrukud			
	Oma ema ja isa	Oma ja „uus“	Üks vanem	Muu	Oma ema ja isa	Oma ja „uus“	Üks vanem	Muu
Tubakas								
Suitsetanud 40+ korda elus	26,8	43,6	37,5	49,1	19,5	36,2	28,4	27,1
Suitsetanud 11+ sigaretti päevas viimasel 30 päeval	3,4	6,6	5,6	22,8	1,8	5,6	2,7	2,1
Alkohol								
Tarvitanud alkoholi 6+ korda viimasel 30 päeval	11,0	15,1	12,4	13,0	8,6	14,6	10,6	12,5
Joonud 5+ drinki järjest 3+ korda viimasel 30 päeval	25,7	33,3	27,8	38,6	27,6	36,9	26,1	25,1
Olnud purjus 3+ korda viimasel 30 päeval	2,3	3,0	2,5	3,6	1,1	2,2	3,1	2,2
Teised uimastid vähemalt korra elu jooksul								
Proovinud mingit illegaalset uimastit	15,8	23,2	20,3	25,0	15,4	24,5	17,7	27,7
Marihuaana või hašiš	26,1	37,5	31,0	42,9	14,8	27,0	22,3	29,2
Amfetamiin	2,4	1,8	1,7	5,4	2,0	5,2	3,4	12,5
LSD või teised hallutsinogeenid	2,0	3,6	1,3	10,5	1,3	3,1	2,3	6,2
<i>Ecstasy</i>	2,8	3,6	2,1	10,5	2,4	1,7	2,3	10,4
Alkohol koos tablettidega	2,7	1,2	2,6	5,3	4,1	5,7	3,0	14,6
Inhalandid	14,9	20,2	14,2	21,1	11,2	17,0	13,2	29,2

TABEL 35. Uimastite tarvitamine eri regioonides (%)

	Regulaarselt suitsetanud viimasel 30 päeval (vähemalt 1 sigaret päevas)	Olnud purjus 3+ korda viimasel 12 kuul	Proovinud mingit illegaalset uimastit (v.a kanepitooted)	Suitsetanud kanepitooteid (kordki elus)
Tallinn	15,1	8,6	17,1	25,3
Harjumaa	20,0	13,7	25,2	30,2
Hiiumaa	6,7	6,7	6,7	-
Ida-Virumaa	24,5	20,4	14,4	31,1
Kohtla-Järve	26,0	17,0	18,5	24,1
Narva	16,3	6,1	31,8	32,9
Jõgevamaa	21,6	24,4	15,2	35,6
Järvamaa	9,1	13,6	18,2	25,0
Läänemaa	26,9	21,9	19,5	9,8
Lääne-Virumaa	12,0	9,8	11,3	25,2
Põlvamaa	28,5	20,0	22,0	26,8
Pärnu	23,3	11,5	25,9	34,3
Pärnumaa	18,6	21,6	24,1	18,5
Raplamaa	29,2	16,9	14,1	23,1
Saaremaa	18,5	9,6	15,4	13,6
Tartu	9,1	8,4	11,5	13,5
Tartumaa	13,1	8,7	7,8	17,1
Valgamaa	28,3	12,8	21,2	18,2
Viljandimaa	14,4	14,7	22,9	26,5
Võrumaa	23,1	22,4	23,5	24,6

TABEL 36. Milline teabeallikas uimastite kohta on kõige usaldusväärsem (%)?

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Terviseõpetus koolis	37,2	40,8	39,0
Noorte TV-saadet	18,6	23,6	21,2
Ajaleheartiklid	15,9	19,7	17,8
Kampaaniad (plakatid, reklaamiklipid jne)	14,5	20,0	17,3
Narko.ee	33,0	41,3	37,2
Muud internetisaadid	9,9	4,9	7,4
Sõpradelt kuulnud jutud	34,1	32,1	33,1

TABEL 37. Kui tihti kehtivad Sinu kohta järgmised väljendid? (% vastanutest „peaaegu alati“ või „tihti“)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Vanemad on kehtestanud ranged reeglid, mida tohib teha kodus	20,8	18,3	19,6
Vanemad on kehtestanud ranged reeglid, mida tohib teha väljaspool kodu	19,9	20,7	20,3
Vanemad teavad, kellega ma olen õhtuti	57,3	68,2	62,8
Vanemad teavad, kus veedan õhtuid	58,9	69,8	64,4
Emalt/isalt on kerge saada lähedust ja hoolitsust	72,7	76,2	74,5
Emalt/isalt on kerge saada hingelist toetust	72,1	71,7	71,9
Emalt/isalt on kerge raha laenata	61,6	68,6	65,1
Emalt/isalt on kerge raha kingituseks saada	62,1	62,1	62,1
Parimalt sõbralt on kerge saada lähedust ja hoolitsust	52,7	83,2	68,3
Parimalt sõbralt on kerge saada hingelist toetust	53,7	83,9	69,1